RUSKE NARODNE BAJKE

BISERI
25

RUSKE NARODNE BAJKE

Prevod i izbor:
Danica Jakšić
Ilustracije:
Ranko Ruvac
Naslovna strana:
Božidar Kocmum

NARODNA KNjIGA
BEOGRAD 1963

RUSKI BOGATIR(1) ILjA MUROMEC

Nekada davno, u staro vreme, živeo je kraj grada Muroma, u selu Karačarsvu, seljak Ivan Timofejevič sa svojom ženom Jefrosinjom Jakovljevnom. Imali su oni sina jedinca.

Otac i majka su ga mnogo voleli, i stalno su plakali, gledajući ga: trideset godina Ilja na peći leži, a ne može ni rukom ni nogom da makne. Ilja je bio stasit, mudar, imao je oko sokolovo, ali na nogama je bio slab — kao da su mu se brvna svalila pa se ni maći s mesta ne može.

Slušao Ilja dok je na peći ležao kako majka plače, a otac tužno uzdiše, kako se narod žali i jadikuje. Navalio neprijatelj na Rusiju, polja gazi, ljude ubija, a deca siročići ostaju. Po drumovima razbojnici haraju, ne daju ljudima s mirom da prođu. A zmaj Gorinić doleće u Rusiju, odvlači devojke u svoj brlog.

Sluša to Ilja i gorko se jada na svoju sudbinu:

— Eh, vi, noge moje nepokretne, eh vi, ruke moje nepomične! Da sam ja zdrav ne bih dozvolio neprijatelju i razbojnicima da vređaju moju rodnu grudu — Rusiju!

I tako su prolazili dani, prolazili meseci.

Jednoga dana pođoše otac i majka u šumu da krče panjeve, da ih vade i pripremaju polje za oranje. A Ilja leži sam na peći i gleda kroz prozor.

Kad, odjednom, ugleda on kako se njegovoj kolibi približuju tri bedna putnika. Zastadoše oni kraj kapije i pokucaše zvekirom, pa rekoše:

— Ustaj Ilja, otvori nam kapiju.

— Rđave šale pravite, putnici moji: trideset godina ja na peći sedim i ne mogu da se dignem.

— Pokušaj, Iljuška, pokušaj de, pridigni se!

Trže se Ilja i skoči sa peći, stoji na podu i sam svojoj sreći ne veruje.

— Prošetaj se malo, Ilja!

Ilja zakorači, načini drugi korak i vidi da ga noge čvrsto drže i lako nose.

I obradova se Ilja toliko da nije bio u stanju reči da izusti. A putnici mu rekoše:

— Hajde Ilja, donesi der malo vode studene!

I Ilja ode i donese vedro studene vode.

Jedan od putnika nali vode u kutlić:

— Ispij, Ilja. U ovom kutliću je voda svih reka i svih jezera majčice Rusije.

Kad je Ilja ispi, oseti u sebi snagu junačku. A putnici ga pitaju:

— Osećaš li mnogo snage u sebi?

— Mnogo, putnici. Da mi je ašov, svu bih zemlju prekopao.

— Ispij, Ilja, što što je ostalo. U tome ostatku je rosa sa čitave zemlje: sa zelenih lugova, visokih šuma, žutih polja. Pij!

I tako Ilja ispi i ostatak vode.

— A osećaš li i sada mnogo snage u sebi?

— Oh, putnici moji dragi, toliko je snage u meni da bih se uhvatio za alku na nebu, samo kad bi postojala, i svu bih zemlju rusku prevrnuo.

— Odviše je snage u tebi. Moramo smanjiti, inače te zemlja neće moći držati. Donesi der još malo vode.

Pođe Ilja po vodu, a zemlja ga zaista držati ne može: tone mu noga čas u zemlju, čas u blato, kad se za hrast prihvati — s korenom ga iščupa, lanac od bunara pokida kao da je kakav končić.

Ilja hoda lagano, a patos se pod njim krši. Govori Ilja šapatom, a vrata sa šarki spadaju.

Kad je Ilja doneo vode, putnici su mu nalili još jedan kutlić:

— Pij, Ilja!

I tako Ilja ispi vodu sa bunara.

— Koliko je sad snage u tebi?

— Sad imam snage za polovinu manje.

— Dosta će ti biti, junače. Bićeš ti, Ilja, veliki bogatir, tuci se, ratuj s neprijateljima rođene zemlje, s razbojnicima i čudovištima. Štiti udovice, sirotice i nejaku decu. Ali nikad nemoj u spor kakav ulaziti sa Svjatogorom — snagom se on svojom drži na zemlji. Nemoj se svađati ni sa Mikulom Seljaninovičem — njega voli majka zemlja. Nemoj ići na Volgu Vseslavjeviča — on te neće na snagu, već na prevaru pobediti. A sad, zbogom ostaj, Ilja!

Ilja se pokloni putnicima i oni odoše.

Tad Ilja uze sekiru i pođe na polje ocu i majci. Vide on gde su malo mesta roditelji raskrčili i, pošto su se dobro zamorili, prilegli i spavaju: ljudi stari, a rad težak.

I tad Ilja uze da krči šumu — samo iverje leti na sve strane. Stare hrastove jednim udarcem obara, a mlade s korenom čupa.

Za tri sata raskrčio je toliko polja koliko celo selo ne bi bilo u stanju da raskrči ni za tri dana. I tako je on raskrčio veliko polje, pobacao drveće u duboku reku, zabo sekiru u panj, dograbio ašov i grabulje i iskopao i izravnao to široko polje — ostalo je samo da se seme baci!

Kad su se majka i otac probudili, začudili su se, obradovali se i blagoslovili strane putnike.

Ilja je, međutim, krenuo da sebi traži konja.

Kad je krenuo u okolinu srete jednog seljaka gde vodi ždrepčića riđeg, kosmatog, šugavog. Ždrepčić nije vredeo više od groša, ali je seljak za njega tražio basnoslovnu sumu: pedeset i po rubalja u srebru.

Ilja kupi ždrepčića, dovede ga kući i smesti u konjušnicu: poče ga hraniti pšenicom-belicom, pojiti prekuvanom vodom, timariti, paziti, sveže slame pod njega uvek prostirati.

Posle tri meseca Ilja je počeo da izvodi Burušku rano u zoru na livadu. Kada se ždrepčić povaljao po jutarnjoj rosi, postade od njega

bogatirski konj.

Tada ga Ilja privede visokoj živici. Konj poče poigravati, skakutati, glavom mahati, grivom tresti. I preskoči on deset puta uzastopce preko živice a da je kopitom nijednom ne dodirnu. Ilja stavi svoju junačku ruku na Burušku, a konj se ne pomače s mesta.

— Dobar konj! — reče Ilja. — Biće mi to veran prijatelj.

Tada uze Ilja da traži sebi mač. Kako stegne u šaci dršku mača, tako se ona sva rasprsne. I nikako Ilja ne mogade da nađe za sebe mač. Baci Ilja mačeve ženama da cepkaju luč. Pođe on tada sam u kovačnicu i iskova sebi tri strele, od kojih je svaka težila čitav pud. Načini on sebi luk, uz dugačko koplje i povrh toga buzdovan.

Kada se tako opremi pođe on majci i ocu.

— Pustite me, roditelji dragi, u prestoni Kijev-grad, knezu Vladimiru. Služiću Rusiji verno i časno braniću rusku zemlju od neprijatelja.

Stari Timofejevič mu na to odgovori;

— Za dobra dela ću ti svoj blagoslov dati, a za rđava moj blagoslov nećeš dobiti. Brani našu zemlju rusku ne za zlato, ne iz koristoljublja, već zbog časti i junačke slave. Uzalud ne prolivaj krv ljudsku, a ni suze materinske, niti zaboravljaj da si ti roda seljačkoga.

Ilja se pokloni ocu i majci do zemlje i pođe da osedla Burušku-Kosmatušku. Stavi on na konja prvo ćebe, pa onda čerkesko sedlo sa dvanaest svilenih kolana i trinaestim železnim, ne radi lepote, već radi čvrstine.

Ilja htede da okuša svoju snagu. Dojaha do reke Oke, upre plećima u visoki breg na obali reke i obali ga u Oku. Zatrpa breg korito rečno i reka poteče novim pravcem.

Ilja uze tad koricu raženog hleba, spusti je u reku Oku i reče reci:

— Hvala tebi, majčice Okareko što si pojila i hranila Ilju Muromeca.

Na rastanku uze pregršt zemlje rođene, uzjaha konja, zamahnu bičem...

Ljudi videše kako uzjaha Ilja konja, ali ne videše kuda odjaha. Samo se na putu pojavi oblak prašine.

ILjA MUROMEC I KALIN-CAR

Mnogo je godina Ilja Muromec na granici stajao i vojevao s neprijateljima majčice Rusije. S konja nije silazio, junački mač nije ispuštao iz ruku, ni kuću sebi nije podigao, ni porodicu nije osnovao. A kad jednom prilikom dođe u prestoni Kijev-grad rasrdi on na gozbi kneza Vladimira. Knez zaboravi na Iljine ratne podvige, i ne osvrtaše se na čast bogatirsku, već zatvori Ilju u mračne podrume, postavi ga iza gvozdenih rešetaka i gvozdenih katanaca.

Drugim bogatirima se to nije dopalo, pa uzjahaše svoje konje i napustiše Kijev.

I postade tiho i dosadno u kneževim odajama.

Nema knez s kim da se posavetuje, ni malo da se proveseli, niti u lov da pođe. Nijedan bogatir ni ne priviruje u Kijev.

A Ilja čami u mračnom podrumu. Rešetke gvozdene su katancima zaključane, na njih su navaljeni hrastovi panjevi, a još su i, radi veće sigurnosti, zasuti žutim peskom. Ne može se provući do Ilje čak ni miš sivi.

Tu bi on i smrt svoju dočekao, da nije knez imao kćer-pametnicu. Ona je znala da Ilja može da štiti Kijev-grad od neprijatelja, da je u stanju da brani ruske ljude i da se stavi u zaštitu njene majke i oca, kneza Vladimira,

N ona se nije uplašila kneževog gneva, već je uzela ključeve od majke, i naredila svojim vernim sluškinjama da prokopaju tajne kanale do podruma. Tako ona poče nositi Ilji hranu i medovinu.

Sedi Ilja u podrumu živ i zdrav, a Vladimir misli da se on već davno oprostio sa ovim svetom.

Sedi tako jedanput knez u svojoj odaji i crne ga misli obuzele, kad začu topot koljskih kopita po drumu: neko juri kao da grom grmi. Sruši se drvena kapija, zadrhta cela odaja, patos se u tremu podiže, padoše vrata sa šarki i u sobu ulete Tatarin — lični izaslanik tatarskog cara Kalina.

Konjanik beše visok kao stari hrast, a glava mu beše kao bačva piva.

Predade on knezu poslanicu, a u toj poslanici beše napisano:

„Ja, car Kalin, upravljao sam Tatarima. Tatara mi je malo — hoću Rusiju. Predaj se, kneže kijevski, inače ću svu zemlju rusku u oganj pretvoriti, konjima ću je izgaziti, u kola ću mužike upregnuti, decu i starce pogubiti, a tebe, kneza, primoraću da konje čuvaš, a kneginju da lepinje u kuhinji peče.“

Tada kneza Vladimira obuze jad i čemer, rasplaka se i pođe kneginji Apraksiji:

— Šta ćemo i kako ćemo, kneginjo ? Sve sam bogatire naljutio i sada nema ko da nas brani. Vernoga Ilju Muromeca umorio sam glupom smrću — glađu. Sad ćemo morati bežati iz Kijeva.

Tada kneginjica reče:

— Da pođemo, oče, i pogledamo Ilju, možda je on još živ u podrumu.

— Eh, ti, nerazumno dete! Ako skineš glavu sa ramena, misliš da će ona prirasti? Zar može Ilja da sedi u tamnici tri godine bez hrane ? Odavno su se njegove kosti u prah pretvorile.

A kneginjica stalno jedno te isto ponavlja.

— Neka pođu sluge i pogledaju Ilju.

Tada knez posla sluge da raskopaju podrume duboke i otvore gvozdene rešetke.

Kad su sluge otvorile podrume ugledaše Ilju gde živ i zdrav tamo sedi, a pred njim sveća gori. Kada sluge to videše, otrčaše knezu.

Knez i kneginja siđoše u podrume. Pokloni se knez Ilji do zemlje.

— Pomozi nam, Iljušenjka! Opkolila je tatarska vojska Kijev i predgrađa. Iziđi, Ilja, iz podruma, i uzmi me u zaštitu.

— Tri godine sam po tvom naređenju presedeo u tamnici, neću da te branim!

Tada mu se pokloni kneginja:

— Uzmi mene u zaštitu, Ilja Ivanoviču!

—Radi tebe iz tamnice neću izići.

I ništa ne učiniše — knez moli, kneginja plače, a Ilja neće ni da ih gleda.

Tada iziđe mlada kneževa kći, pokloni se Ilji Muromecu:

— Ne kneza radi, ne kneginje radi, ne radi mene mlade, već radi bednih udovica i nejake dece, iziđi, Ilja Muromecu, iz tamnice, uzmi u zaštitu rođenu Rusiju!

Diže se tada Ilja, ispravi junačka pleća, iziđe iz podruma, uzjaha Burušku-Kosmatušku i odjaha ka tatarskom logoru. Jahao je, jahao i najzad stigao do tatarske vojske.

Pogleda Ilja Muromec i glavom zavrte: na širokom polju tatarske vojske čudo neviđeno. Ptica je za dan ne bi mogla obleteti, a brzi konj ni za nedelju dana obići.

Usred tatarske vojske stoji zlatan šator. U tom šatoru sedi Kalin-car. Car je visok kao stoletni hrast, noge su mu brvna klenova, ruke grablje jelove, glava merica, jedan brk mu zlatan a drugi srebrn.

Kad spazi car Ilju Muromeca, stade se grohotom smejati:

— Naletelo štene na velike pse! Otkud ti sa mnom da se nosiš — staviću te na dlan, drugim dlanom ću pljesnuti, i od tebe neće ni trag ostati! Odakle si ti došao da kevćeš na cara Kalina.

A Ilja Muromec mu na to odgovori:

— Prerano se hvališ, Kalin-care. Nisam ja velik bogatir, nego stari kozak Ilja Muromec, a i tebe se ne bojim!

Kada Kalin-car to ču, skoči na noge:

— Po zemlji se glas o tebi proneo. Ako si ti taj slavni bogatir Ilja Muromec, sedi sa mnom za hrastov sto, posluži se raznim đakonijama, nalij sebi vina prekomorskih, nemoj služiti samo ruskome knezu, nego služi i meni — caru tatarskome.

Tu se Ilja Muromec rasrdi:

— U Rusiji nije bilo izdajnika! Nisam došao s tobom da pirujem, već iz Rusije da te isteram.

A car ga opet stade nagovarati:

— Slavni ruski bogatiru, Ilja Muromecu, imam dve kćeri, kose su im kao gavran crne, oči su im kao čisti dragulji, a haljine rubinom i biserom izvezene. Daću ti jednu od njih za ženu i bićeš mi voljeni zet.

A Ilja Muromec se još više rasrdi:

— Eh ti, strašilo prekomorsko, uplašio si se ruskog duha! Izlazi što pre na poslednji boj — isukaću ja svoj bogatirski mač i sa tvojim se vratom oroditi.

Tada se razbesne i Kalin-car. Skoči na noge klenove, jataganom uzmahuje, snažnim glasom podvriskuje:

— Ja ću tebe, seljačino, mačem poseći, kopljem probosti, a od tvojih kostiju čorbu svariti!

I zapodenu se između njih velika bitka. Mačevi sevaju, samo varnice lete na sve strane. Kad polomiše mačeve, koplja dohvatiše. Kopljima se bodu — samo vetar svira i gromovi pucaju. Kad polomiše koplja, stadoše se golim rukama tući.

Kalin-car Iljušenjku tuče i savija, bele ruke mu lomi, hitre noge mu podvija. Car baci Ilju na pesak, sede mu na grudi i izvadi oštri nož.

— Rasporiću ti snažne grudi da vidim to tvoje rusko srce.

Na to mu Ilja Muromec odgovori:

— U ruskom srcu je čestitost i ljubav prema majčici Rusiji.

Kalin-car mu nožem preti i ismeva se:

— Nisi ti velik bogatir, Ilja Muromecu, verovatno malo hleba jedeš.

— Pojedem jedan hleb i sit sam od toga.

Nasmeja se tatarski car:

— A ja pojedem tri peći hlebova, a u čorbi pojedem celog bika!

— To ništa ne znači — kaže Iljušenjka. — I moj otac je imao jednu proždrljivu kravu, mnogo je jela i pila i naposletku se raspukla.

Dok to govori Ilja se sve više pripija uz rusku zemlju, iz koje snagu dobija, ta snaga mu po žilama počinje teći i u ruke junačke stiže.

Zamahnu na Ilju Kalin-car nožem, a Iljuška se pokrenu i kako se pokrenu slete s njega Kalin-car kao perce.

— Sada sam od ruske zemlje tri puta više snage dobio — povika Ilja.

I dograbi on Kalin-cara za noge klenove, poče njime vrteti oko sebe po Tatarima i rušiti tatarsku vojsku. Gde uzmahne — nastane ulica, a gde odmahne — uličica. Tuče i ruši Ilja i viče:

— Ovo vam je za nejaku decu! Ovo vam je za krv seljačku! Za uvrede grozne, za polja opustošena! Za pljačkanje, za razbojništva, za celu zemlju rusku!

I tada se Tatari dadoše u bekstvo. Beže prsko polja i glasno uzvikuju:

— Da više nikad ne sretnemo Ruse, da ss više nikad ne vidimo sa ruskim bogatirima!

Ilja baci Kalin-cara kao nekakvu odrtinu.

I od tog vremena prestadoše da idu na zemlju rusku!

Slava, slava zemlji rođenoj — Rusiji! Ne jaše neprijatelj po zemlji našoj,’ ne gazi svojim konjima zemlju rusku, ne zaklanja nam sunašce krasno!

BOJ NA KALINOVOM MOSTU

Živeo u jednom carstvu car sa caricom. Lepo su živeli, samo što dece nisu imali. Usni tako jedanput carica da u blizini dvorca postoji jedan ribnjak, a u ribnjaku grgeč sa zlatnim repom. Carici se u snu pokaza da će, ako tog grgeča pojede, roditi sina. Ispriča ona ujutru caru šta je sanjala. Pozva car ribare, naredi im da pretraže ribnjak i da bace u njega svilenu mrežu. Baciše ribari mrežu i uhvatiše grgeča sa zlatnim repom. Obradova se carica, pozva svoju najmiliju drugaricu, popovu kćer, pa joj reče:

—Naredi, drugarice, da se spremi grgeč za ručak, ali dobro pazi da ga niko ne dirne.

Stade sluškinja grgeča kuvati, a popova kći se stalno vrti oko peći.

„Kakva li je to neobična riba?“ mišljaše ona. Otkide zlatno krilce s leve strane i pojede.

I sluškinja ne otrpe, otkide ona krilce s desne strane, pa pravo u usta. Pojede zatim carica grgeča i tanjir hlebom očisti.

Ne prođe dugo, a svaka od njih rodi po jednog sina — junaka. Carica — Ivana-carevića, popova kći — Ivana-popovića, a sluškinja — Ivana-seljačkog sina.

I rasli su tako dečaci iz dana u dan, iz časa u čas. Kao što se dobro testo od kvasca podiže, tako se i oni u visinu dizahu. Kada navršiše desetu godinu, postadoše prave junačine — i niko nije mogao s njima na kraj izaći. Iz tela im je snaga izbijala. Koga bi za ruku uhvatili — ruku bi mu otkinuli, a koga bi za nogu povukli — nogu bi mu iščupali. Samo su jedan sa drugim mogli da se igraju.

Pođoše oni tako jednom da se po vrtu prošetaju, kad ugledaše veliki kamen. Upre u njega rukama Ivan-carević — tek malko ga pomeri. Prihvati se Ivan-popović — podiže ga za jedan prst. Uhvati ga Ivan-seljački sin — zabruja kamen, stade se kotrljati i drveće u selu polomi.

Ispod toga kamena behu gvozdena vrata sa sedam katanaca, sa deset pečata, a iza vrata — podrum. U podrumu tri koša viteška, a po zidovima ratničko oružje izvešano. Izvedoše mladići konje pa stadoše birati sebi oružje. Svaki uze ono što mu se dopade. Na konju Ivana-carevića oprema pozlaćena, a u rukama mač zlatni. Na konju Ivana-popovića oprema posrebrena, a u rukama koplje srebrno. Na konju Vanjuške-seljačkog sina oprema od like, a u rukama mu gvozdena tojaga.

Tek što dojahaše do dvorca, do drvenog trema, istrča pred njih carica gorko plačući:

— Sinovi moji mili, zemlju su nam napali strašni neprijatelji — ljute aždaje. Idu na nas preko rečice Smorodine, preko Kalinovog mosta. Sve ljude u okolini porobiše, zemlju razoriše, susedna carstva u plamen pretvoriše.

— Ne plači, majčice, odbranićemo mi reku Smorodinu, nećemo pustiti aždaju preko Kalinovog mosta,

Što rekoše to i učiniše. Sakupiše se i krenuše. Kada stigoše do reke Smorodine, imaju šta i da vide — po obali leže ljudske kosti, sve unaokolo popaljeno, ruska zemlja krvlju zalivena. Kraj Kalinovog mosta stoji koliba na kokošjim nogama.

E, braćo — reče Ivan-carević — ovde ćemo živeti i paziti da neprijatelja preko mosta Kalinovog ne pustimo. Hajde da po redu stražu čuvamo.

Baciše kocku. Prva noć dopade Ivanu-careviću, druga — Ivanu-popoviću, a treća — Ivanu-seljačkom sinu.

Pade noć. Ivan-carević navuče zlatni oklop, uze mač i ode na stražu.

Čeka on tako, čeka, a na reci Smorodini sve mirno. Leže Ivan-carević pod jednu vrbu te zaspa junačkim snom. A Vanjuški se u kolibi ne spava, ne leži, sedlo mu se pod glavom vrti. Ustade

Vanjuška, uze gvozdenu tojagu, iziđe na reku Smorodinu. A kod Kalinovog mosta carević pod žbunom spava, hrče da sva šuma ječi.

Odjednom se voda u reci uzburka, orlovi na drveću zakliktaše i pojavi se Čudo-judo — šestoglava aždaja. Kako dune, tako na tri vrste unaokolo sve spali! I stupi njen konj nogom na Kalinov most. Rasrdi se tada Ivan — seljački sin:

— Kud će tvoja šapa na sveti Kalinov most?

Razmahnu Vanjuška gvozdenom tojagom — tri glave odrubi, kao tri glavice kupusa. Razmahnu još jedanput, i skide još tri. Glave pod most stavi, a trup u reku gurnu. Pođe u kolibu i leže da spava.

Čim zora svanu, vrati se sa straže Ivan-carević. A braća ga pitaju:

— Kako bi, careviću, noćas?

— Mirno, braćo moja draga, ni muva se ne ču.

Sedi Vanjuška, ni reči ne progovara.

Druge noći ode na stražu Ivan-popović. Čeka on tako, čeka, a na reci Smorodini sve mirno. Leže Ivan-popović pod jednu vrbu i zaspa junačkim snom. Usred noći uze Vanjuška gvozdenu tojagu, pođe na reku Smorodinu. A kod Kalinovog mosta Ivan-popović pod žbunom hrče, da sva šuma ječi.

Odjednom se voda u reci uzburka, orlovi na drveću zakliktaše i pojavi se Čudo-judo — devetoglava aždaja.

Pod njom se konj spotiče, gavran na ramenu uzdrhta, a pas iza nje nakostreši se. Rasrdi se devetoglava aždaja:

— Što se ti, pasje meso, spotičeš, a ti, gavranovo pero, drhtiš, a ti se, pasja dlako, kostrešiš? Na čitavom svetu nema protivnika meni ravna.

A gavran s desnog ramena odgovori:

— Postoji na svetu protivnik ravan tebi. To ja ruski junak Ivan-seljački sin.

— Ivan-seljački sin se nije ni rodio, a ako se i rodio, nije se za vojnu pripremio, na dlan ću ga staviti, drugim ću ga prignječiti.

Rasrdi se Vanjuška:

— Ne hvali se, satanska silo! Dok ne uhvatiš sivoga sokola, rano ti je perje da mu čupaš; dok s dobrim junakom megdan ne podeliš,

rano ti je da se hvališ.

Udariše oni jedan na drugoga, a zemlja se pod njima trese. Devetoglava aždaja Ivana do članaka u zemlju satera. Razgoropadi se Vanjuška, pomami se, te razmahnu tojagom i odrubi aždaji tri glave, kao tri glavice kupusa.

— Stani, Ivane-seljački sine, daj meni, Čudu-judu, Da malo predahnem!

— Što će tebi predah, satanska silo! Ti devet glava imaš, a ja samo jednu!

Razmahnu Vanjuška, još tri glave odrubi, a Čudo-judo ga udari i do kolena u zemlju satera. Vanjuška se doseti, zgrabi pregršt zemlje i baci je aždaji u oči.

Dok je aždaja oči brisala i obrve čistila, Ivan-seljački sin odrubi joj tri poslednje glave. Glave pod most stavi, a trup u reku gurnu.

Čim zora svanu, vrati se sa straže Ivan-popović, a braća ga pitaju:

— Kako bi, popoviću, noćas?

— Mirno, braćo moja draga, samo mi komarac pored uva zujaše.

Tada ih Vanjuška povede na Kalinov most i pokaza im aždajine glave.

— Eh, vi, spavala tvrda, zar vi da vojujete? Bolje kod kuće na peći ležite!

Treće noći na stražu se sprema Vanjuška. Obu čizme, navuče rukavice i starijoj braći reče:

— Braćo moja mila, u strašni boj idem, lezite, al’ ne spavajte, krik moj osluškujte.

Stade Vanjuška na Kalinov most, a iza njega je ruska zemlja. Kad prođe ponoć, a na reci se voda uzburka, orlovi na drveću zakliktaše. I iziđe zmaj Gorinić, Čudo-judo dvanaestoglavo. Svaka glava svojim glasom peva, iz nozdrva mu plamen bije, a iz usta dim kulja. Pod njim konj dvanaestokrili, na konju dlaka gvozdena, rep i griva — ognjeni.

Stupi aždaja na Kalinov most.

Pod njom se konj spotače, gavran na ramenu uzdrhta, a pas iza nje se nakostreši. Čudo-judo udari konja po sapima, gavrana po

perima, psa po ušima.

— Što se ti, pasje meso, spotičeš, a ti, gavranovo pero, drhtiš, a ti se, pasja dlako, kostrešiš? Ili vi mislite da se Ivan-seljački sin ovde nalazi? Ako se on i rodio i za vojnu pripremio, moj dah će ga u pepeo pretvoriti!

Rasrdi se tada Vanjuška te iskoči:

— Dok s dobrim junakom megdan ne podeliš, rano ti je da se hvališ, Čudo-judo!

Razmaha se tada Vanjuška te odrubi aždaji tri glave, a aždaja njega do članaka u zemlju satera. Tad aždaja dohvati svoje tri glave, kvrcnu po njima svojim ognjenim prstom, i sve glave ponovo prirastoše, kao da nikad ni pale nisu. Pusti plamen na Rusiju i spali sve na tri vrste unaokolo.

Vide Vanjuška da će zlo biti, te dohvati kamenčić i baci ga na kolibu ne bi li braći znak dao. Svi prozori poispadaše, kapci se u iverje pretvoriše, a braća spavaju i ništa ne čuju.

Skupi snagu Vanjuška, razmahnu tojagom te skide aždaji šest glava. Kvrcnu aždaja ognjenim prstom, prirastoše glave kao da nikad nisu ni pale, a Vanjušku do kolena u zemlju satera. Pusti plamen te sažeže rusku zemlju na šest vrsta unaokolo.

Tada Vanjuška skide pojas kovani, baci ga na kolibu, ne bi li braći znak dao. Raspade se krov daščani, polomiše se stepenice hrastove, a braća spavaju, hrču da sva šuma ječi.

Sakupi tada Vanjuška poslednju snagu, razmahnu tojagom, skide aždaji devet glava. Zadrhta zemlja, uzburka se voda, orlovi sa drveća popadaše. A zmaj Goranić dohvati svoje glave, kvrcnu ognjenim prstom, te glave prirastoše kao da nikad nisu ni pale, a Vanjušku do pojasa u zemlju satera. Pusti plamen te na dvanaest vrsta unaokolo spali rusku zemlju.

Tada Vanjuška skide rukavicu končanu te je baci na kolibu, ne bi li kako braći znak dao. Raspade se koliba na brvna. Probudiše se braća te iskočiše. Kad, imaju šta i da vide: podigla se reka Smorodina, sa Kalinovog mosta krv teče, po zemlji ruskoj jauk se čuje, na tuđoj zemlji gavran grakće.

Pojuriše braća Vanjuški u pomoć. I zametnu se ljuti boj. Čudo-judo ognjem žeže, dimom guši. Ivan-carević mačem seče, Ivan-popović kopljem bode. Zemlja ječi, voda kipti, gavran grakće, pas zavija...

Doseti se tada Vanjuška i odrubi aždaji ognjeni prst. Tada braća stadoše da seku i bodu, te odrubiše aždaji svih dvanaest glava, a trup u vodu baciše.

Tako oni Kalinov most odbraniše.

A kad zora zarudi, iziđe Ivan-seljački sin na polje ravno, pade na zemlju, pretvori se u mušicu i polete u carstvo aždajino. Dolete tako Ivanuška do aždajina dvorca i spusti se na prozor. A u palati od belog mermera sede tri aždajine žene i suze prolivaju.

— Ubi Ivan naše drage muževe, osiroti male sinove. Kako da se Ivanu-seljačkom sinu i njegovoj braći osvetimo?

Najstarija žena zlatne kose češlja i glasno progovara:

— Pustiću glad, pa ću izići na drum i pretvoriću se u jabuku. Onaj ko sa mene jabuku ubere, odmah će umreti.

Srednja žena srebrne kose češlja i glasno progovara:

— A ja ću pustiti sušu, žeđ veliku, a sama ću se pretvoriti u kladenac sa izvorskom vodom. Onaj ko se moje vode napije, odmah će umreti.

Treća žena ruse kose češlja i glasno progovara:

— A ja ću san i dremež pustiti na oči, a sama ću se pretvoriti u krevet sa mekom perinom. Onaj ko na krevet legne, u ognju će izgoreti.

Ivanuška je sve dobro slušao i u pamet urezao. Tada polete na ravno polje, o zemlju udari i opet se pretvori u dobrog junaka. Pođe u stražarsku kolibu, razbudi braću i reče:

— Braćo moja mila, mi ubismo aždaje, al’ ostaše njihove žene. Treba samo gnezdo razoriti, pepeo razvejati, inače mira na Kalinovom mostu biti neće.

Sakupiše se oni tako, most pređoše i stupiše u aždajino carstvo. Iđahu oni, iđahu, i nigde da ugledaju ni kuće ni kućišta, sve je oganj u zgarište pretvorio. Tada se braća počeše na glad žaliti. A Ivanuška

ni reči ne progovara. Odjednom, spaze oni: stoji jabuka, a na jabuci zlatni plodovi.

Obradovaše se braća, konje poteraše — jabuci hitaju. A Vanjuška tada izjaha ispred njih i stade seći jabuku, gaziti i gnječiti plodove, te se sve jauk i piska razleže. Braća se rasrdiše, a Ivanuška ni reči ne progovara.

Krenu oni dalje i ne potraja dugo, kad udari žega velika, a u blizini ni reke ni izvora. Odjednom, ugledaše oni na žutom pesku, na strmom podgorju, stoji zlatni kladenac sa izvorskom vodom, a na vodi zlatni kutao pliva. Pojuriše braća kladencu, a Ivanuška ispred njih. Stade on rušiti kladenac, vodu mutiti, kutao gaziti, te se svud po stepi jauk i piska razležu. Braća se naljutiše, a Ivanuška ni reči ne progovara.

Krenu oni dalje i ne potraja dugo, a braću spopade dremež. Oči se same zatvaraju, junaci se u sedlima ljuljaju, konjima na grivu padaju. Odjednom, ugledaju krevet drveni, perinu meku. Stadoše braća hitati postelji, a Ivanuška ispred njih, ne da im leći, već poče krevet tojagom lomiti.

Rasrdiše se braća, te mačeve potegoše i na Ivanušku pojuriše, a Ivanuška tada reče:

— Eh, braćo moja mila, ja vas od smrti spasoh, a vi se na mene ljutite! Pogledajte amo, junaci ruski!

Dograbi Ivanuška sokola s desnog ramena, na postelju ga baci, a sokola oganj sažeže. Braća tada povikaše, te uzeše cepati krevet na sitne komade i zlatnim ga peskom zatrpaše.

Dojahaše junaci ruski do dvorca zmajevog, spališe ga, pepeo po vetru razvejaše i slavno se kući vratiše.

PRINCEZA-ŽABA

Živeo u jednom carstvu neki car i imao tri sina. Najmlađem je bilo ime Ivan-carević.

Pozva jedanput car sinove i reče im:

— Deco moja mila, vi ste sada poodrasli i vreme je da na ženidbu mislite!

— A koga za žene da uzmemo, oče?

— Neka svaki od vas uzme po jednu strelu, nategne luk i odapne strelu, ali svaki na drugu stranu. Gde strela padne, tamo se i ženite.

Iziđoše braća na prostrano očevo dvorište, nategoše lukove i odapeše strele.

Najstariji brat strelu odape. Pade strela u plemićko dvorište i podiže je plemićeva kći.

Srednji brat strelu odape, a ona polete pravo u dvorište bogatog trgovca. Podiže je trgovčeva kći.

Pusti strelu i Ivan-carević. Polete njegova strela pravo u močvaru i podiže je žaba kreketuša...

Kad starija braća pođoše da traže strele, smesta ih i nađoše: jedan u plemićevom dvorištu, drugi —u trgovčevom. A Ivan-carević dugo ne mogade naći svoju strelu. Dva dana lutaše on po šumama i gorama, a trećeg dana zađe u močvaru. Kad, ima šta i da vidi — sedi žaba kreketuša i drži njegovu strelu.

Htede Ivan-carević da pobegne, a žaba mu reče:

—Kva-kva, Ivane-careviću! Priđi, uzmi svoju strelu, a mene za ženu.

Rastuži se Ivan-carević i odgovori:

— Kako ću tebe uzeti za ženu? Ljudi će mi se smejati!

— Uzmi me, Ivane-careviću, nećeš zažaliti!

Razmisli Ivan-carević, uze žabu kreketušu, zavi je u maramu i odnese u svoje carstvo.

Kada starija braća stigoše ocu, stadoše pričati gde je čija strela pala.

Ispriča tada i Ivan-carević. Braća mu se stanu smejati, a otac reče:

— Uzmi kreketušu, tako mora biti!

I proslaviše tri svadbe, oženiše se carevići: najstariji carević — plemićevom kćeri, srednji — trgovčevom, a Ivan-carević — žabom kreketušom.

Sutradan, posle svadbe, pozva car svoje sinove te im reče:

— E, sinovi moji dragi, sada ste sva trojica oženjeni. Hteo bih da znam umeju li vaše žene hleb da ispeku. Neka mi svaka za doručak ispeče po jedan veliki hleb.

Pokloniše se carevići ocu i odoše.

Vrati se Ivan-carević u svoje odaje tužan i neveseo.

— Kva-kva, Ivane-careviću — reče žaba kreketuša — što si se tako rastužio ? Da nisi od oca svoga čuo neljubaznu reč?

— Kako da ne budem tužan! — odgovara Ivan-carević. — Naredio mi otac da ti sama ispečeš do jutra veliki hleb...

— Ne tuguj, Ivane-careviću! Lezi bolje te spavaj i odmaraj se: jutro je mudrije od večeri!

Posla kreketuša carevića da spava, a sama zbaci sa sebe žablju kožu i pretvori se u prekrasnu lepoticu Vasilisu Premudru — u takvu lepoticu da se ni rečima ne može iskazati, ni perom opisati!

Uze tada ona sita i rešeta, proseja brašno pšenično, zamesi testo belo, ispeče hleb — šupljikav i mek i ukrasi ga raznim šarama: sa strane gradovima — dvorcima, vrtovima i kulama, odozgo — pticama, a odozdo — zverima hitrim...

Ujutru budi kreketuša Ivana-carevića:

— Vreme je, Ivane-careviću, ustaj, hleb da nosiš!

Stavi ona hleb na zlatni tanjir i isprati Ivana-carevića ocu.

Dođoše i starija braća, donesoše svoje hlebove, kad tamo, ne vredi ih ni pogledati. U bojarske kćeri hleb zagoreo, u trgovčeve — gnjecav i nenarastao.

Car prvo uze hleb od najstarijeg carevića, pogleda ga i naredi da ga psima dadnu.

Uze od srednjega, pogleda i reče:

— Ovakav hleb ćeš samo od velike nužde jesti!

Dođe red i na Ivana-carevića. Uze car hleb od njega i reče:

— A ovaj hleb ćeš samo na velike praznike jesti!

I tada izdade sinovima novo naređenje:

— Hteo bih da znam kako vaše žene tkaju. Uzmite svile, zlata i srebra i neka mi one za noć svojim rukama po ćilim izatkaju!

Vratiše se stariji carevići svojim ženama i prenesoše im carevo naređenje. Pozvaše žene tetke i strine da im pomognu. Sakupiše se tetke i strine i prihvatiše se posla. Neka tka, neka srebrom, neka zlatom, a neka svilom veze.

A Ivan-carević se vrati kući tužan i neveseo.

— Kva-kva, Ivane-careviću — reče kreketuša — zašto si tako tužan? Da nisi čuo od oca svog reč neljubaznu ?

— Kako da ne budem tužan i jadan! — odgovori Ivan-carević. — Otac je naredio da mu za jednu noć izatkaš ćilim šareni!

— Ne tuguj, Ivane-careviću! Lezi bolje te spavaj i odmaraj se: jutro je mudrije od večeri!

Posla kreketuša carevića da spava, a sama zbaci sa sebe žablju kožu i pretvori se u predivnu lepoticu Vasilisu Premudru, te stade ćilim tkati. Gde jedanput iglu zabode, tu cvetak izraste, gde zabode još jedanput, divne se šare pojave, a gde i treći put bod načini, tu ptice uzleću...

Još se ni sunce nije rodilo, a ćilim već gotov.

Dođoše sva tri brata caru, donesoše svaki svoj ćilim. Car uze prvo ćilim najstarijeg brata, pogleda i reče:

— Ovim ćilimom možeš samo konja od kiše pokrivati!

Uze od srednjega, pogleda i reče:

— Samo se ispred kuće može prostrti!

Uze od Ivana-carevića, pogleda i reče:

— A ovaj ćilim ćete prostirati u mojim odajama samo na velike praznike!

I tada car naredi da sva tri brata dođu k njemu na gozbu sa svojim ženama: car želi da vidi koja od njih najbolje igra.

Odoše carevići svojim ženama.

Ide Ivan-carević, snuždio se i misli u sebi:

„Kako ću ja da povedem moju kreketušu na carsku gozbu?“

Vrati se on kući neveseo. Upita ga kreketuša:

— Što si opet, Ivane-careviću, tužan i neveseo? Kakva te briga mori?

— Kako da ne budem tužan! — reče Ivan-carević. — Otac je naredio da te sutra dovedem k njemu na gozbu...

— Ne tuguj, Ivane-careviću! Lezi bolje te spavaj i odmaraj se: jutro je mudrije od večeri!

Sutradan, kada dođe vreme da idu na gozbu, kreketuša reče careviću:

— Ivane-careviću, idi ti sam na carsku gozbu, a ja ću za tobom doći. Kada začuješ tresak i grmljavinu, ne plaši se nego reci: „To, sigurno, moja žabica u kutijici stiže!“

Pođe Ivan-carević sam caru na gozbu.

A starija braća dođoše u dvorac sa svojim ženama, raskošno obučenim. i okićenim. Stoje i podsmevaju se Ivanu-careviću:

— A što si ti, brate, bez žene došao? Da si je makar u marami doneo, pa da svi čujemo kako krekeće!

Odjednom nastade tutanj i grmljavina, čitav se dvorac zatrese, zaljulja. Svi se gosti prestrašiše, poskakaše sa svojih mesta. A Ivan-carević reče:

— Ne bojte se, gosti dragi! To, sigurno, moja žabica u kutijici stiže!

Pritrčaše svi prozorima, kad imaju šta i da vide: napred trče sluge, iza njih jašu konjaničićauši, za njima je pozlaćena kočija, a u nju upregnuta dva konja dorata.

Stiže kočija do trema i iziđe iz nje Vasilisa Premudra, a sva blista kao jarko sunce.

Svi joj se stanu diviti i čuditi, te od čuda ne mogahu ni reči prosloviti.

Uze Vasilisa Premudra Ivana-carevića za ruke i povede za trpezu. Trpeza carska beše pokrivena srebrom i zlatom izvezenim stolnjacima...

Stadoše gosti jesti, piti i veseliti se.

Vasilisa Premudra iz pehara pije, a što ostane sebi u levi rukav uliva. Labuda pečenog jede, a kosti u desni rukav sprema.

Kad spaziše to žene starije braće, i one isto tako učiniše: što ne popiju — u rukav ulivaju, što ne pojedu — u drugi stavljaju. A krošto, zašto, ni same ne znaju.

Kad se gosti digoše od stola, zasvira muzika, otpoče igra. Vasilisa Premudra pođe da igra sa Ivanom-carevićem. Mahnu levim rukavom — pojavi se jezero, mahnu desnim — zaplivaše po jezeru beli labudovi. Car i svi gosti čudom se čude. A čim prestade da igra, svega opet nestade: i jezera i labudova...

Žene starije braće pođoše da igraju.

Kako mahnuše svojim levim rukavom — sve goste poprskaše; kako mahnuše desnim — kostima i otpacima ih zasuše, umalo caru oko ne izbiše. Rasrdi se car i naredi da ih isteraju iz odaje.

Kada se gozba približi kraju, Ivan-carević se doseti te otrči kući. Pronađe žablju kožu i spali je na vatri.

Vasilisa Premudra kući stiže, te pođe da traži žablju kožu. A od nje ni traga. Traži ona, traži, a kad je ne nađe, reče Ivanu-careviću:

— Ah, Ivane-careviću, šta si to učinio! Da si još tri dana pričekao, bila bih večito tvoja. A sada, ostaj zbogom, traži me preko devet brda, preko devet voda, u desetom carstvu, u pod sunčevoj zemlji, kod Koščeja Besmrtnog. Kada tri para gvozdenih čizama podereš, kada tri gvozdena hleba pojedeš, tada ćeš me tek pronaći...

To reče, pretvori se u belu labudicu i odlete kroz prozor.

Obuze tuga Ivana-carevića. Opremi se on, uze luk i strele, navuče gvozdene čizme, stavi u torbu tri gvozdena hleba i pođe da traži ženu svoju, Vasilisu Premudru.

Išao on tako, išao, malo ili mnogo, daleko ili blizu — u priči je sve to brzo, al' u zbilji nije — dva para gvozdenih čizama poderao, dva gvozdena hleba pojeo i trećeg se prihvatio. I srete on tada jednog prastarog starca.

— Zdravo, dedice! — reče Ivan-carević.

— Zdravo, dobri junače! Šta tražiš, kud si se uputio?

Ispriča Ivan-carević starcu svoju nevolju.

— Eh, Ivane-careviću — reče starac — zašto si žablju kožu spalio? Nisi joj je ti navukao, nisi ti morao ni da je skidaš! Vasilisa Premudra je lukavija i mudrija od oca svoga, Koščeja Besmrtnog, i zato se on na nju razgnevio i naredio joj tri godine kreketuša da bude. Ali, šta se tu može, rečima nevolju nećeš popraviti. Evo ti ovo klube: kuda se ono zakotrlja tamo kreni.

Ivan-carević zahvali starcu i pođe za klubetom.

Kotrlja se klube po visokim brdima, mračnim šumama, kotrlja se po zelenim livadama, vlažnim močvarama, po gluvim mestima, a Ivan-carević ide za njim, ide — ne zastaje ni časak da predahne.

Išao on tako, išao, treći par gvozdenih čizama poderao, treći gvozdeni hleb pojeo, kad stiže u mračnu, staru šumu. Njemu u susret ide medved.

„Da ubijem medveda!" mišljaše Ivan-carević.

„Inače više nemam šta da jedem."

Nanišani on, kad odjednom, medved će čovečjim glasom:

— Ne ubijaj me, Ivane-careviću! Mogu ja tebi ustrebati.

Ivan-carević se sažali, ne dirnu medveda i krenu dalje.

Ide on tako po ravnom polju, pogleda, a iznad njega leti patka velika.

Zateže Ivan-carević luk, htede da pusti oštru strelu na patku, a ona mu čovečjim glasom progovara:

— Ne ubijaj me, Ivane-careviću! Doći će vreme kad ću ti valjati!

Sažali se Ivan-carević na patku, ne dirnu je i krenu dalje gladan.
Odjednom, trči mu u susret razroki zec.
„Ubiću ovog zeca!“ pomisli carević. „Mnogo sam gladan...“

Zateže svoj luk, stade da nišani, a zec progovori čovečjim glasom:

— Ne ubijaj me, Ivane-careviću! Jednom ću ti i ja valjati!

Sažali se Carević i na njega i lođe dalje.

Iziđe on na sinje more, kad, ima šta i da vidi: na obali, na žutom pesku, leži riba štuka. Ivan-carević reče:

— E, sad ću ovu štuku pojesti! Nemam više snage, tako sam gladan!

— Ah, Ivane-careviću — progovori štuka — sažali se na mene, nemoj me pojesti, bolje me baci u sinje more!

Sažali se Ivan-carević i na štuku, baci je u more, a sam pođe obalom za svojim klubetom.

Ne prođe dugo, a dokotrlja se klube u šumu, do jedne kolibe. Stoji ta koliba na kokošjim nogama, oko sebe se okreće. Ivan-carević tada reče:

— Kolibice, kolibice, okreni se šumi leđima, meni grudima!

Na njegovu reč, kolibica se okrete šumi leđima, a njemu grudima! Uđe Ivan-carević u kolibu, kad ugleda: na peći leži baba Jaga, koščata noga. Spazi carevića, te reče:

— Što si k meni došao, dobri junače? Po svojoj volji, ili ne?

— Ah, baba-Jago, koščata nogo, kada bi me prvo nahranila, napojila i u banji okupala, tada bih ti sve rekao!

Nahrani ona Ivana-carevića, napoji ga i u banji okupa i on joj ispriča kako traži ženu svoju, Vasilisu Premudru.

— Znam, znam — reče baba-Jaga. — Ona je sada kod zloga Koščeja Besmrtnog. Teško ćeš doći do nje, nećeš lako Koščeja pobediti: njega ni strelom, ni metkom nećeš ubiti. Zato se on nikoga i ne boji.

— A postoji li gde njegova smrt?

— Njegova smrt je na vrhu igle, ta igla je u jajetu, jaje je u patki, patka u zecu, zec u kovanom kovčežiću, kovčežić na vrhu starog

hrasta, a hrast u drevnoj šumi raste.

I uputi baba-Jaga Ivana-carevića kako da do te šume dođe. Zahvali joj carević i pođe.

Išao je on dugo kroz mračnu šumu, u močvare upadao i najzad dođe do Koščejevog hrasta. Stoji hrast, vrhom se u nebo upire, žile na sto vrsta u zemlju pustio, granama svojim krasno sunašce zaklonio. A na samom njegovom vrhu — kovani kovčežić.

Gleda Ivan-carević hrast i ne zna šta da radi, kako kovčežić da dohvati.

„Eh“, mišljaše on, „gde li je sad medved? On bi mi pomogao!...“

Samo što je to pomislio, a medved se tu stvori: iščupa hrast i okrete ga naopako. Pade kovčežić sa vrha i razbi se na sitne komade.

Istrča iz kovčežića zec i dade se u trk.

„Gde li je moj zec, pomisli carević. „On bi ovoga zeca sigurno dostigao...“

Taman je on u misli bio, kada se zec stvori: dostiže onog drugog zeca, uhvati ga i rastrže na dve polovine.

Iz tog zeca izlete patka i vinu se visoko, visoko u nebo.

„Gde li je moja patka?“, pomisli carević.

A ova ju je već dostigla i kljuje je pravo u glavu. Ispusti patka jaje i ono pade u sinje more...

Rastuži se Ivan-carević, stoji na obali i govori:

— Gde li je moja štuka? Ona bi mi donela jaje sa morskog dna!

Odjednom, pliva ka obali riba-štuka i drži u zubima jaje.

— Uzmi ga, Ivane-careviću!

Obradova se carević, razbi jaje, uze iglu i odlomi joj vrh. Samo što ga odlomi, umre Koščej Besmrtni, u prah se pretvori.

Pođe Ivan-carević u Koščejeve palate. Tad pred njega iziđe Vasilisa Premudra te reče:

— Pa, Ivane-careviću, kad si umeo da me nađeš odsad ću navek biti tvoja!

Ivan-carević izabra iz Koščejeve konjušnice najboljeg konja jahaćeg, uzjaha na njega zajedno sa Vasilisom Premudrom i vrati se u svoje carstvo.

I otada su živeli u velikoj ljubavi i slozi.

SESTRICA ALjONUŠKA I BRACA IVANUŠKA

Živeli jednom jedan starac i starica i imali kćer Aljonušku i sina Ivanušku.

Starac i starica umreše. Ostadoše Aljonuška i Ivanuška sami samcati na svetu.

Pođe Aljonuška da radi i brata sa sobom povede. Dugo su tako išli i Ivanuška ožedne.

— Sestrice Aljonuška, žedan sam!

— Pričekaj, braco, da dođemo do izvora.

Išli oni tako, išli, a sunce pripeklo, žega ih muči, a znoj teče. Naiđoše na kravlje kopito puno vode.

— Sestrice Aljonuška, da gucnem ja iz kopita!

— Nemoj piti, braco, tele ćeš postati!

Brat posluša. Krenuše dalje.

Sunce pripeklo, izvor daleko, žega ih muči, a znoj teče. Naiđoše oni na konjsko kopito puno vode.

— Sestrice Aljonuška, napiću se ja iz kopita!

— Nemoj piti, braco, jer ćeš ždrebe postati!

Uzdahnu Ivanuška. Tako opet krenuše dalje.

Idu oni, idu — sunce pripeklo, izvor daleko, žega ih muči, a znoj teče. Naiđoše na kozje kopito puno vode.

Ivanuška reče:

— Sestrice Aljonuška, snage više nemam: napiću se iz kopita!

— Nemoj piti, braco, jer ćeš jare postati!

Ivanuška ne posluša i napi se iz kozjeg kopita.

Napi se i psstade jare...

Zove Aljonuška brata, a umesto Ivanuške, za njom trči belo jare.

Aljonuška gorko zaplaka, sede ispod stoga sena, a jare pored nje skakuće.

U to vreme prolazio tuda jedan trgovac.

— Zašto plačeš, lepa devojko?

Ispriča mu Aljonuška svoju nevolju.

A trgovac joj reče:

— Udaj se za mene. Zlatom i srebrom ću te okružiti, a i jare će živeti s nama.

Razmisli Aljonuška, razmisli, pa pođe za trgovca.

Živeli oni tako lepo i jare s njima: jede, pije sa Aljonuškom iz jednog tanjira, iz jedne čaše.

Ode jedanput trgovac od kuće. Kad, odjednom, stvori se tu veštica. Stade pod Aljonuškin prozor i poče je ljubazno zvati na reku da se kupaju.

Kad veštica dovede Aljonušku do reke, baci se na nju, priveza joj kamen o vrat i gurnu je u vodu. A sama se načini Aljonuškom, obuče njene haljine i dođe u njene odaje. Niko ne poznade vešticu. Kad se trgovac vrati kući, ni on ne poznade vešticu.

Samo je jare sve znalo. Poče ono da tuguje, pokunji se, niti jede, niti pije. I ujutru i uveče ide pokrg.j vode i zove:

Aljonuška, sestrice moja!
Isplivaj, isplivaj na obalu...

Saznade za ovo veštica i stade moliti muža: zakolji jare, zakolji.

Trgovcu bi žao jareta, navikao se na njega. A veštica se navrzla te moli. Naposletku trgovac morade da pristane:

— Pa, zakolji ga...

Naredi veštica da se založi vatra golema, da se ugreju kotlovi gvozdeni, da se naoštre noževi čelični...

Kada jare vide da mu se bliži kraj, reče svome poočimu:

— Pusti me da pred smrt odem na reku, da se vodice napijem i creva svoja da isperem.

— Hajde, idi!

Otrča jare na reku, stade na obalu i žalostivim glasom povika:

Aljonuška, sestrice moja!;
Isplivaj, isplivaj na obalu.
;Vatre gore goleme,;
Kotle rede gvozdene,;
Nože oštre čelične,;
Hoće mene zaklati!
Aljonuška mu iz reke odgovara:
Braco mili, Ivanuška!
Kamen teški na dno vuče,;
Trava svilasta noge sputava,;
Pesak žuti grudi pokriva!

A veštica traži jare i ne može da ga nađe, te posla slugu:

— Idi nađi jare i dovedi ga meni.

Ode sluga na reku i vidi: po obali jare skače i žalostivo zove:

Aljonuška, sestrice moja!;
Isplivaj, isplivaj na obalu.
;Vatre gore goleme,;
Kotle rede gvozdene,;
Nože oštre čelične, Hoće mene zaklati!
A iz reke mu odgovara:
Braco mili, Ivanuška!;
Kamen teški na dno vuče,;
Trava svilasta noge sputava,;

Pesak žuti grudi pokriva!

Tada sluga otrča kući te ispriča trgovcu šta je video i čuo na reci. Skupi se narod te pođu na reku. Bacišs mreže svilene i izvukoše Aljonušku na obalu. Skidoše joj kamen sa vrata, okupaše je u vodi izvorskoj, obukoše je u gizdave haljine. Ožive Aljonuška i postade još lepša nego što je bila.

A jare se od radosti tri puta prevrnu preko glave i pretvori se u dečaka Ivanušku.

Zlu vešticu privezaše konju za rep i pustiše u ravno polje.

SIVKA-BURKA

Živeo jednom jedan starac i imao tri sina. Najmlađeg su svi zvali luckasti Ivanuška.

Posejao tako starac pšenicu. Rodila dobro pšenica, ali se neko navadio da pšenicu gnječi i gazi.

Tada starac reče sinovima:

— Deco moja draga! Čuvaćete pšenicu svake noći, po redu, i uhvatićete lopova!

Nastupi prva noć.

Najstariji sin ode da pšenicu čuva, ali mu se pridremalo. Pope se on na senjak te prospava tako do jutra.

Dođe ujutru kući i reče:

— Celu noć nisam spavao, pšenicu sam čuvao! Sav sam ozebao, a lopova nisam video.

Druge noći pođe srednji sin. I on je čitavu noć prespavao na senjaku.

Treće noći dođe red na luckastog Ivanušku.

Uze on kolač pod pazuho, uze konopac i pođe. Kad stiže u polje, sede na kamen. Sedi, ne spava, kolač žvaće, čeka lopova.

Kad bi ponoć, stvori se konj u pšenici. Jedna mu dlaka srebrna, druga zlatna. Kad trči, zemlja pod njim podrhtava, iz ušiju mu dim kulja, a iz nozdrva plamen bije.

Stade konj pšenicu da jede. Više je gazi kopitama nego što jede.

Prikrade se Izanuška konju i nabaci mu uže na vrat.

Trže se konj iz sve snage, ali ne mogade ništa učiniti. Ivanuška skoči hitro na njega i uhvati se čvrsto za grivu.

Nosio ga konj tako po ravnom polju, propinjao se, propinjao, ali ga ne mogade zbaciti.

Stade konj moliti Ivanušku:

— Pusti me na slobodu, Ivanuška! Ja ću ti to dobrim vratiti.

— Dobro — odgovori Ivanuška — pustiću te, ali kako ću te onda naći?

— A ti iziđi na široko polje, tri puta zazviždi i vikni junačkim glasom: „Sivka-burka, čudotvorni riđane, stani preda me, kao list pred travu!“ i ja ću se namah stvoriti.

Otpusti Ivanuška konja i dobi od njega obećanje da više nikad neće jesti ni gaziti pšenicu.

Dođe Ivanuška ujutru kući.

— Šta je, Ivanuška, pričaj, šta si video? — pitaju ga braća.

— Uhvatio sam — reče Ivanuška — konja, jedna mu dlaka srebrna, a druga zlatna.

— A gde ti je taj konj?

— Obećao je da više neće ići u pšenicu i ja sam ga pustio.

Ne poverovaše braća Ivanuški, smejaše mu se do mile volje. Ali od te noći odista niko nije dirao pšenicu...

Uskoro razasla car glasnike po čitavoj zemlji da objave vest:

— Sakupljajte se, plemići i bojari, trgovci i obični seljaci, caru u dvore. Careva kći, Jelena Prekrasna, sedi u svojoj visokoj kuli kraj prozora. Onaj ko na konju do careve kćeri doskoči i prsten joj sa ruke skine, za toga će se ona i udati!

U određeni dan spremahu se i braća u carski dvor, ne zato da sami sreću okušaju, već da druge pogledaju. A Ivanuška ih moli:

— Dajte mi, braćo, makar kakvog konjića da i ja odem i vidim Jelenu Prekrasnu!

— Kud ćeš ti, budalo! Hoćeš, valjda, ljude da zasmejavaš? Bolje sedi na peći i pepelom se zabavljaj!

Odoše braća, a luckasti Ivanuška reče svojim snahama:

— Dajte mi makar kotaricu da u šumu pođem i pečuraka naberem!

Uze kotaricu i pođe kao da će pečurke brati.

Iziđe Ivanuška na široko polje, kotaricu pod žbun baci, zviznu tri puta i viknu junačkim glasom:

— Sivka-burka, čudotvorni riđane, stani preda me, kao list pred travu!

Konj juri, zemlja pod njim podrhtava, iz ušiju mu dim kulja, a iz nozdrva plamen bije. Dojuri i stade pred Ivanušku kao ukopan:

— Šta želiš, Ivanuška?

— Hoću da vidim carevu kćer, Jelenu Prekrasnu! — odgovara Ivanuška.

— Onda uđi u moje desno uvo, a iziđi kroz levo!

Uđe Ivanuška konju u desno uvo, iziđe kroz levo — takav junak kakav se ne može ni zamisliti, ni u bajci ispričati, ni perom opisati! Uzjaha Sivku-burku i odjuri pravo u grad.

Stiže on na putu svoju braću, projaha pored njih i prašinom ih zasu.

Dojaha Ivanuška na trg, pravo pred carev dvorac. Ima šta i da vidi: sakupilo se neviđeno čudo naroda. A na visokoj kuli, kraj prozora, sedi careva kći Jelena Prekrasna. Na ruci joj skupoceni prsten blista! A sama ona lepotica nad lepoticama.

Svi gledaju Jelenu Prekrasnu i niko se ne usuđuje Da doskoči do nje: niko nije rad sebi vrat da slomi.

Udari tada Ivanuška Sivku-burku po sapima... Frknu konj, zarza, skoči i za tri brvna ne doskoči do careve kćeri.

Zadivi se narod, a Ivanuška okrete Sivku i odjuri.

Svi povikaše:

— Ko li to beše? Ko li to beše?

A od Ivanuške ni traga ni glasa. Svi su videli otkuda je dojahao, ali ne videše kuda je odjahao.

Dojuri Ivanuška na široko polje, skoči s konja, uđe mu u levo uvo, a kroz desno iziđe i opet postade onaj raniji luckasti Ivanuška.

Otpusti on Sivku-burku, nabra punu kotaricu otrovnih gljiva i donese kući:

— Evo dobrih pečuraka!

Rasrdiše se snahe na Ivanušku i počeše da ga grde:

— Kakve si, budalo, gljive doneo? Sam ih jedi!

Osmehnu se Ivanuška i pope se na peć.

Vratiše se braća kući, te pričaju ženama šta su u gradu videli:

— Eh, kakav je junak caru dolazio! Takvog majka još jednog ne rodi. Samo za tri brvna ne doskoči do careve kćeri.

A Ivanuška leži na peći i smeška se:

— Da nisam to ja, braćo moja rođena, bio tamo?

— Ma kud ti, tako glup, tamo da budeš! Bolje sedi na peći i muve lovi!

Sutradan starija braća ponovo u grad pođoše, a Ivanuška uze kotaricu i pođe po pečurke.

Kad iziđe na široko polje, baci kotaricu, tri puta zviznu, i viknu junačkim glasom:

— Sivka-burka, čudotvorni riđane, stani preda me, kao list pred travu!

Konj juri, zemlja pod njim podrhtava, iz ušiju mu dim kulja, a iz nozdrva plamen bije.

Pritrča i stade pred Ivanušku kao ukopan.

Uđe Ivanuška Sivki-burki u desno uvo, kroz levo iziđe i postade silan junak. Skoči na konja i odjuri ka dvorcu.

Ima šta i da vidi, sakupilo se neviđeno čudo naroda, još više nego prvi put. Svi gledaju carevu kćer i dive joj se, a niko ni ne pomišlja da skače: boje se da vrat ne skrhaju!

Udari tada Ivanuška svoga konja po sapima. Zarza Sivka-burka, skoči i samo za dva brvna ne doskoči do prozora careve kćeri.

Okrene Ivanuška Sivku i odjaha. Svi su videli otkuda je dojahao, ali ne videše kuda je odjahao.

A Ivanuška stigao već na široko polje.

Otpusti Sivku-burku, a sam pođe kući. Sede na peć, braću čeka.

Vratiše se braća kući te pričaju:

— Opet je onaj junak dolazio! Samo za dva brvna do careve kćeri nije doskočio.

A Ivanuška im kaže:

— Da nisam to ja bio tamo?

— Sedi, budalo, i ćuti!...

Trećeg dana spremaju se braća opet da krenu, a Ivanuška im reče:

— Dajte mi makar i najgoreg konjića da pođem i ja sa vama!

— Sedi, budalo, kod kuće! Samo još ti tamo nedostaješ!

To rekoše i odoše.

Iziđe Ivanuška na široko polje, tri puta zviznu i viknu junačkim glasom:

— Sivka-burka, čudotvorni riđane, stani preda me, kao list pred travu!

Konj juri, zemlja pod njim podrhtava, iz ušiju mu dim kulja, a iz nozdrva plamen bije. Dojuri i stade pred Ivanušku kao ukopan.

Uđe Ivanuška konju u desno uvo, kroz levo iziđe. Postade silan junak, te odjaha carskom dvoru.

Dojaha Ivanuška do visoke kule, ošinu Sivku-burku korbačem... Zarza konj još više nego ranije, udari o zemlju kopitama, skoči i doskoči do prozora!

Poljubi Ivanuška Jelenu Prekrasnu u rumena usta, skide joj sa ruke prsten i odjuri.

Tada svi počeše da galame, viču i rukama mašu:

— Drži ga! Uhvati ga!

A od Ivanuške ni traga ni glasa.

Otpusti on Sivku-burku, dođe kući. Jedna mu ruka krpom zamotana.

— Šta ti se to desilo? — citaju ga snahe.

— Kad sam tražio pečurke, na granu sam se ogrebao...

I pope se na peć.

Vratiše se braća i stadoše pričati šta je i kako je bilo:

— Onaj junak je ovoga puta tako skočio da je do careve kćeri doskočio i prsten joj sa ruke skinuo!

Ivanuška sedi na peći i misli svoje misli:

— Da nisam to ja bio, braćo?

— Sedi, glupane, i ne pričaj koješta!

Tada se Ivanuški prohte da pogleda skupoceni prsten.

Kako razmota krpicu, a koliba sva sinu!

— Prestani, budalo, da se vatrom igraš! — povikaše braća. — Još ćeš i kolibu zapaliti. Vreme je da te sasvim iz kuće isteramo!

Ivanuška im ništa ne odgovori, već prsten ponovo u krpu zamota...

Posle tri dana car ponovo razglasi po carstvu da se sav narod, koliko god ga ima u carstvu, sakupi koD njega na gozbu i da niko ne sme kod kuće ostati. A ko ne dođe na carsku gozbu, taj će glavu izgubiti!

I tako moradoše braća da povedu na gozbu i luckastog Ivanušku.

Kad stigoše, sedoše za carsku trpezu, piju, i pričaju.

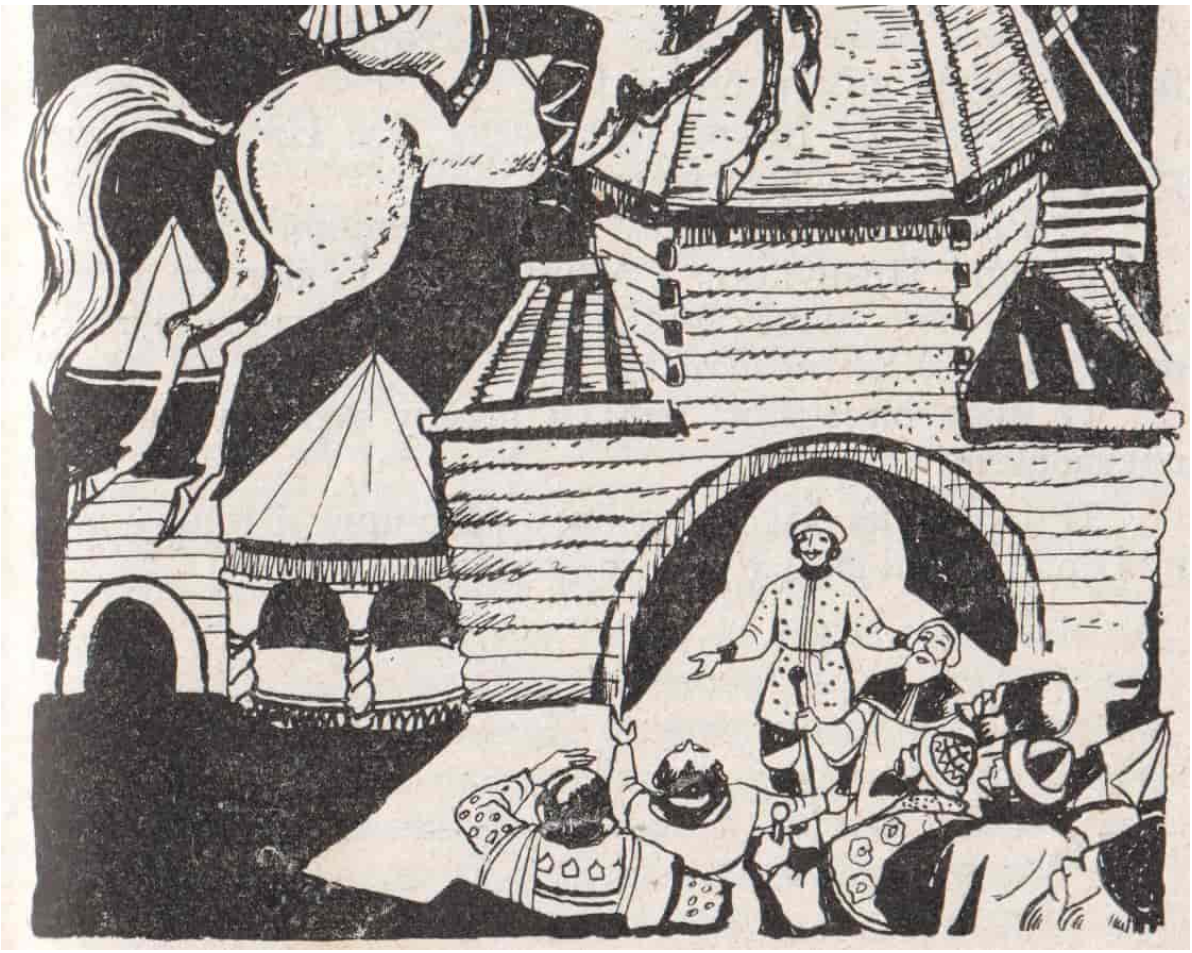

A Ivanuška se skunjio iza peći, u ćošku, i tamo sedi.

Obilazi Jelena Prekrasna svoje goste. Svakoga nudi vinom i medovinom, a gleda nije li kome na ruci njen carski prsten. Ko bude imao prsten, taj će biti njen mladoženja.

A prsten nikako da vidi...

Obiđe ona tako sve i dođe do poslednjeg, do Ivanuške. A on sedi iza peći, sav pocepan i poderan, a jedna mu ruka krpom zamotana.

A braća gledaju i misle: ,,Vidi ti careve kćeri, i našeg Ivanušku vinom služi!“

A Jelena Prekrasna donese Ivanuški čašu vina i upita:

— A što ti je, junače, ruka zavijena?

— U šumi sam po pečurke išao i na granu se ogrebao.

— Pa, deder, razveži, pokaži!

Razveza Ivanuška ruku, a ne njegovom prstu prsten careve kćeri sija i blista!

Obradova se Jelena Prekrasna, uze Ivanušku za ruku, dovede ga ocu i reče:

— Evo, oče, našla sam svoga suđenika!

Umiše Ivanušku, očešljaše ga, odenuše i to više nije bio luckasti Ivanuška, već silan junak, ne možeš ga ni poznati!

I nisu oklevali, već su veselu gozbu u svadbu pretvorili!

I ja sam na toj gozbi bio, medovinu i pivo pio, niz brke je teklo, a u usta nije uteklo.

DRVO KOJE PEVA I PTICA KOJA GOVORI

Živeo jednom jedan car veoma radoznao te je uvek kod prozora prisluškivao.

A jedan trgovac imao tri kćeri. Jedanput razgovarahu one sa svojim ocem. Prva reče: — Ah, kada bi mene uzeo za ženu carski pekar! — A druga reče: — Ah, kada bi mene uzeo za ženu carev sluga! — A treća reče: — A ja bih želela da se za samog cara udam. Rodila bih mu dva sina i jednu kćer! — Car je slušao ceo taj razgovor. Posle kraćeg vremena on učini baš tako kao što su one i želele: najstarija kći udade se za pekara, srednja za slugu carevog, a najmlađa za samog cara.

Srećno je živeo car sa svojom ženom. Ne prođe dugo i ona mu rodi sina. Sestre ga odmah skloniše i rekoše caru da mu je žena rodila štene, a novorođenče staviše u kovčežić i baciše ga u ribnjak u carskom vrtu. Car se razgnevi na svoju ženu, htede da je ubije, ali ga odvratiše kraljevi koji su došli k njemu. Rekoše da prvi put treba da joj oprosti. Tako joj car oprosti.

Posle godinu dana carica rodi i drugog sina. Sestre opet rekoše caru da mu je žena rodila mače. Car se još više razgnevi i htede da je smrću kazni, ali ga ponovo odvratiše. Razmisli car i ponovo joj oprosti, do trećeg puta. A sestre i drugo novorođenče staviše u kovčežić i baciše u ribnjak. Ne prođe ni godina a carica rodi prekrasnu kćer. Sestre opet cara izvestiše da mu je žena rodila neko čudovište.

Car se još više razgnevi i htede svoju ženu da obesi, ali ga kraljevi iz drugih zemalja odvratiše. Rekoše mu: — Bolje načini kulu i smesti je u nju da joj svako ko tuda prođe u lice pljuje!

Car tako i učini. A njoj ne samo da niko u lice ne pljuje već joj nose razne đakonije. A decu koju je carica rodila, a sestre u ribnjak pobacale, uzeo je i odgajao carski vrtlar.

Careva deca su rasla ne iz godine u godinu, niti iz meseca u mesec, niti iz dana u dan, već iz sata u sat. Carevići postadoše takvi junaci da se ni rečima ne može iskazati, ni perom opisati. A careva

kći postade takva lepotica kakva se ni u bajci zamisliti ne može. Dođe vreme i oni počeše moliti vrtlara za dozvolu da načini kuću izvan grada. Vrtlar im dopusti. Izgradiše oni tako lepu kuću i stadoše lepo živeti. Braća su volela da idu za zečevima, te tako odu oni jedanput u lov, a sestra ostade sama kod kuće.

Dođe tada devojci u kuću jedna starica i reče joj: — Dobro vam je u kući i lepo. Samo vam tri stvari nedostaju. — Careva kći upita staricu: — A šta mi to nemamo? Izgleda nam da imamo sve. — A starica reče: — Evo čega nemate: pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu.

Dođoše braća iz lova, sestra ih dočeka i reče: — Braćo, sve imamo, samo tri stvari nemamo!

A braća je pitaju:

— A šta to, sestrice, nemamo?

A ona odgovori:

— Nemamo pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu.

Najstariji brat je tada zamoli:

— Sestrice, daj mi blagoslov svoj, ja ću poći da tražim ta čuda. A ako umrem ili me ubiju, evo po čemu ćete znati: zabošću u zid nožić, i ako iz nožića krv kapne — to će biti znak da sam mrtav.

Tako on pođe. Išao on, išao i dođe do jedne šume. Na drvetu sedi jedan starac. Zapita on starca:

— Kako da dođem do ptice koja govori, drveta koje peva i žive vode?

Starac mu dade koturić i reče:

— Na koju stranu se ovaj koturić zakotrlja, tamo idi!

Koturić se stade kotrljati i carević pođe za njim. Dokotrlja se koturić do visoke planine i nestade ga. Pođe carević u planinu, dođe

na pola puta i nestade ga. A u njegovoj kući odmah kanu krv sa nožića. Tada sestra reče mlađem bratu da je njihov stariji brat mrtav, jer je kanula krv sa nožića. A mlađi bratjoj odgovori:

— Sada ću ja poći, sestrice, da tražim pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu.

Ona mu dade svoj blagoslov i on pođe.

Išao on tako, išao i najzad dođe do jedne šume. Na drvetu sedi starac i carević ga upita:

— Kako bih, dedice, našao pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu?

Starac mu odgovori:

— Evo ti koturić. Na koju stranu se on zakotrlja, tamo i ti idi.

Dokotrljao se koturić do visoke planine i nestao. Pošao carević u planinu, došao do pola puta i odjednom i njega nestade.

Čekala ga sestra, čekala mnogo godina, a on nikako da se vrati. Pomisli ona: „Mora da je i moj drugi brat mrtav!“ I pođe sama da traži pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu.

Išla ona tako, išla, dok nije najzad stigla do jedne šume. A na drvetu starac sedi. Ona ga upita:

— Dedice! Kako da nađem pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu?

Starac joj odgovori

— Gde bi ti to tražila? I mudriji i lukaviji od tebe su to tražili, pa su svi propali.

A devojka ga stade preklinjati: — Reci, kad te molim!

I starac joj reče:

— Evo ti koturić, idi za njim!

Koturić stade da se kotrlja i devojka pođe za njim. Dokotrlja se koturić u visoku planinu. Devojka pođe V planinu, kad neki glasovi povikaše na nju: — Kuda ideš? Mi ćemo te ubiti! Mi ćemo te pojesti! — A ona se i ne osvrće, ide i ide. Pope se na planinu, a kad tamo — sedi ptica koja govori.

Devojka uze pticu i upita je:

— Reci mi gde da nađem drvo koje peva i živu vodu ?

A ptica reče:

— Evo, idi ovuda!

Stiže ona tako do drveta koje peva, a na njemu razne ptice pevaju. Odlomi ona od njega jednu grančicu i krenu dalje. Stiže tako do žive vode, zagrabi kutlić i ponese kući. Pođe niz planinu, dođe do braće i poprska ih živom vodom. Braća odjednom skočiše i rekoše:

— Ah, sestrice, kako smo dugo spavali!

— Da, braćo moja, da ne bi mene, vi biste ovde doveka spavali. Našla sam pticu koja govori, drvo koje peva i živu vodu — reče im sestra.

Braća se obradovaše. Kad stigoše kući, zasadiše u vrtu drvo koje peva. Ono se razgrana po celom vrtu, a na njemu ptice razne različitim glasom pevaju.

Pođoše jedanput braća u lov i sretoše cara. Svideše se caru ovi lovci i stade ih on u goste pozivati. A oni rekoše:

— Molićemo sestricu za dozvolu. Ako ona dopusti, svakako ćemo doći!

Kad su se vratili iz lova, sestra ih dočeka i htede da ih podvori. A braća joj rekoše:

— Dopusti nam, sestrice, caru u goste da idemo. On nam je čast ukazao.

Careva kći im dozvoli, te tako oni pođoše u goste. Kada stigoše, car ih lepo primi i slavno ugosti. Zamoliše oni cara da i on njih poseti.

Posle kraćeg vremena dođe car k njima, a i oni njega lepo dočekaše i slavno ugostiše. Pokazaše mu pticu koja govori i drvo koje peva. Car se začudi i reče:

— Ja sam car, pa toga nemam!

Tada sestra i braća rekoše paru da su oni njegova deca. Kada car saznade sve što je bilo, obradova se i ostade kod njih da živi, a ženu svoju iz kule izvede. Otada su oni živeli mnogo godina srećni i zadovoljni

HAVROŠEČKA

Na svetu ima dobrih ljudi, ima i rđavih, a ima i takvih koji se ni sami sebe ne stide.

Sa takvim ljudima je živela i Krošečka-Havrošečka. Kada je ostala siroče uzeše je ti ljudi, othraniše i poslom izmučiše. Ona i tka, i prede, i kuću sprema i za sve odgovara.

A gospodarica njena imađaše tri kćeri. Najstarijoj je bilo ime Jednooka, srednjoj — Dvooka, a najmlađoj — Trooka.

One nisu umele ništa drugo da rade nego da sede kod kapije i na ulicu da gledaju. A Krošečka-Havrošečka je radila za sve njih — i šila, i krpila, i tkala, i prela, a nikad ljubaznu reč nije čula.

Iziđe tako Krošečka-Havrošečka u polje, zagrli svoju kravu šarulju, legne joj na vrat i priča kako joj je težak život.

— Kravice-majčice! Mene psuju i biju, hleba mi ne daju, ni plakati mi ne daju. Do sutra moram pet pudi ispresti, izatkati, izbeliti i u trubu saviti.

A krava joj odgovara:

— Dobra devojčice, uđi mi u jedno uvo, a kroz drugo iziđi — i sve će biti urađeno.

Tako i bi. Uđe Havrošečka kravi u jedno uvo, iziđe kroz drugo — kad ono, sve gotovo: i izatkano, i izbeljeno i u trube savijeno.

Odnese ona platno gospodarici, ova ga uze i ne bi joj pravo. Sakri gospodarica platno u kovčeg, a Krošečki-Havrošečki dade još više posla.

Havrošečka opet dođe kravi, zagrli je, pomilova, u jedno uvo uđe, a kroz drugo iziđe, i kada sve bi urađeno, odnese gospodarici.

Pozva gospodarica svoju kćer Jednooku, te joj reče:

— Kćeri moja mila, kćeri moja lepa, pođi i pogledaj ko pomaže sirotici: i tka, i prede i u grubo savija!

Pođe Jednooka sa Havrošečkom u polje, ali zaboravi na majčino naređenje, leže na travu i stade se grejati na suncu. A Havrošečka tiho govori:

— Spavaj, oko, spavaj, oko!

I zaspa Jednookino oko. Dok je Jednooka spavala. krava sve izatka, izbeli i u trube savi.

Tako gospodarica ništa ne saznade, te posla drugu kćer — Dvooku:

— Kćeri moja mila, kćeri moja lepa, pođi i pogledaj ko pomaže sirotici.

Dvooka pođe sa Havrošečkom u polje, zaboravi na majčino naređenje, leže na travu i stade se grejati na suncu. A Havrošečka je uspavljuje:

— Spavaj, oko, spavaj, drugo!

Zatvori oči Dvooka. Krava sve izatka, izbeli i u trube savi, a Dvooka još uvek spavaše.

Rasrdi se starica i trećeg dana posla svoju treću kćer — Trooku, a sirotici zadade još više posla.

Igrala se Trooka, igrala, na suncu se zamorila. te pala na travu.

A Havrošečka pevuši:

— Spavaj, oko, spavaj, drugo!

A na treće oko sasvim zaboravila.

Trookina dva oka zaspala, a treće gleda i sve vidi: kako je Havrošečka ušla kravi u jedno uvo, kroz drugo izišla i gotovo platno pokupila.

Vrati se Trooka kući te sve majci ispriča.

Starica se obradova i sutradan dođe mužu:

— Zakolji, mužu, kravu šarulju!

A starac se vajka:

— Šta ti je palo na pamet, stara? Krava je mlada, dobra!

— Zakolji, kad ti kažem!

Nemade starac kud. Uze da oštri nož. Havrošečka saznade za to, u polje otrča, zagrli kravu i reče:

— Kravice-majčice! Hoće da te zakolju!

A krava joj odgovara:

— A ti, lepa devojčice, nemoj moje meso jesti već pokupi kosti moje, u maramu ih zaveži, u vrtu ih pokopaj i nikada me ne zaboravljaj: svako jutro ih vodom zalivaj.

Zakla starac kravu. Havrošečka učini sve onako kako joj je krava savetovala: gladovala je, ali meso nije ni okusila, kosti je zakopala i svakog dana u vrtu zalivala.

I izraste iz njih jabuka, i još kakva! Vise na njoj jabuke sočne, zlatno lišće šumi, grane srebrne se povile. Ko se vozi pored nje — zaustavlja se, a ko priđe — zagleda je.

Jedanput tako šetaju pored drveta Jednooka, Dvooka i Trooka. U tom času projaha pokraj njih jedan silan čovek — bogat, mlad i lep. Kada spazi u vrtu sočne jabuke, stade da zadirkuje devojke:

— Devojčice-lepotice, koja mi od vas jabuku donese, za mene će poći.

Pojuriše tri sestre jabuci, koja će pre.

A jabuke do maločas bejahu nisko, pod rukom, a sada se podigoše visoko, visoko iznad glava.

Htedoše sestre da ih otresu— lišće im oči zasu, htedoše da ih otkinu — grane im kose raspliću. Sestre samo ruke izgrebaše, a ne mogahu doći do jabuka.

Priđe Havrošečka — grane joj se prikloniše i jabuke joj se same spustiše. Posluži ona onog silnog čoveka i on se njome oženi. I otada je ona u sreći i blagostanju živela.

BAJKA O IVANU-CAREVIĆU, ŽAR-PTICI I SIVOME VUKU

Živeo u jednom carstvu neki car po imenu Vislav Andronovič. Imao taj car tri sina: najstarijeg — Dimitrija-carevića, srednjeg — Vasilija-carevića i najmlađeg — Ivana-carevića. Car Vislav Andronovič imao je tako bogat vrt kakvog ni u jednom carstvu ne beše. U tom vrtu su rasla razna retka drveta sa plodovima i bez njih. Imađaše car jednu omiljenu jabuku. Na toj jabuci rasle su jabuke od suvoga zlata.

Navadi se žar-ptica da doleće u carev vrt. Perje joj beše od zlata, a oči nalik na istočnjački kristal. Svake noći bi ona doletela u vrt, sela na omiljenu carevu jabuku, stresla sa nje zlatne jabuke i opet odletela.

Caru Vislavu Andronoviču beše veoma žao jabuke i zato pozva k sebi svoja tri sina, te im reče:

— Deco moja draga, ko od vas može da uhvati u mom vrtu žar-pticu? Onome ko je bude živu uhvatio daću još za života polovinu svoga carstva, a posle moje smrti i drugu polovinu.

Tada carevići rekoše uglas:

— Milostivi gospodaru, oče naš, Vaše carsko veličanstvo! Trudićemo se da uhvatimo žar-pticu živu.

Prve noći pođe u vrt Dimitrijecarević da čuva stražu. Kad sede pod jabuku sa koje je žar-ptica plodove otresala, zaspa i ne ču kada je žar-ptica doletela i jabuke otresla. Car Vislav Andronovič pozva ujutru svog sina Dimitrija-carevića i upita ga:

— Šta je, sine moj dragi, jesi li video žar-pticu?

Carević odgovori ocu:

— Ne, milostivi oče-gospodaru! Noćas nije doletela.

Druge noći pođe u vrt Vasilije-carević da čuva stražu. Sede pod onu istu jabuku i kako je sedeo tako je i zaspao, te ne ču kada žar-ptica dolete i jabuke otrese. Ujutru ga car Vislav pozva k sebi i upita:

— Šta je, sine moj dragi, jesi li video žar-pticu?

— Ne, milostivi oče-gospodaru! Noćas nije doletela.

Treće noći pođe u vrt Ivan-carević da čuva stražu i sede pod onu istu jabuku.

Sedi on tako, sedi, kad, odjednom, neka svetlost obasja ceo vrt kao da je u njemu hiljadu sveća. Dolete žar-ptica, sede na jabuku i poče tresti plodove. Prikrade se Ivan-carević vešto ptici i uhvati je za rep. Ali je ne mogade zadržati. Ote se žar-ptica i odlete, a Ivanu-careviću ostade u ruci samo jedno pero iz njenog repa. Ujutru, čim se car Vislav probudi, ode Ivan-carević k njemu i dade mu pero žar-ptice. Obradova se car što je najmlađi sin uspeo makar jedno pero žar-ptice da dobavi. A to pero bilo je tako prekrasno i sjajno, da bi u mračnoj sobi namah tako zablistalo kao da si u nju uneo mnoštvo sveća. Car Vislav stavi to pero u svoje odaje i naredi da se čuva.

Otada žar-ptica nije više doletala u vrt.

Car Vislav opet dozva k sebi svoje sinove i reče im:

— Deco moja draga! Dajem vam svoj blagoslov, pođite i nađite mi žar-pticu, te je živu donesite. A ono što sam ranije obećao dobiće onaj koji mi žar-pticu donese.

Carevići Dimitrije i Vasilije uzeše od oca blagoslov i krenuše da traže žar-pticu sami, jer im je bilo krivo što je Ivan-carević uspeo da iščupa žar-ptici pero iz repa. A Ivan-carević stade oca moliti da i njemu da blagoslov. Car Vislav mu reče:

— Sine moj mili! Čedo moje drago! Ti si još mlad i neuk za tako dalek i težak put. Nemoj se od mene odvajati! I tako su braća tvoja pošla. A ako i ti odeš, sva trojica se nećete skoro vratiti. Ja sam već star i smrt mi se približava. Ako mi gospod bog uzme život za vreme vašeg odsustva, ko će umesto mene carstvom upravljati? Može doći do bune i nesloge među narodom, a ko će to smirivati? Ili se našoj zemlji može približiti neprijatelj, a vojsku neće imati ko da predvodi.

Ali ma kako da se car Vislav trudio da zadrži Ivana-carevića, ne pođe mu to za rukom, te Ivan-carević uze blagoslov od roditelja svoga, odabra sebi konja i pođe na put, ni sam ne znajući kud.

Išao on tako putem, išao, te stiže, najzad, na jedno široko polje. A u polju stoji stub, i na stubu zapisane reči: „Onaj ko pođe od ovoga stuba pravo, taj će biti gladan i jadan; ko pođe na desnu stranu, taj će biti živ i zdrav, a konj će mu biti mrtav; a ko pođe na levu stranu, sam će biti ubijen, a konj će mu živ i zdrav ostati.“

Pročita Ivan-carević ovaj natpis i krene na desnu stranu. Mišljaše: „Konj će mi biti ubijen, ali ja ću ostati živ pa ću sebi kasnije naći drugog konja.”

Išao on tako jedan dan, dva dana, tri, kad, odjednom, u susret mu ide velik i prevelik sivi vuk, te mu reče:

— Zdravo da si, junače mladi, Ivane-careviću! Na stubu si pročitao šta je napisano: da će konj tvoj mrtav biti. Zašto onda ovuda ideš?

Izgovori vuk te reči, rastrže konja na dve polovine i ode.

Ivanu-careviću bi žao konja, zaplaka gorko i pođe pešice. Išao tako čitav dan, umori se i htede malo da odahne, kada ga dostiže sivi vuk i reče mu:

— Žao mi je, Ivane-careviću, što si se tako hodajući izmučio. Žao mi je i što sam tvoga dobrog konja rastrgao. Uzjaši mene, sivoga vuka, i reci kuda da te nosim i zašto!

Ivan-carević reče sivome vuku kuda treba da ide. Pojuri sivi vuk brže od konja i ne prođe dugo a vuk ga usred noći donese do jednog kamenog zida, ne mnogo visokog. Zaustavi se vuk i reče:

— E, Ivane-careviću, siđi sa mene, sivoga vuka, i pređi preko ovog kamenog zida. Tu, iza zida, nalazi se vrt, a u vrtu žar-ptica sedi u kavezu zlatnom. Uzmi žar-pticu, ali kavez ne diraj. Ako kavez uzmeš, nećeš moći iz vrta izići: odmah će te uhvatiti.

Preskoči Ivan-carević preko zida i nađe se u vrtu. Spazi žar-pticu u zlatnom kavezu i polakomi se. Izvadi pticu iz kaveza i pođe natrag, pa promisli i reče sebi: „Šta će mi ptica bez kaveza? Kud ću sa njom?“ Vrati se i tek što skide zlatni kavez, odjednom nešto zagrmi i zatutnja po celome vrtu, kao da su kroz zlatni kavez bile žice

sprovedene. Stražari se odmah probudiše, dotrčaše u vrt, uhvatiše Ivana-carevića sa žar-pticom i dovedoše ga svome caru Dolmatu.

Car Dolmat se razgnevi na Ivana-carevića i povika:

— Kako te nije stid, mladi čoveče, da kradeš! Ko si i odakle si, čiji si sin i kako te zovu?

Ivan-carević mu odgovori:

— Ja sam iz Vislavovog carstva, sin cara Vislava Andronoviča, a zovu me Ivan-carević. Tvoja žar-ptica se navadila da nam svake noći doleđe u vrt i otkida zlatne plodove sa omiljene jabuke mog oca. Sve je drvo već obrala. I otac me je poslao da pronađem žar-pticu i da mu je donesem.

— Eh, ti, mladiću, Ivane-careviću — reče car Dolmat — zar se tako radi? Da si došao meni ja bih ti časno i pošteno žar-pticu dao. A šta će biti sada ako ja po celome carstvu razglasim kako si ti nečasno postupio. Ali slušaj, Ivane-careviću! Ako ispuniš ovo što ti tražim i odeš preko devet brda i devet voda, u deseto carstvo, i doneseš mi od cara Afrona konja zlatogrivog, oprostiću ti grešku i uz velike počasti ću ti žar-pticu dati. A ako to ne izvršiš, razglasiću po čitavom carstvu da si lopov nečastan.

Ivan-carević napusti cara Dolmata tužan i žalostan, obećavši da će mu dovesti konja zlatogrivog.

Dođe on sivome vuku te mu ispriča sve što mu je tražio car Dolmat.

— Zdravo da si, junače mladi, Ivane-careviću! — reče mu sivi vuk. — Zašto me ne posluša, zašto uze zlatni kavez?

— Kriv sam pred tobom — odvrati mu Ivan-carević.

— Dobro, hajde! — na to će vuk. — Uzjaši mene, sivoga vuka, odneću te kuda treba.

Uzjaha Ivan-carević vuku na leđa, a vuk pojuri brzo kao strela.

Jurio on tako, jurio, najzad stiže, usred noći, u carstvo cara Afrona.

Kada stigoše do carskih konjušnica od beloga kamena, sivi vuk reče Ivanu-careviću:

— Uđi, Ivane-careviću, u konjušnicu. Svi stražari čvrsto spavaju. Uzmi konja zlatogrivog. Na zidu visi zlatna uzda, ali je ti nemoj uzeti, inače će zlo biti.

Ivan-carević uđe u konjušnicu, uze konja i htede da se vrati. Kad na zidu ugleda zlatnu uzdu, polakomi se. Tek što je skide, nastade tresak i tutnjava po svim konjušnicama, kao da su u tu uzdu bile žice sprovedene. Stražari se odmah probudiše, dotrčaše, Ivana-carevića uhvatiše i odvedoše caru Afronu. Car Afron ga stade ispitivati:

— Zdravo da si, mladiću! Reci mi iz koje si zemlje, ko ti je otac i kako ti je ime?

Ivan-carević mu odgovori:

— Iz Vislavovog sam carstva, sin cara Vislava Andronoviča, a ime mi je Ivan-carević.

— Eh, ti, mladi junače, Ivane-careviću! — reče mu car Afron. — Zar to časni junak može da radi? Da si došao k meni, ja bih ti časno i pošteno zlatogrivog konja dao. A šta će biti sada ako ja po celom carstvu razglasim da si ti u mome carstvu nečasno postupio? Ali poslušaj, Ivane-careviću! Ako ispuniš ovo što ti tražim i odeš preko devet brda, devet voda, u deseto carstvo i dovedeš mi princezu Jelenu Prekrasnu, za kojom odavno moje srce i duša tuguju, ja ću ti pogrešku oprostiti i konja zlatogrivog sa zlatnom uzdom darivati. A ako to ne izvršiš, po čitavom carstvu ću razglasiti da si nečastan lopov i da si nečasno delo u mome carstvu počinio.

Tada Ivan-carević obeća caru Afronu da će mu dovesti princezu Jelenu Prekrasnu, a kad iziđe iz odaja, gorko zaplaka.

Dođe sivome vuku i ispriča sve što mu se desilo.

— Zdravo da si, junače mladi, Ivane-careviću! — reče mu sivi vuk. — Zašto me ne posluša, zašto uze zlatnu uzdu?

— Kriv sam pred tobom! — odvrati mu Ivan-carević.

— Dobro, hajde! — nastavi sivi vuk. — Uzjaši mene, sivoga vuka, ja ću te odneti kud treba.

Uzjaha Ivan-carević vuku na leđa, a vuk pojuri brzo kao strela.

Jurio je on tako brzo kao što se u priči priča, i dojuri do carstva u kome je živela princeza Jelena Prekrasna. Kada stiže do zlatne ograde koja je okružavala prekrasni vrt, vuk će careviću:

— Siđi, Ivane-careviću, sa mene, sivoga vuka, i vrati se onim putem kojim smo došli, te me čekaj na širokom polju, ispod hrasta zelenog.

Pođe Ivan-carević kud mu je zapoveđeno. A sivi vuk sede pokraj zlatne ograde i čekaše da iziđe u vrt princeza Jelena Prekrasna. Pred veče, kada se sunce klonilo zapadu i vazduh postao prijatniji i prohladan, iziđe princeza Jelena Prekrasna u vrt da se šeta sa svojim dvorkinjama i pratiljama. Kada dođe do onoga mesta gde je sivi vuk sedeo iza ograde, on odjednom preskoči ogradu, zgrabi Jelenu Prekrasnu, ponovo skoči natrag i dade se u trk. Dojuri on tako do zelenog hrasta, gde ga je Ivan-carević očekivao i reče mu:

— Ivane-careviću, sedni mi brzo na leđa!

Ivan-carević sede na njega, a sivi vuk pojuri ka carstvu cara Afrona. Princezine pratilje i dvorkinje koje su šetale po vrtu zajedno sa princezom, otrčaše u dvorac i poslaše poteru ne bi li stigla sivoga vuka. Ali ma kako goniči bili hitri, ne uspeše da stignu sivoga vuka pa se vratiše.

Dok je Ivan-carević sedeo na sivom vuku zajedno sa prekrasnom princezom Jelenom, zaljubi se on u nju, a i ona u Ivana-carevića. Kad sivi vuk dođe do carstva cara Afrona, Ivan-carević morade da odvede princezu Jelenu u dvorac i da je preda caru. Carević se tada ražalosti i poče suze prolivati. Sivi vuk ga upita:

— Zašto plačeš, Ivane-careviću?

Ivan-carević mu na to odgovori:

— Sivi vuče, prijatelju moj! Kako da ne plačem i ne tugujem? Zavoleo sam iz dna duše prekrasnu princezu Jelenu, a sada treba da je predam caru Afronu za konja zlatogrivog, a ako je ne predam, car Afron će mi čast ukaljati u svim zemljama.

— Služio sam te mnogo, Ivane-careviću — reče sivi vuk — učiniću ti još i ovo. Poslušaj me, Ivane-careviću: ja ću se pretvoriti u prekrasnu princezu Jelenu. Ti me odvedi caru Afronu i uzmi konja zlaz ogrivog. Car će misliti da sam ja prava princeza. Kada uzjašeš konja zlatogrivog i odeš daleko, tada ću ja izmoliti cara Afrona da iziđem na široko polje u šetnju. I kada me on pusti sa pratiljama i dvorkinjama, ti me se seti — i ja ću se opet stvoriti kraj tebe.

Tek što sivi vuk izgovori te reči, udari o zemlju i pretvori se u prekrasnu princezu Jelenu, tako da niko ni poznati ne bi mogao da to nije ona. Ivan-carević uze sivoga vuka i pođe u dvorac caru Afronu, a prekrasnoj princezi Jeleni reče da ga čeka izvan grada. Kada Ivan-carević dođe caru Afronu sa tobožnjom princezom Jelenom Prekrasnom, car se veoma obradova što je dobio blago koje je odavno želeo. Povede lažnu princezu, a konja zlatogrivog predade Ivanu-careviću. Ivan-carević uzjaha konja i iziđe izvan grada. Smesti na konja Jelenu Prekrasnu i krenu prema carstvu cara Dolmata.

Sivi vuk je živeo kod cara Afrona tri dana kao prekrasna princeza Jelena, a četvrtog dana dođe caru moleći ga da se prošeta po ravnome polju kako bi golemu svoju tugu ublažila. A car Afron odgovori:

— Ah, prekrasna moja princezo Jelena! Ja ću za tebe sve učiniti, pustiću te u polje ravno da se prošetaš.

I odmah naredi pratiljama i dvorkinjama da pođu sa prekrasnom princezom u šetnju u polje široko.

A Ivan-carević išao putem sa Jelenom Prekrasnom, razgovarao sa njom i umalo da ne zaboravi na sivoga vuka. Seti se i reče:

— Ah, gde li je moj sivi vuk?

Tek što je to rekao, stade sivi vuk pred carevića i reče mu:

— Uzjaši, careviću, mene, sivoga vuka, a prekrasna princeza Jelena neka jaše na konju zlatogrivom.

Ivan-carević uzjaha sivoga vuka te tako pođoše u carstvo cara Dolmata. Išli oni, išli i kada stigoše na tri vrste od tog carstva, Ivan-carević stade moliti sivoga vuka:

— Saslušaj me, prijatelju dragi, vuče sivi! Mnogo si mi dobra učinio, učini mi još i ovo poslednje. Evo šta ćeš učiniti: pretvori se u zlatogrivog konja, jer ja se ne mogu rastati od njega.

Najednom udari sivi vuk o zemlju i pretvori se u konja zlatogrivog. Ivan-carević ostavi prekrasnu princezu Jelenu na zelenoj livadi, uzjaha sivoga vuka i pođe u dvorac, caru Dolmatu.

Čim stiže, spazi ga car Dolmat gde jaše na zlatogrivom konju, mnogo se obradova, i iziđe iz svojih odaja. Dočeka carevića na dvorištu, poljubi ga u usta medena, uze ga za desnu ruku i povede u

dvorac. Od silne radosti, car Dolmat naredi da se priredi gozba. Sedoše oni za trpezu. Pili su, jeli, veselili se ravno dva dana, a trećega dana predade car Dolmat Ivanu-careviću žar-pticu sa zlatnim kavezom.

Uze carević žar-pticu, iziđe iz grada, sede na konja zlatogrivog sa prekrasnom princezom Jelenom i pođe u svoju zemlju, carstvo cara Vislava Andronoviča.

Car Dolmat htede sutradan da projaše na svome zlatogrivom konju. Naredi da se osedla, uzjaha i krenu u široko polje. Tek što je razigrao konja, konj zbaci sa sebe cara Dolmata, pretvori se u sivoga vuka, odjuri i stiže Ivana-carevića.

— Careviću Ivane! — reče on. — Uzjaši mene, sivoga vuka, a princeza Jelena Prekrasna neka jaše na konju zlatogrivom.

Carević Ivan uzjaha sivoga vuka i pođoše na put. Kada stigoše do onoga mesta gde je sivi vuk rastrgao konja Ivanu-careviću, vuk se zaustavi i reče:

— E, pa, Ivane-careviću, dosta sam te verno i pošteno služio. Na ovome mestu sam tvoga konja rastrgao, dovde sam te i doneo. Siđi s mene, sivoga vuka, sada imaš konja zlatogrivog, uzjaši njega i putuj kud ti je drago. A ja ti više nisam sluga.

Tek što to izgovori, sivi vuk iščeze. Ivan-carević zaplaka gorko za sivim vukom i pođe dalje sa svojom prekrasnom princezom.

Jahao on tako, jahao sa svojom princezom Jelenom na konju zlatogrivom i zaustavi se na dvanaest vrsta od svoje zemlje. Sjaha sa konja i zajedno s prekrasnom princezom leže pod jedno drvo da se malo odmori od vrućine koja beše osvojila. Zlagogrivog konja priveza za to drvo, a kavez sa žar-pticom postavi kraj sebe. Dok su tako ležali na travi, uhvati ih san.

Za to vreme braća Ivana-carevića — Dimitrije i Vasilije — lutajući po raznim carstvima i ne našavši žar-pticu, vraćahu se u svoju zemlju praznih ruku. Naiđoše oni na svoga usnulog brata Ivana-carevića i prekrasnu princezu Jelenu. Kada ugledaše na travi žar-pticu u zlatnom kavezu i konja zlatogrivog, polakomiše se i smisliše kako da ubiju svoga brata Ivana-carevića.

Carević Dimitrije isuka mač iz korica, probode Ivana-carevića i saseče ga. Zatim razbudi prekrasnu princezu Jelenu i stade je ispitivati:

— Prekrasna devojko, iz koga si carstva, čija si kći i kako ti je ime?

Prekrasna princeza Jelena, kada spazi Ivana-carevića mrtvog, prepade se i stade gorke suze prolivati. Kroz plač ona govoraše:

— Ja sam princeza Jelena Prekrasna, a doveo me je Ivan carević koga ste vi strašnoj smrti predali. Da ste vi bili pravi junaci, izišli biste s njim na ravno polje i živoga ga pobedili. A vi ubisge čoveka u snu, i kakvu ste pohvalu zaslužili! Čovek u snu isto je što i mrtav čovek.

Tada carević Dimitrije prisloni svoj mač na grudi prekrasne princeze Jelene i reče joj:

— Slušaj, Jeleno Prekrasna! Ti si sada u našim rukama. Mi ćemo se povesti ocu našem, caru Vislavu Andronoviču, a ti mu reci da smo mi doveli i tebe, i žar-pticu i konja zlatogrivog. Ako to ne kažeš, odmah ću te ubiti!

Prekrasna princeza Jelena uplaši se smrti i obeća da će govoriti onako, kako su joj zapovedili.

Tada carević Dimitrije i carević Vasilije baciše kocku kome će pripasti prekrasna princeza Jelena, a kome zlagogrivi konj. I prekrasna princeza pripade careviću Vasiliju, a zlatogrivi konj — careviću Dimitriju. Tada carević Vasilije povede prekrasnu princezu Jelenu, posadi je na svog dobrog konja, a carević Dimitrije uzjaha konja zlatogrivog i uze žar-pticu da je preda svome ocu, caru Vislavu Andronoviču. Tako oni krenuše dalje.

Ivan-carević ležaše mrtav na onom mestu ravno trideset dana. Naiđe tuda sivi vuk te pozna po mirisu Ivana-carevića. Htede da mu pomogne, da ga oživi, ali nije znao kako. Opazi vuk jednoga gavrana i dva gavrančića, koji su guda leteli i hteli da se na zemlju spuste. Sakri se vuk iza žbuna i tek što se gavrani spustiše na zemlju, vuk iskoči iza žbuna, zgrabi jednog gavrančića i htede da ga rastrgne. Tada mu gavran reče:

— Zdravo da si, sivi vuče! Ne diraj mi moje mlađe ptiče, ono ti ništa nije skrivilo.

— Slušaj, Gavrane Gavranoviću! — reče sivi vuk— Tvoje ptiče neću dirnuti i pustiću ga živa i zdrava

ako mi nešto učiniš. Odleti preko devet brda, preko devet voda, i iz desete zemlje mi donesi mrtvu i živu vodu.

Tada Gavran Gavranović odgovori vuku:

— Učiniću ti, ali mi sina ne diraj.

Tek što to izgovori, gavran odlete.

Posle tri dana gavran dolete i donese sa sobom dva meha: u jednom živa voda, a u drugom — mrtva. Dade ih sivom vuku. Sivi vuk uze vodu, rastrgnu gavrančića na dva dela, poprska ga mrtvom vodom — i gavrančić sraste ponovo, poprska ga živom vodom — gavrančić se prenu i polete. Zatim sivi vuk poprska Ivana-carevića mrtvom vodom i telo njegovo sraste, poprska ga živom vodom, a Ivan-carević ustade i progovori:

— Ah, kako sam dugo spavao!

Sivi vuk mu na to odgovori:

— Da, Ivane-careviću, spavao bi ti večno da mene ne beše. Tvoja braća te ubiše i sa sobom odvedoše prekrasnu princezu Jelenu, i konja zlatogrivog, i žar-pticu. Bez odlaganja pohitaj da što pre stigneš u svoju zemlju. Tvoj brat carević Vasilije ženi se danas tvojom nevestom, prekrasnom princezom Jelenom. Da bi što pre stigao tamo, uzjaši mene, sivoga vuka, i ja ću te odneti.

Ivan-carević uzjaha sivoga vuka i on odjuri s njime u carstvo cara Vislava Andronoviča.

Ne prođe dugo, a oni stigoše u grad. Ivan-carević sjaha sa sivoga vuka, pođe u grad, i kada stiže u dvorac zateče carevića Vasilija gde se ženi prekrasnom princezom Jelenom. Ivan-carević uđe u palatu, a čim ga Jelena Prekrasna spazi, skoči odmah iza stola, stade ga grliti i ljubiti, te povika:

— Ovo je moj dragi suđenik, Ivan-carević, a ne onaj zlotvor koji za stolom sedi!

Tada se car Vislav Andronovič diže od stola i zapita prekrasnu princezu Jelenu o čemu ona to govori.

Jelena Prekrasna mu ispriča celu istinu, šta je i kako je bilo: kako je Ivan-carević došao do nje, do konja zlatogrivog i žar-ptice, kako su ga starija braća ubila dok je spavao i kako su joj pretili i naterali je da kaže kako su oni sve to našli.

Car Vislav se razgnevi i naredi da careviće Dimitrija i Vasilija odvedu u tamnicu.

Ivan-carević se oženi prekrasnom princezom Jelenom i živeo je s njom u slozi i ljubavi, tako da jedno bez drugoga nikako nisu mogli.

DIVLjE GUSKE

Živeli čovek i žena i imali kćerku i malog sina.

— Kćeri moja — reče majka jedanput — mi idemo na posao, a ti čuvaj bratića! Ne izlazi iz dvorišta, budi pametna, kupiću ti maramu.

Otac i majka odoše, a devojčica zaboravi šta su joj naredili. Stavi bratića na travu kraj prozora, a sama otrča na ulicu i tamo se zaigra.

Divlje guske preleteše tuda, dohvatiše dečaka i odnesoše ga na krilima.

Vrati se devojčica, kad ima šta i da vidi: bratića nigde nema! Uplaši se, stade da juri tamo-amo, ali njega nema, pa nema!

Dozivala ga je, plakala, govorila da će je zlo snaći kada se majka i otac budu vratili. Ali se brat ne odazva.

Istrča ona u polje i spazi u daljini divlje guske koje uskoro iščezoše u mračnoj šumi. Tada se ona doseti da su joj one odnele brata. O divljim guskama su odavno kružili loši glasovi. Govorilo se da one kradu i odnose malu decu.

Devojčica pojuri ne bi li ih kako dostigla. Trčala je, trčala, kada ugleda jednu peć.

— Peći, peći, reci mi kuda su guske odletele?

A peć joj odgovori:

— Ako pojedeš moj raženi kolačić, reći ću ti.

— Raženi kolačić da jedem! Kod mog oca ni pšenični se ne jede...

I peć joj ne htede reći. Otrča devojčica dalje, kad ugleda jednu jabuku.

— Jabuko, jabuko, reci mi kuda su divlje guske odletele ?

— Ako pojedeš moju divlju jabuku, reći ću ti.

— Kod moga oca ni pitome jabuke se ne jedu...

I jabuka joj ne htede reći. Otrča devojčica dalje, kad ugleda — teče mlečna reka a obale joj od kaše.

— Mlečna reko, obale od kaše, recite mi kuda su guske odletele?

— Ako pojedeš moju kašu sa mlekom, reći ću ti.

— Kod mog oca se ni pavlaka ne jede...

Tako je ona dugo trčala po poljima, po šumama. Kada već počne da se smrkava, pođe ona kući. Odjednom ugleda kolibicu na kokošjoj nozi, sa jednim prozorčićem, a koliba se oko sebe okreće.

U kolibici stara baba Jaga prede kudelju. A na klupici sedi bratić, igra se srebrnim jabukama.

Devojčica uđe u kolibu.

— Zdravo, bako!

— Zdravo, devojčice! Zašto si došla?

— Po mahovini sam hodala, po močvarama gazila, haljine sam pokvasila, te dođoh da se ogrejem.

— Sedi i kudelju predi.

Baba Jaga joj dade vreteno i ode. Devojčica poče da prede, kad odjednom istrča ispod peći mišica i reče joj:

— Devojčice, devojčice, daj mi kašice, a ja ću ti nešto reći.

Devojčica joj dade kašicu, a mišica joj reče:

— Baba Jaga vodu u koritu greje. Opraće te, ošuriti, u peć staviti, ispeći i pojesti.

Devojčica sedi ni živa ni mrtva, plače, a mišica će joj opet reći:

— Ne čekaj, uzmi brata i beži, a ja ću za tebe kudelju ispresti.

Devojčica uze brata i pobeže. A baba Jaga priđe prozorčiću i upita:

— Devojčice, predeš li?

Mišica joj odgovara:

— Predem, bako, predem...

Baba Jaga vodu u koritu zagreja i pođe po devojčicu. Kad, u kolibi nikoga nema. Baba Jaga povika:

— Guske divlje, letite u poteru! Sestra brata odnese!...

Sestra sa bratom dotrča do mlečne reke. Kad spazi divlje guske, zamoli:

— Rečice, majčice, sakrij me!

— Hoćeš li da pojedeš moju kašu?

Devojčica pojede kašu i zahvali. Reka je sakri ispod svoje obale od kaše.

Divlje guske je ne opaziše i proleteše pokraj nje.

Devojčica sa bratom opet potrča. A divlje guske se vratiše i pravo na nju kretoše. Šta će sad? Eto nevolje! Kad, odjednom, ugleda ona jabuku...

— Jabučice, majčice, sakrij me!

— Hoćeš li da pojedeš moju divlju jabučicu?

Devojčica brže-bolje pojede i zahvali. Jabuka je zaštiti svojim granama i lišćem sakri.

Divlje guske je ne opaziše, i proleteše pokraj nje.

Devojčica opet potrča. Trči, trči, još joj malo do kuće ostalo. Tada je divlje guske opaziše, zagakaše, krilima je udaraju i brata joj iz ruku otimaju.

Dotrča devojčica do peći:

— Pećice, majčice, sakrij me!

— Hoćeš li da pojedeš moj ražani kolačić?

Devojčica dograbi kolačić i strpa ga u usta, a sama se sa bratom u peć sakri.

Divlje guske su letele, letele, i veliku graju dizale, ali se baba Jagi vratiše bez sestre i brata.

Devojčica zahvali peći i zajedno sa bratićem otrča kući.

A majka i otac tek što se behu vratili.

PO ŠTUKINOJ VOLjI

Živeo jedan starac i imao tri sina: dva pametna, a trećeg glupoga Jemelju.

Dok starija braća rade, Jemelja leži na peći i ni za šta ne mari.

Jedanput tako odoše braća na pazar, a žene, snahe njegove, kažu mu:

— Otidi, Jemelja, po vodu.

A on im sa peći odgovara:

— Mrzi me.

— Otidi, Jemelja, braća će se sa pazara vratiti, darove ti neće doneti.

— Pa dobro.

Siđe Jemelja sa peći, obuče se, obu se, uze vedra i sekiru i pođe na reku.

Razbi led, zahvati vode, ostavi vedra i zagleda se u otvor. U otvoru ugleda Jemelja štuku. Pomuči se nekako i uhvati štuku:

— Uh, ala će čorbica da bude slatka!

Odjednom mu štuka progovori čovečjim glasom:

— Jemelja, pusti me u vodu, ja ću tebi valjati.

A Jemelja se smeje:

— Za šta li ćeš mi ti valjati? Ne, poneću te kući i narediću snahama da mi čorbu skuvaju. Biće čorbica slatka.

Poče štuka opet da ga moli:

— Jemelja, Jemelja, pusti me u vodu, učiniću ti sve što god zaželiš.

— Dobro, samo mi prvo pokaži da me ne varaš, pa ću te pustiti.

A štuka ga pita:

— Jemelja, Jemelja, šta želiš sada?

— Želim da vedra pođu kući sama i da se voda iz njih ne prospe...

A štuka mu veli:

— Zapamti samo moje reči: kada ti šta ustreba, a ti samo reci: ,,Po štukinoj volji, a po mojoj želji.“

Tada Jemelja reče:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji — idite, vedra, kući sama...

Tek što je to rekao, a vedra sama pođoše u planinu.

Jemelja pusti ribu u otvor, a sam krenu za vedrima.

Prolaze vedra kroz selo, a narod se čudi. Jemelja ide za njima i smeška se... Uđoše vedra u kuću, smestiše se sama na klupu, a Jemelja se pope na peć.

Ne prođe dugo, a snahe mu vele:

— Jemelja, zašto ležiš? Treba drva da nacepaš.

— Mrzi me...

— Ako ne nacepaš drva, braća će se sa pazara vratiti, darove ti neće doneti.

Jemelji se ne silazi sa peći. Seti se on štuke i tiho reče:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, idi, sekiro, nacepaj drva, a vi, drva, sama u kolibu ulazite i na peć se složite...

Iskoči sekira ispod klupice i pravo u dvorište, drva cepa, a drva sama u kolibu idu i na peć se penju.

Ne prođe dugo, a snahe mu opet govore:

— Jemelja, drva više nemamo. Otidi u šumu i naseci drva.

A on im sa peći odgovara:

— Ma šta vam je?

— Kako, ma šta vam je? Zar je naš išao da u šumu idemo i drva da sečemo?

— Mrzi me...

— E, pa, neće biti darova.

Jemelja nemade kud, siđe sa peći, obu se, obuče se. Uze konopac i sekiru, iziđe u dvorište i sede u saonice.

— Žene, otvarajte kapiju!

Snahe mu odgovaraju:

— Šta ti je, glupače, seo si u saonice, a konje nisi upregao?

— Konji mi nisu potrebni.

Snahe otvoriše kapiju, a Jemelja progovori tiho:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, krenite saonice, u šumu...

Saonice same krenuše kroz kapiju, i to tako brzo da ih ni konji ne bi stigli.

A da bi došao u šumu, morao je da prođe kroz grad, i tu je mnogo naroda pregazio.

Narod viče:

— Drži ga! Uhvati ga!

A on tera saonice i ni briga ga. Stiže tako u šumu:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, sekiro, naseci što suvljih drva, a vi, drva, tovarite se sama u saonice i sama se vežite...

Sekira poče da seče i reže suva drva, a drva se sama tovare i konopcem vezuju. Zatim naredi Jamelja sekiri da mu iseče tojagu koja se jedva može podići. I sede na kola:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, krenite, saonice, kući...

Pojuriše saonice kući. Put je Jemelju vodio opet kroz onaj grad gde je maločas pregazio mnogo naroda. Kad tamo, a ono ga već čekaju. Dograbiše Jemelju pa ga vuku sa kola.

Vidi on da će biti zlo, pa reče tiho:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, hajde tojago, namesti im rebra...

Skoči tojaga — pa udri. Narod se razbeža, a Jemelja stiže kući i pope se na peć.

Ne prođe dugo, a dočuje car za Jemeljine majstorije, te posla svog oficira po njega — da ga nađe i dovede u dvorac.

Stiže oficir u selo, uđe u kolibu u kojoj je živeo Jemelja i upita ga:

— Jesi li ti glupi Jemelja?

A Jemelja mu sa peći odgovara:

— A šta ti treba?

— Obuci se brzo, odvešću te caru.

— A ja neću...

Naljuti se oficir te ga udari po obrazu.

A tek će Jemelja tiho:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, deder, tojago, namesti mu rebra...

Skoči tojaga, pa udari po oficiru, jedva se živ izvuče.

Car se začudi što njegov oficir nije mogao sam da izađe na kraj sa Jemeljom, te posla svoga prvog doglavnika:

— Dovedi mi u dvorac glupog Jemelju, inače ti ode glava sa ramena.

Nakupi doglavnik suvog grožđa, suvih šljiva, medenjaka, dođe u ono selo, uđe u kolibu i stade se raspitivati kod snaha šta Jemelja voli.

— Naš Jemelja voli kada ga lepo zamole i crveni kaftan mu obećaju, tada će sve da učini što god ga zamole.

Prvi doglavnik dade Jemelji suvog grožđa i šljiva, medenjaka, i reče mu:

— Jemelja, Jemelja, što ležiš na peći, hajdemo caru.

— Meni je i ovde dobro...

— Jemelja, Jemelja, kod cara će te lepo hraniti i lepo pojiti, lepo te molim da pođemo.

— Mrzi me...

— Jemelja, Jemelja, car će tebi crven kaftan pokloniti, i kapu i cipele.

Razmisli Jemelja, razmisli, pa reče:

— Pa dobro, hajde ti napred a ja ću za tobom.

Krenu doglavnik, a Jemelja još malo poleža na peći pa onda reče:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, hajde, peći, kreni caru...

A u kolibi uglovi zapucketaše, krov se zaljulja, zid izlete i peć sama krenu ulicom, putem, pravo caru.

Car gleda kroz prozor i divi se:

— Kakvo je to čudo?

A prvi doglavnik mu odgovori:

— To Jemelja na peći dolazi k tebi.

Iziđe car na trem:

— Šta je to, Jemelja, mnogo se na tebe žale, mnogo si naroda pregazio!

— A što su se pod sanke gurali?

Za to vreme kroz prozor ga je gledala careva kći — princeza Marja. Jemelja je opazi na prozoru i reče tiho:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, neka se careva kći u mene zaljubi...

I još dodade:

— Hajde, peći, kreni kući...

Peć se okrenu i krenu kući, uđe u kolibu i stade na staro mesto. Jemelja opet stade da se izležava.

A u dvoru plač i kuknjava. Marja-princeza uzdiše za Jemeljom, ne može da živi bez njega, moli oca da je dade za Jemelju. Car se nađe u nevolji, ražalosti se i opet reče prvom doglavniku:

— Pođi te mi dovedi Jemelju živog ili mrtvog, inače ti ode glava sa ramena.

Nakupi doglavnik vina slatkih i raznih đakonija, pođe u selo, uđe u kolibu i poče se Jemelji dodvoravati.

Jemelja se napi, najede, uhvati ga vino, te leže da spava. A doglavnik ga stavi na kola i odvede caru.

Car naredi da se smesta donese veliko bure sa gvozdenim obručima. Posadiše u njega Jemelju i princezu Marju, zalepiše bure smolom i u more baciše.

Ne prođe dugo a Jemelja se probudi. Mrak oko njega, tesno mu, pa upita:

— Gde li sam ja to?

A neko mu odgovori:

— Užas i strahota, Jemelja! U bure su nas strpali, smolom zalili i u more sinje bacili.

— A ko si ti?

— Ja sam princeza Marja.

Jemelja reče:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, vetrovi silni, izbacite bure na obalu, na pesak žuti.

Silni vetrovi zaduvaše. More se uzburka, te izbaci bure na obalu, na pesak žuti. Jemelja i princeza Marja izađoše iz njega.

— Jemeljuška, a gde ćemo živeti? Napravi nam bilo kakvu kolibicu.

— Mrzi me...

Tada ga ona stade još više moliti, te on reče:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, neka se podigne kameni dvorac sa zlatnim krovom...

Tek što on to reče, pojavi se kameni dvorac sa zlatnim krovom. Oko njega vrt zeleni: cveće cveta i tice pevaju. Marja-princeza i Jemelja uđoše u dvorac i stadoše kraj prozora.

— Jemeljuška, a ne možeš li ti lep postati?

Tu se Jemelja nije dugo razmišljao:

— Po štukinoj volji, a po mojoj želji, hoću da postanem silan junak, i lep kao upisan...

Postade Jemelja takav kakav se ni u priči ne može iskazati, ni perom opisati.

A u go vreme krenuo car u lov i vidi — stoji dvorac na mestu gde ga ranije nije bilo.

— Koja je to neznalica podigla dvorac na mojoj zemlji, bez moje dozvole?

I car posla glasnike da saznaju i vide ko je to.

Otrče glasnici, stanu ispod prozora i pitaju.

Jemelja im odgovori:

— Zamolite cara da sam k meni u goste dođe, pa ću mu reći.

Car mu dođe u goste.

Jemelja ga dočeka, uvede u dvorac, posadi za sto. I stadoše se oni gostiti. Jede car, pije i ne može čudu da se načudi:

— Ko si ti, silni junače?

— Sećaš li se glupog Jemelje kako je k tebi na peći dolazio, a ti naredio da ga sa tvojom kćeri u bure zatvore, smolom zaliju i u more bace ? Ja sam onaj isti Jemelja. Ako ushtednem, celo ću ti carstvo popaliti i razoriti.

Car se silno preplaši, i stade ga moliti za oproštaj:

— Oženi se mojom kćeri, Jemeljuška, uzmi moje carstvo, samo me nemoj ubiti!

Tada su priredili gozbu veliku. Oženi se Jemelja princezom Marjom i stade da upravlja carstvom.

Tu je i priči kraj, a onom ko slušaše beše to raj.

O GLUPOM ZMAJU I PAMETNOM VOJNIKU

Živeo u nekom carstvu jedan vojnik. Kada se rat završio, vrati se kući. Ide on tako, na lulu puši i pesme peva.

Išao on, išao i pred noć stiže u jedno selo. Priđe najbližoj kolibi i pokuca na prozor:

— Ej, domaćice, pusti vojnika da prenoći!

Niko se ne odazva.

Uputi se vojnik drugoj kolibi, zakuca. I tu niko ne odgovori. Uputi se vojnik trećoj. Pope se na trem i zakuca na vrata. I tu ne beše odgovora, a ni pozdrava. Otvori vojnik vrata i uđe u kolibu. Pogleda oko sebe — nikoga nema, sve paučina i prašina pokrile.

,,Kakvo je to čudo?“, mišljaše vojnik. ,,Kuda su se ljudi iz ovog sela deli?“

Krenu on tako iz kolibe u kolibu. Gde god zaviri — svuda prazno.

Uđe najzad u poslednju kolibu. Kad tamo, a na peći sedi starac, uzdiše i plače.

— Zdravo, dobri čoveče! — reče vojnik.

— Zdravo, vojniče. Kako si ti ovamo dospeo? Sigurno ti život dosadio. Iz rata si živ i zdrav izišao, a ovde ćeš ni zbog čega propasti.

— A što to?

— Tako, što se zmaj navadio pa doleće ovamo i ljude ždere. Sve je progutao, samo je mene samog do jutra ostavio. Sutra će doleteti i mene će pojesti a ni tebe neće požaliti. Odjednom će obojicu progutati.

— A možda će se udaviti? — reče vojnik. — Prenoćiću s tobom, pa ću sutra videti kakav to zmaj k vama doleće.

Legoše da spavaju.

Ujutru se odjednom podiže strašan vetar, zatrese se koliba i zmaj dolete. Proturi glavu kroz vrata, ugleda starca i vojnika.

— Aha — reče — evo šićara! Ostavih jednog, nađoh dvojicu — biće nešto za doručak!

— Zar ćeš me pojesti? — upita vojnik.

— Poješću te i još ću se obliznuti!

— Pazi da nećeš, udavićeš se!

— Zar si ti jači od mene?

— Još pitaš! A dobro znaš da je vojnička snaga kudikamo jača od tvoje.

— Pa hajde da oprobamo ko je jači!

— Hajde!

Podiže zmaj golemi kamen i reče:

— Gledaj, vojniče, ja ću ovaj kamen jednom šapom smrskati, samo će pesak od njega ostati!

— Zgnječi ga, da vidim!

Zmaj uze kamen u šaku i stisnu ga tako jako da se on pretvori u sitan pesak i iskre na sve strane poleteše.

— I to mi je neko čudo! — reče vojnik. — Probaj ti da kamen stisneš tako da iz njega voda poteče.

— To ja ne mogu — reče zmaj.

— A ja mogu! Sad ću ti pokazati.

Uđe vojnik u kolibu u kojoj je još sinoć opazio na stolu komad sira. Iznese on taj sir i poče da stiska. A surutka poteče na zemlju.

— Šta je, jesi li video? Ko ima više snage?

— Istina, vojniče, ruka ti je jača od moje. A da probamo ko će od nas jače zviznuti!

— Pa deder, zvizni!

Kako zmaj zviznu, tako se drveće zanjiha, i sve lišće sa njega opade.

— Dobro zviždiš, pa ipak ne možeš bolje od mene — reče vojnik. — Zaveži bolje svoje oči, jer kad ja budem zviznuo, iz glave će ti iskočiti!

Zmaj posluša i zaveza oči rogožinom.

— Pa hajde, zvizni!

Uze vojnik tojagu te udari zmaja po glavi! Zatetura se zmaj, pa povika iz svega glasa:

— Dosta, dosta, vojniče, ne zviždi više! Samo od jednog tvog zvižduka umalo da mi oči iskoče, a u ušima mi i sada zvoni.

— Pa kako hoćeš, a ja sam spreman da još jedanput zviznem.

— Ne, ne treba! Neću više s tobom da se prepirem. Nego bolje da se mi pobratimo: ti ćeš biti stariji brat, a ja mlađi.

— Nisam rad da se s tobom bratimim, ali dobro, neka bude kako ti veliš!

— Brate — reče zmaj — ostavimo ovog starca pa ćemo mi za svoj groš živeti. Otidi u stepu, tamo pase stado volova. Izaberi najdebljeg i dovedi ga ovamo!

Vojnik nemađaše kud, pođe u stepu.

Vidi on, pase veliko stado volova. Stade ih vojnik hvatati i za repove vezivati.

Čekao zmaj, čekao, ne dočeka, te sam otrča.

— Šta radiš tako dugo?

— Pričekaj — odgovori vojnik — vezaću njih pedesetak i sve ih odjednom odvući kući da nam za ceo mesec bude dosta.

— Ma šta pričaš ? Nećemo valjda ovde vekovati ? Dosta nam je i jedan.

Uhvati zmaj najdebljeg vola za rep, obali ga na leđa i poče ga vući u selo.

— Ma kako ti to? — reče vojnik. — Toliko sam volova vezao, nećemo ih valjda ostaviti?

— Ostavi! — odgovori zmaj. — Šta će nam?

Dođoše u kolibu, napuniše dva kotla govedinom, kad videše da nema vode.

— Evo ti volujske mešine — reče zmaj vojniku. — Idi, napuni je vodom te je donesi, pa ćemo onda ručak kuvati.

Uze vojnik mešinu i odvuče je do izvora. Jedva je i praznu vukao.

Kad je došao do izvora, stade ga unaokolo opkopavati.

Čekao zmaj, čekao, ne dočeka, te otrča sam.

— Šta to radiš, brate?

— Hoću da izvor unaokolo opkopam i da ga u kolibu prevučem, da ne bismo morali svaki dan po vodu ići.

— Ma šta pričaš? Šta si to namerio! Mnogo 11eš vremena izgubiti, a valja ručak kuvati!

Pusti zmaj volujsku mešinu u izvor, napuni je vodom, izvuče i ponese kući.

— A ti, brate — reče on vojniku — ajde u šumu. odaberi suvi hrast i dovuci ga u kolibu: vreme je da vatru podložimo.

Pođe vojnik u šumu, uze koru da skida i uže da pleze. Isplete on dugačko, dugačko uže i stade da omotava oko hrastova.

Čekao zmaj, čekao, ne dočeka, te otrča sam u šumu.

— Što si se zadržao?

— Hoću da zakačim dvadesetak hrastova i sve najednom da vučem, tako da zadugo drva imamo.

— Ma ti sve po svom radiš! — reče zmaj.

Iščupa veliki hrast iz korena i sam ga do kolibe dovuče.

Vojnik se načini kao da je mnogo ljut: puši na svojoj luli i ni reči ne progovara.

Skuva zmaj govedine, pozva vojnika da ručaju a vojnik ljutito odgovara:

— Neću!

Pojede zmaj celoga vola, ispi celu volujsku mešinu vode i upita vojnika:

— Reci, brate, zašto se ljutiš?

— Što god ja uradim, ništa ti nije po volji. Zato se ljutim — odgovori vojnik.

— Ne ljuti se, ajde da se pomirimo!

— Ako hoćeš da se pomirimo, a ti me nosi u moje selo.

— Dobro, brate, odneću te.

Sede vojnik zmaju na leđa i poleteše.

Dolete zmaj do sela, spusti se na zemlju. Ugledaše ga deca. Trče i na sav glas viču:

— Došao vojnik! Zmaja doneo!

Zmaj se uplaši i upita:

— Šta oni to viču? Nikako ne mogu da razumem.

— Viču da hoće smesta da te dograbe.

„Ako su ovde mala deca ovakva", pomisli zmaj, „stariji mi sigurno neće oprostiti!“

Zbaci vojnika i dade se u bekstvo.

Pobeže i nestade ga, kao da je u zemlju propao. Prestade otada da po selima leti i ljude da jede — toliko se bio uplašio!

NIKITA KOŽEMJAKA(2)

Na svetlome Dnjepru, na prostranim brežuljcima stajao je drevni grad Kijev, od svih ruskih gradova najlepši i najbogatiji.

Odvajkada življahu u njemu Rusi. Zemlju su orali, radili, platno tkali, o praznicima kola igrali i pivo spravljali. A kad bi devojke Kijevljanke vence od poljskog cveća isplele i sa tim vencima uz pesmu ka svetlome Dnjepru u prolećni dan krenule, svima bi pogled zastao: i staro i mlado bi u njihovoj lepoti uživalo. A o mladićima — junacima kijevskim — nadaleko se slava pronela: ne boje se oni, vele, ni razbojnika zloga, ni zveri hitre, ni gmizavaca što gmižu. Na svetu nema strele brže od njihove, ni mača oštrijeg od njihovog.

Živeli tako Kijevljani, uživali, i za zlo nisu znali. A zlo odjednom nalete kao crni oblak.

Navadio se strašan zmaj da doleće u grad. Telo mu pokriveno zelenom krljušti, rep se izvija, a na vratu tri glave ima. Oči kao plamen pale, iz čeljusti vatru bljuje, a na šapama kandže gvozdene. Kad zmaj leti iznad grada, celo nebo crnim krilima zakloni, ni svetlost dnevna se ne vidi. Leti zmaj i šišti:

— Neće više biti Kijeva grada na Dnjepru reci. Sve ću u oganj pretvoriti, i u prah i pepeo zgaziti. A ako hoćete živi da ostanete, tada morate mene, zmaja, primiti i ugostiti. Ja ću k vama jednom u mesecu doletati, na brdo se spuštati i po jednu lepu devojku gutati.

Zaplakaše Kijevljani, obuze ih silna tuga. Žao im da svoje kćeri zmaju daju. A ako ne dadnu, pustiće zmaj na Kijev oganj-plamen, izgoreće i grad i narod u njemu.

I stadoše Kijevljani svakog meseca izvoditi na brdo izvan grada po jednu devojku. Privežu je lancima za hrast stari, ostave i odu. A zmaj

noću doleti i pojede je.

Tako je on sve kijevske devojke pojeo. Na kraju ostade samo careva kći.

Nastade plač i kuknjava u dvorcu. Opremiše carevu kćer, staviše joj zlatne nakite, odenuše je u svilu i brokat i povedoše ka starome hrastu.

Kad je dovedoše, lancima je privezaše, duboko joj se pokloniše i gorko plačući krenuše natrag. A sa carevom kćeri ostade samo njen ljubimac — beli golub. Ne htede on od hrasta ni da se makne.

Stoji careva kći kraj hrasta. Strah je hvata: nad planinom vetar fijuče, sova huče. Devojci se srne steglo. Kad, odjednom, začu ona šum krila.

— Oh, smrt moja leti! — zaplaka careva kći. A zmaj prilete hrastu, devojku gleda, oči odvojiti ne može.

— Ne plaši se, lepotice — prošišta on — neću ja tebe pojesti. Suviše si lepa. Povešću te sa sobom i u pećinu odneti. Živećeš kao moja gospodarica i ja ću u tebi uživati.

Uze on carevu kćer, metnu je na krila i odnese. A golub polete za njim.

Donese zmaj carevu kćer u mračnu šumu, u svoje leglo. Nalomi balvana u šumi i zagradi ulaz.

— Evo, ovde ćeš živeti.

Ostavi zmaj carevu kćer u leglu, a sam ode u lov. I ne opazi zmaj da se u uglu beli golub sakrio.

Tek što je on odleteo, a golub priđe carevoj kćeri. Guče i u oči joj se zagleda.

Stade careva kći kod zmaja živeti. Danju sama sa golubom u leglu sedi, a uveče zmaj doleće, hranu donosi, odmara se u uglu u svome zmajskom leglu i svim svojim ognjenim očima gleda u carevu kći.

Tako jedanput kad zmaj odlete, reče careva kći golubu:

— Odleti, golube, kući, u grad rodni, odnesi pismo ocu i majci. Neka znaju kako ja živim. Neće li kako smisliti da me odavde izbave.

Napisa careva kći pismo i priveza ga golubu pod krilo. Provuče se golub kroz balvane, iskrade se u šumu i polete ka Kijevu.

Leteo on tako, leteo, i doleteo pravo na carski prozor. Car i carica ne mogu k sebi da dođu od radosti što je njihova kći živa. Hrane goluba, miluju ga, a onda sakupiše sve svoje savetnike i pitaju ih:

— Razmislite kako bismo našu kćer od zmaja oslobodili?

A savetnici im rekoše:

— Treba joj napisati da ona zmaja pita koga se on na svetu plaši. I za njega mora postojati smrt na ovome svetu.

Napisaše car i carica nismo, privezaše golubu pod krilo i polete golub natrag u šumu. Pročita careva kći pismo roditeljsko pa stade čekati veče.

Uveče doleti zmaj kući. Balvane rasturi, u leglo se uvuče, i leže da se odmara. A careva kći upita:

— Oh, zmajiću-zmaju, silan si ti i moćan. A je li istina da na svetu niko od tebe nije silniji i da se ti nikog ne bojiš?

Leži zmaj, rep savio ukrug i smeška se:

— Kad je tako, reći ću ti istinu: ima u Kijevu jedan junak po imenu Nikita. Živi on u Kožarskom Selu, kože štavi i gnječi. Zato su mu i dali nadimak — Nikita Kožemjaka. Nijedan čovek mu nije ravan po snazi. Samo je on jači od mene. Njega se jedinog i bojim.

Reče to zmaj, savi se u klupko i zahrka. A careva kći stade kradom da piše roditeljima pismo:

„Zmaj se plaši samo Nikite Kožemjake. Pošaljite ga da me spase.“

Priveza pismo golubu pod krilo i polete golub prema Kijevu.

U dvorcu su pročitali pismo careve kćeri. Posla car slugu u Kožarsko Selo.

— Nađite mi Nikitu Kožemjaku. Recite, car ga zove.

Dođoše sluge Nikiti. A Nikita — visok ljudina, plećat, bradurina kao lopata, baš je u to vreme kože gnječio.

— Hajdemo, Nikita, u dvorac. Car te zove — rekoše mu.

— Ne mogu. Nemam kad — odgovori Nikita. Prebaci preko ramena dvanaest volujskih koža odjednom i pođe na reku. Za njim trče carske sluge:

— Hajdemo, Nikituška!

— Rekao sam — ne mogu. Nemam kad.

Šta su mogli? Vratiše se sluge i ispričaše caru kako je bilo. Pođe car u selo.

— Nikituška! Spasavaj! Jedini ti možeš zmaja savladati. Spasi moju kćer.

A Nikita odgovara:

— Ma kako mogu ja, care, toga da se prihvatim? Neću ja zmaja savladati.

Molio car, molio, ali Nikita ne pristade. Tako se car vrati u dvor, a ništa ne učini. Celu noć se sa savetnicima domišljao i mislio kako da umoli Nikitu. I smislio: sakupi pet hiljada nejakih devojčica i posla ih Nikiti.

Dođoše devojčice u Kožarsko Selo, nađoše Nikitinu kuću, padoše na kolena i plaču:

— Čika Nikita, sažali se na nas! Za godinu-dve mi ćemo porasti i sve će nas po redu zmaj pojesti. Otidi ti k njemu, zlotvoru, otkini mu pogane glave.

Žao beše Nikiti ove nejači.

— Dobro, ne plačite. Poći ću, pokušaću.

I stade se Nikita Kožemjaka za boj spremati. Uze trista pudi kudelje, namaza je smolom i obavi se njome. Takav je oklop načinio da ga ni mač ne može probiti, ni zmajski zub proseći. I pođe na zmaja.

Kada stiže do legla, a zmaj tek što se beše vratio kući.

— Izlazi, zmaju, Nikita Kožemjaka je došao. Hoću s tobom snagu da izmerim.

Oseti zmaj da se zlo sprema. Oštri zube. Ali Nikita neće da čeka: kako udari po balvanima na ulazu, čitava šuma zaječi. Rasturiše se balvani, iziđe zmaj iz legla.

Zašištaše tri njegove čeljusti, pusti dim na Nikitu, opali ga vatra. Ali se junak ne uplaši, nego poče svojom batinom udarati po zmaju sleva i zdesna, po glavi, po repu. Šišti zmaj od bola i besa, a vidi da junaka neće savladati. Htede da Nikitu pregrize na dva dela, ali mu zubi u smolu upadoše, te ih ne može izvući. Pade zmaj na zemlju.

— Oh, Nikita, silan si ti! Mnogo silniji od mene. Ne ubij me, nego hajde da se dogovorimo: na svetu ima mesta za nas dvojicu. Zemlju ćemo na dva dela podeliti. Ti ćeš u jednoj polovini živeti, a ja u drugoj. I nećemo jedan drugom smetati.

— Dobro — reče Nikita — deder. Samo treba među dublje postaviti.

Uze ralo od trista pudi te upregnu zmaja u njega.

— Vuci, pravi među.

I stade zmaj da vuče ralo. Vukao ga od Kijeva do mora Kaspijskog, pa opet do Kijeva i natrag. Dašće zmaj, umorio se, a Nikita stalno podvikuje:

— Vuci, vuci, inače će se međe slabo videti.

Uzorao zmaj brazdu duboku, preduboku.

— Dobro, zemlju smo podelili — reče Nikita — a sada hajde more da delimo. Jer ćeš inače reći da po tvojoj vodi plovimo.

Stade zmaj vući ralo u more, mišljaše da se i voda može brazdom podeliti. A more duboko, ni dna mu se ne zna. Zagrcnu se zmaj i udavi se. Udari ga Nikita svojom tojagom da ne bi oživeo i na obalu ga izvuče.

— Neću, more sinje — reče — da te poganim.

Naloži on golemu vatru, spali zmaja na vatri, a vetrovi silni dohvatiše pepeo i na sve četiri strane ga raznesoše da od zmaja ne ostane ni traga ni glasa.

Vrati se Nikita u Kijev. A narod mu trči u susret, svi se vesele, igraju, pesme pevaju. Car i carica kćer za ruku vode, nose Nikiti skupocene darove — zlato, krzna, haljine brokatne, bisere. A Nikita ne htede ništa da uzme.

— Šta ću ja sa blagom vašim? Nisam se ja nagrade radi tukao sa zmajem, već sam se pa ljude sažalio. Meni je moj posao miliji od svih vaših darova. Pustite me da se vratim u Kožarsko Selo.

Vrati se Nikita kući, u svoje selo Kožarsko. Živi on kao i pre, kože gnječi, na svetlome Dnjepru ih kvasi.

A slava o Nikiti se nadaleko pronela. I stvori narod o njemu ovu bajku, da svi dobri ljudi o njoj razmišljaju.

BAKARNO, SREBRNO I ZLATNO CARSTVO

Živeo u jednom carstvu neki nar. Imao ženu zlatne kose, po imenu Nastasja, i trn sina: carevića Petra, carevića Vasilija i carevića Ivana.

Pođe carica jedanput u šetnju sa svojim pratiljama i dadiljama. Odjednom nalete Vihor, zgrabi caricu i odnese je nekud. Rastuži se car, obuze ga žalost da ne može biti veća.

Kad carevići poodrastoše, on im reče:

— Deco moja draga, ko će od vas poći majku svoju da traži?

Spremiše se dva starija brata i krenuše.

Prođe godina, prođe i druga, nastupi i treća... Stade Ivan-carević da moli oca:

— Pusti me majku da tražim i da o starijoj braći nešto saznam.

— Ne — reče car — samo si mi još ti ostao, ne napuštaj me, star sam.

A Ivan-carević odgovori:

— Ako mi dozvoliš — otići ću, i ako mi ne dozvoliš, opet ću otići.

Ne mogade car ništa da uradi, te ga pusti.

Osedla Ivan-carević svog dobroga konja i pođe na put.

Jahao on, jahao, u priči je to sve brzo, al' u zbilji nije.

Stiže do staklene gore. Planina visoka, u nebo se vrh upire, a pod njom dva šatora: carevića Petra i carevića Vasilija.

— Zdravo, Ivanuška! Kud si krenuo?

— Majku da tražim, vas da stignem.

— Eh, Ivane-careviću, na majčin trag smo mi odavno naišli, ali na tom tragu noge se ne drže. Pođi i pokušaj da se na ovu planinu

popneš, mi više snage nemamo. Tri godine već u podnožju sedimo, a na vrh se popeti ne možemo.

— Pa dobro, braćo, pokušaću.

Krenu Ivan-carević na planinu. Učini jedan korak napred, a deset koraka se vrati strmoglavce. Puzio jedan dan, puzio i drugi, sve je ruke isekao, a noge iskrvavio. Trećeg dana pope se na vrh.

Tada doviknu odozgo braći:

— Idem ja majku da tražim, a vi ovde ostanite i mene čekajte tri godine i tri meseca, i ako dotle ne dođem, nemojte me ni čekati. Ni gavranovi neće moje kosti doneti.

Odmori se malo Ivan-carević i pođe planinom.

Išao on, išao, kad ugleda bakarni dvorac. Kod kapije strašni zmajevi bakarnim lancima prikovani, oganj bljuju. A pokraj njih kladenac, na kladencu bakarni kutao na bakarnom lancu visi. Otimaju se zmajevi ka vodi, ali su lanci kratki.

Uze Ivan-carević kutao, zahvati studene vode, napoji zmajeve. Primiriše se zmajevi te legoše. Tako on prođe u bakarni dvorac. U susret mu iziđe princeza bakarnog carstva.

— Ko si ti, dobri junače ?

— Ja sam Ivan-carević.

— Jesi li ti, Ivane-careviću, po svojoj volji ovamo došao ?

— Tražim svoju majku caricu Nastasju. Vihor ju je ovamo odvukao. Ne znaš li možda gde je ona?

— Ja ne znam. Ali nedaleko odavde živi moja srednja sestra, možda će ona moći da ti kaže.

I dade mu bakarnu kuglicu.

— Pusti kuglicu da se kotrlja — reče mu — i ona će ti pokazati put do srednje sestre. A kad pobediš Vihora, nemoj mene, siroticu, zaboraviti.

— Dobro — reče Ivan-carević.

Pusti on bakarnu kuglu. Poče se kuglica kotrljati, a carević za njom. Uskoro ugleda srebrni dvorac. Kraj kapije strašni zmajevi srebrnim lancima prikovani, oganj bljuju. Najednom, spazi kladenac sa srebrnim kuglom. Otimaju se zmajevi ka vodi ali su lanci kratki.

Ivan-carević zahvati vode, napoji zmajeve. Legoše oni i propustiše ga. Istrča princeza srebrnog carstva.

— Ima već trp godine kako me ovde drži moćni Vihor — reče princeza. — Ništa rusko nisam ni videla ni čula, a ko si ti, dobri junače?

— Ja sam Ivan-carević.

— Kako si ovamo dospeo: svojom voljom ili ne?

— Svojom voljom, tražim majku rođenu. Otišla je bila u zeleni vrt da se šeta, kad dolete silni Vihor i odnese je neznano kud. Da ti možda ne znaš gde se ona nalazi?

— Ne, ja ne znam. Ali nedaleko odavde, u zlatnom carstvu, živi moja najstarija sestra — Jelena Prekrasna. Možda će ona moći da ti kaže. Evo ti srebrne kuglice. Kotrljaj je ispred sebe i idi za njom. Ali pazi, kada budeš ubio Vihora, nemoj mene, jadnicu, zaboraviti.

Stade Ivan-carević da kotrlja srebrnu kuglicu, a sam pođe za njom.

Ne prođe dugo, kad ugleda zlatan dvorac, plamti kao žar. Kraj kapije gmižu strašni zmajevi, zlatnim lancima prikovani. Oganj bljuju. Pokraj njih kladenac, kraj kladenca zlatan kutao zlatnim lancem pričvršćen.

Zahvati Ivan-carević vode i napoji zmajeve. Legoše oni, umiriše se. Uđe Ivan-carević u dvorac. U susret mu ide Jelena Prekrasna, princeza neopisive lepote.

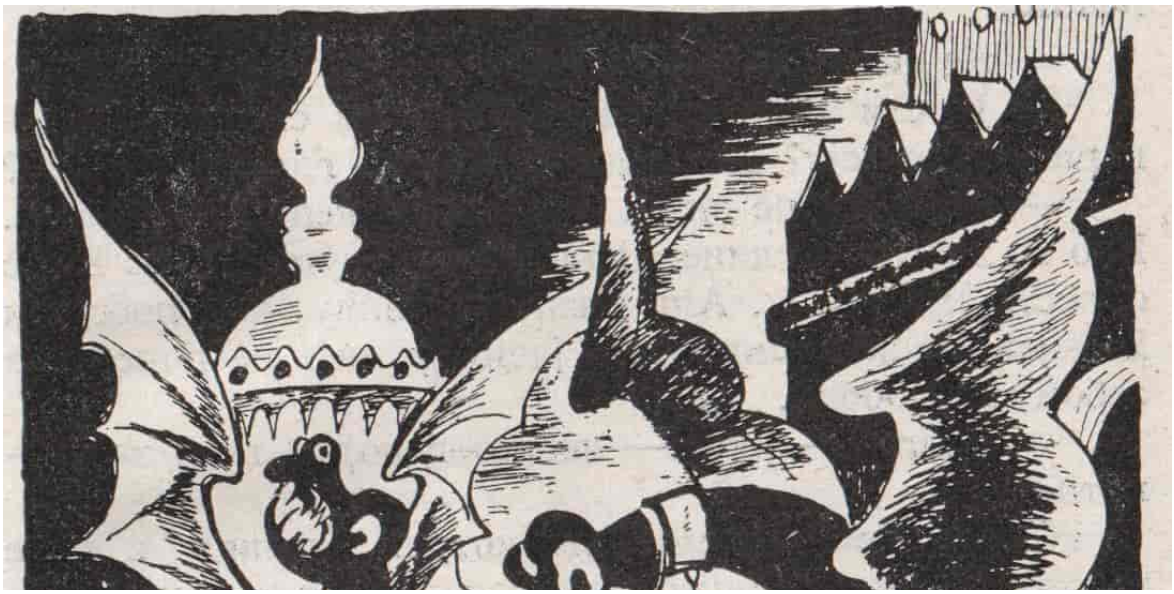

— Ko si ti, dobri junače?

— Ja sam Ivan-carević. Tražim svoju majku — caricu Nastasju. Ne znaš li možda gde da je nađem?

— Kako da ne znam! Ona živi nedaleko odavde. Evo ti zlatne kuglice. Zakotrljaj je putem i ona će te odvesti kud treba. Ali pazi, careviću, kad pobediš Vihora, ne zaboravi mene, jadnicu, već me povedi sa sobom na slobodu.

— Dobro — reče — lepoto-devojko, neću zaboraviti.

Stade Ivan-carević da kotrlja kuglicu i pođe za njom. Išao on, išao i dođe do jednog dvorca kakav se ni u bajci ne može iskazati, ni

perom opisati. Sav blista od bisera i dragog kamenja. Kraj kapije šište šestoglavi zmajevi, oganj bljuju, jaru šire.

Carević ih napoji. Primiriše se zmajevi, propustiše ga u dvorac. Prođe carević prostranim odajama. U najudaljenijoj odaji nađe svoju majku. Sedi ona na visokom prestolu, u carske haljine odevena, skupocena kruna joj na glavi. Pogleda ona gosta i povika:

— Ivanuška, sine moj! Kako si dospeo ovamo?

— Po tebe sam došao majčice!

— Teško će ti biti, sine. Velika je snaga u Vihora. Ali ja ću ti pomoći, snage ću ti dati.

Tada podiže dasku na podu i povede ga u podrum. A tamo stoje dva čabra vode, jedan levo, drugi desno.

Carica Nastasja reče:

— Popij, Ivanuška, vode sa desne strane.

Ivan-carević ispi.

— Pa, jesi li dobio što snage?

— Dobio sam, majčice. Sada bih ceo dvorac jednom rukom mogao prevrnuti.

— Popij još malo !

Carević popi još malo.

— Koliko, sine, sad imaš snage?

— Ako ushtednem, ceo svet ću prevrnuti.

— Dobro, sine, dosta. Premesti sada ove čabrove. Ono što stoji s desne strane stavi na levu, a onaj na levoj strani stavi na desnu.

Uze Ivan-carević čabrove, premesti ih.

Tada mu reče carica Nastasja:

— U jednom čabru je moćna voda, a u drugom nemoćna. Vihor u boju pije moćnu vodu i zato ga niko ne može savladati.

Vratiše se oni u dvorac.

— Uskoro će Vihor doleteti — reče carica Nastasja. — Ti ga uhvati za buzdovan. Ali, pazi, ne ispuštaj ga. Vihor će se vinuti u nebo, a ti s njim. Nosiće te iznad mora, iznad visokih planina, iznad dubokih provalija, ali ti se drži čvrsto, ruke ne rastavljaj. Zamoriće se

Vihor pa će hteti moćne vode da se napije. Baciće se na čabricu s desne strane, ti pij iz čabrice s leve strane...

Tek što je to rekla, odjednom se smrknu, a unaokolo se sve zatrese. Ulete Vihor u sobu. Ivan-carević skoči k njemu, uhvati se za buzdovan.

— Ko si ti? Odakle si? — povika Vihor. — Sad ću te pojesti!

— Ne zna se kako će biti! Možda ćeš me pojesti, a možda i nećeš.

Polete Vihor kroz prozor u nebo. Nosio on carevića, nosio... Iznad planina, iznad mora, iznad dubokih provalija. A carević ne ispušta iz ruku buzdovan. Čitav svet Vihor oblete. Umori se, snage mu ponestade. Spusti se, i pravo u podrum. Dotrča Do čabra s desne strane i stade vodu piti.

A Ivan-carević polete levo, i on stade vodu iz Čabra piti.

Pije Vihor i sa svakim gutljajem snaga mu ponestaje. Pije Ivan-carević i sa svakom kapljicom snaga mu raste. Postade on silan junak. Dohvati oštar mač i odseče Vihoru glavu.

A iza njega neki glasovi povikaše:

— Još seci! Još seci! Inače će oživeti!

— Ne — odgovara carević — ruka junaka dva puta ne seče, odjedanput sve svršava.

Otrča Ivan-carević Nastasji-carici.

— Hajdemo, majčice, vreme je. Ispod planine nas braća čekaju. A uz put treba tri princeze da povedemo.

Tako krenuše oni na put. Odoše po Jelenu Prekrasnu. Zakotrlja ona zlatno jaje i celo zlatno carstvo u jaje sakri.

— Hvala ti — reče — Ivane-careviću, spasao si me od zlog Vihora. Evo ti jaje, a ako ushtedneš, budi moj suđenik.

Uze Ivan-carević zlatno jaje, a princezu u rumena usta poljubi.

Zatim odoše po princezu srebrnog carstva, pa onda i po princezu bakarnog carstva. Poneše sa sobom platna izatkanog i dođoše do onog mesta gde se sa planine treba spustiti. Ivan-carević spusti niz planinu caricu Nastasju, zatim Jelenu Prekrasnu i njene dve sestre.

A braća ga dole čekaju. Kad spaziše majku, obradovaše se. Kada spaziše Jelenu Prekrasnu, zanemeše. Kad spaziše dve sestre, zavist ih obuze.

— Mlad i zelen je naš brat Ivanuška da bude ispred braće starije — reče carević Vasilije. — Povešćemo majku i princeze ocu i reći da smo ih mi oslobodili. A Ivanuška neka se po planini šeta.

— Imaš pravo — reče carević Petar. — Jelenu Prekrasnu ću ja za sebe uzeti, princezu srebrnog carstva ćeš ti uzeti, a princezu bakarnog carstva ćemo za generala dati.

Baš tada se Ivan-carević spremao da siđe sa planine. Tek što htede platno za panj vezati, a starija braća povukoše odozdo platno i istrgoše mu ga iz ruku. Kako sad da se Ivan-carević spusti?

Ostade Ivan-carević na planini sam. Zaplaka i krenu natrag. Išao on, išao, a nigde ni žive duše. Čamotinja prava! Stade se Ivan-carević iz dosade Vihorovim buzdovanom igrati.

Tek što prebaci buzdovan iz ruke u ruku, odjednom se pojaviše Hromi i Ćoravi.

— Šta ti treba, Ivane-careviću ? Tri puta naredi, tri tvoje zapovesti biće ispunjene.

A Ivan-carević reče:

— Hoću da jedem, Hromi i Ćoravi!

I dok si okom trepnuo — stvori se sto, a na njemu najlepša jestiva.

Pojede Ivan-carević sve i opet prebaci buzdovan iz ruke u ruku.

— Hoću da se odmorim!

Nije još ni uspeo da izgovori, a stvori se krevet i na njemu meka perina, pokrivač svileni. Naspava se Ivan-carević i treći put prebaci buzdovan iz ruke u ruku. Iskočiše Hromi i Ćoravi.

— Šta ti je potrebno, Ivane-careviću ?

— Hoću da se stvorim u svome carstvu.

Čim to reče, nađe se Ivan-carević u svome carstvu. Pravo na pazaru. Stoji, osvrće se. Vidi, ide k njemu obućar, ide, pesme peva, i nogama pocupkuje, veseljak nekakav!

Carević ga upita:

— Kuda, čoveče, ideš?

— Nosim cipele da prodam. Ja sam obućar.

— Uzmi me u šegrte.

— A umeš li ti cipele da praviš?

— Umem ja što god hoćeš. Ne samo cipele već i haljine znam da šijem.

Kada dođoše kući, reče mu obućar:

— Evo ti najbolje robe. Napravi cipele, da vidim umeš li.

— I to ti je neka roba, pih!

Noću, kad svi zaspaše, uze Ivan-carević zlatno jaje, zakotrlja ga. Pojavi se pred njim zlatan dvorac. Uđe Ivan-carević u sobu, izvadi iz kovčega cipele, zlatom šivene, zakotrlja opet jaje, sakri u njega zlatni dvorac, postavi zlatne cipele na sto i leže.

Čim jutro svanu, vide obućar cipele te se začudi:

— Ovakve cipele se samo na dvoru nose!

A za to vreme su na dvoru tri svadbe pripremali; carević Petar se ženi Jelenom Prekrasnom, carević Vasilije princezom srebrnog carstva, a princezu bakarnog carstva udaju za generala.

Donese obućar cipele u dvorac. Čim je Jelena Prekrasna ugledala cipele, odmah je sve razumela.

, „Znači, moj suđeni — Ivan-carević, živ je i zdrav.“

Reče Jelena Prekrasna caru:

— Neka mi taj obućar načini do sutra bez mere venčanu haljinu, ali da zlatom bude šivena, dragim kamenjem ukrašena, biserima posuta. Inače neću poći za carevića Petra.

Pozva car obućara.

— Tako i tako — reče — neka do sutra Jeleni Prekrasnoj bude zlatna haljina poslata, a ako je ne dobije obesiću te!

Pođe obućar kući snužden i neveseo.

— Eto — reče on Ivanu-careviću — šta si mi učinio!

— Ne brini — reče Ivan-carević — lezi i spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Noću Ivan-carević uze iz zlatnoga carstva venčanu haljinu i na sto je obućaru stavi.

Kad se ujutru obućar probudi, haljina je bila na stolu, kao žar plamti, celu sobu osvetljava.

Dograbi je obućar, otrča u dvorac, dade je Jeleni Prekrasnoj.

Jelena Prekrasna ga nagradi i naredi mu:

— Pazi da sutra u zoru, sedam vrsta odavde, na moru, bude zlatno carstvo sa zlatnim dvorcem i da tamo raste drveće divno i da ptice mene slave svojim glasovima. A ako to ne izvršiš, narediću da te strašnom smrću kazne.

Pođe obućar kući ni živ ni mrtav.

— Eto — reče on Ivanu-careviću — šta su tvoje cipele učinile! Živ se neću izvući.

— Ništa — reče Ivan-carević — lezi i spavaj. Jutro je od večeri mudrije.

Kad su svi zaspali, pođe Ivan-carević na obalu mora, sedam vrsta daleko. Zakotrlja zlatno jaje. Pojavi se zlatno carstvo, u sredini zlatan dvorac, od zlatnog dvorca vodi most na sedam vrsta, oko dvorca divno drveće raste, a ptice pevaju različitim glasovima.

Stade Ivan-carević na most, u ogradu eksere zabija.

Kad Jelena Prekrasna spazi dvorac, otrča caru.

— Pogledaj, care, šta se dogodilo!

Pogleda car i začudi se.

A Jelena Prekrasna reče:

— Naredi, oče, da se zlatna kočija spremi, hoću da se u zlatnom dvorcu sa carevićem Petrom venčam.

Krenuše oni tako zlatnim mostom.

A na mostu stubovi oštri, prstenovi zlatni. A na svakom stubu golub i golubica sede, jedno drugsm se klanjaju i govore:

— Sećaš li se, golubice, ko te je spasao ?

— Sećam se, golube, spasao me Ivan-carević.

A kraj ograde Ivan-carević stoji, zlatne ekserčiće pribija.

Povika Jelena Prekrasna glasno:

— Ljudi dobri! Zadržite konje brze. Nije me spasao onaj koji pokraj mene sedi, već me je spasao °naj što kraj ograde stoji!

Uze Ivana-carevića za ruku, posadi ga pokraj sebe, u zlatni dvorac odveze i tu svadbu priredi̇še. Vratiše se caru i celu mu istinu ispričaše.

Htede car da starije sinove kazni, ali Ivan-carević izmoli da im oprosti.

Za carevića Petra udadoše princezu srebrnog carstva, a za carevića Vasilija — princezu bakarnog carstva.

I priredi se slavna gozba!

Tu je priči kraj.

SEDAM SIMEONA — SEDAM RADNIKA

Živeli jedanput sedmorica braće, sedam Simeona — sedam radnika.

Iziđoše oni tako na polje zemlju da oru, žito da seju. Zadesi se da je tuda prolazio car sa vojvodama. Pogleda car na polje, spazi sedam radnika i začudi se:

— Šta je to? Na jednom polju sedam orača, svi rasta podjednaka i u licu slični. Raspitajte se ko su ti radnici.

Potrčaše carske sluge, dovedoše caru sedam Simeona — sedam radnika.

— Pa — reče car — recite ko ste i šta radite?

A oni mu odgovaraju:

— Mi smo sedmorica braće, sedam Simeona — sedam radnika. Oremo zemlju dedovsku i svaki je svome zanatu vičan.

— Pa — upita car — ko je kakvom zanatu vičan ?

Najstariji reče:

— Ja mogu da iskujem gvozdeni stub od zemlje do neba.

Drugi reče:

— Ja mogu da se na taj stub popnem, na sve strane da pogledam i da vidim gde se šta radi.

Treći reče:

— Ja sam Simeon-moreplovac. Dok dlanom o dlan, brod načinim, moru ga povedem i pod vodu odvedem.

— Ja sam — reče četvrti — Simeon-strelac. Muve u letu iz luka pogađam.

— Ja — kaže peti — ja sam Simeon-zvezdočatac. Zvezde brojim i nijednu ne zbrojim.

— Ja sam — reče šesti — Simeon-zemljoradnik. Za jedan dan uzorem i posejem i letinu sakupim.

— A ti ko si? — upita car Simeona-najmlađeg.

— A ja, care, plešem, pevam, na svirali sviram.

Istrča tada carski vojvoda:

— Oh, care-gospodare! Radnici su nam potrebni. A igrača-pevača oteraj. Taj će samo džabe hleb jesti i kvas piti.

— Tako je — odgovori car.

A Simeon-najmlađi se pokloni caru i reče:

— Dozvoli mi, care-gospodare, da pokažem svoju veštinu, da na svirali pesmu odsviram.

— Dobro — reče car — odsviraj, pa se gubi iz carstva moga.

Uze tada Simeon-najmlađi sviralu od brezove kore, zasvira na njoj rusku igru. Stade narod igrati i noge premetati. I car igra, i bojari i stražari. Stadoše i konji u konjušnicama igrati. U štalama krave topću. Petlovi i kokoške poigravaju.

A više od svih igra carski vojvoda. Znoj sa njega teče, brada mu se trese, suze niz obraze liju.

Povika tada car:

— Prestani da sviraš! Ne mogu da igram, nemam više snage.

A Simeon-najmlađi reče:

— Odmorite se, ljudi dobri, i ti, vojvodo, zbog zlog jezika i zlog oka, još malo poigraj.

Tada se čitav narod smiri — samo vojvoda igra. Igrao je dotle dok nije s nogu pao. Leži na zemlji, kao riba na suvu. Ostavi Simeon-najmlađi sviralu.

— Eto, to je moj zanat.

Car se smeje, a vojvoda zloću prikrio. Tada car naredi:

— Deder, najstariji Simeone, pokaži svoju veštinu.

Uze najstariji Simeon čekić od petnaest pudi, iskova gvozdeni stub od zemlje do plavog neba. Drugi Simeon se pope na taj stub,

na sve strane pogleda. Car mu dovikuje:

— Govori šta vidiš?

Odgovara drugi Simeon:

— Vidim, po moru lađe plove. Na polju žito zri.

— I šta još?

— Vidim, na moru-okeanu, na ostrvu Bujanu, u zlatnom dvorcu Jelena Prekrasna kraj prozora sedi, svilen ćilim veze.

— A kakva je ona ?

— Takva lepotica da se ni u bajci ne može rečima iskazati, ni perom opisati. U kosi joj mesec, na svakoj vlasi — po biser.

Zažele car da se oženi Jelenom Prekrasnom. Stade svatove da šalje po nju. A zli vojvoda cara podučava:

— Pošalji, care, po Jelenu Prekrasnu sedam Simeona, oni su svemu vešti. A ako ti princezu ne dovedu, naredi da im se glave odrube.

I naredi car sedmorici Simeona da mu Jelenu Prekrasnu dovedu.

— Inače će vam moj mač odrubiti glave s ramena!

Uze Simeon-moreplovac oštru sekiru i, dok dlanom o dlan, načini lađu, opremi je i u vodu pusti. Natovariše lađu raznom robom, darovima skupocenim. Naredi car zlom vojvodi da sa braćom krene i da na njih pazi. Poblede vojvoda, ali nemađaše kud. Ko drugome jamu kopa, sam u nju pada.

Sedoše na lađu, zašumeše jedra, talasi zapljuskaše i zaploviše po moru-okeanu, ka ostrvu Bujanu.

Plovili su, plovili i do drugog carstva doplovili.

Stigoše do Jelene Prekrasne, dadoše joj skupocene darove i za cara je zaprosiše.

Jelena Prekrasna primi darove i stade ih razgledati. A zli vojvoda joj na uvo šapće:

— Ne idi, Jelena Prekrasna! Car je star, nije ni hrabar! U njegovom carstvu vukovi zavijaju, medvedi skitaju.

Razgnevi se Jelena Prekrasna te istera svatove iz dvora.

— Braćo — reče Simeon-najmlađi — haj'te vi na lađu, jedra podižite, za put se pripremajte, hleba dobavite, a ja ću princezu pridobiti.

Tada Simeon-zemljoradnik za jedan sat uzora morski pesak, poseja raž, požnje je i napeče hleba za čitav put. Lađu pripremiše i stanu Simeona-najmlađeg čekati.

A Simeon-najmlađi pođe u dvorac. Sedi Jelena Prekrasna kraj prozora, svilen ćilim veze. Sede Simeon-najmlađi pod prozor na klupicu i govori joj:

— Lepo je kod vas na moru-okeanu, na ostrvu Bujanu, ali u Rusiji majčici stoput je lepše. Kod nas su livade zelene, reke plave. Kod nas su polja široka, kraj zaliva breze bele, na poljima cveće plavetno. Zora se sa zorom sastaje, mesec na nebu zvezde napasa. Rosa nam je medena, a potoci srebrni. Kad ujutru iziđe pastir na zelenu livadu i zasvira na brezovu sviralu, hteo-ne hteo poći ćeš za njim...

Zasvira tada Simeon-najmlađi u sviralu. Iziđe Jelena Prekrasna na zlatni prag. Simeon svira, ide po vrtu, a Jelena Prekrasna za njim. Simeon prođe kroz vrt, prođe i ona. Simeon iziđe na pesak — i ona na pesak. Simeon na lađu — i ona na lađu.

Braća brže-bolje podigoše most, okrenuše lađu i zaploviše sinjim morem.

Prestade Simeon da svira. Tada se Jelena Prekrasna prenu i pogleda: oko nje more-okean, daleko je ostrvo Bujan. Pade Jelena Prekrasna na pod, pretvori se u plavu zvezdu i izgubi se na nebu među drugim zvezdama. Istrča tada Simeon-zvezdočatac. Izbroja na nebu jarke zvezde i pronađe odmah novu zvezdu. Istrča tada Simeon-strelac, pusti strelu zlatnu na zvezdu. Skotrlja se zvezda na borov pod i opet postade Jelena Prekrasna.

Tada joj Simeon-najmlađi reče:

— Nemoj bežati od nas, princezo, od nas se nigde nećeš sakriti. Ako je tebi tako teško da s nama ploviš, odvešćemo te kući, pa neka nam car i glave skine.

Sažali se Jelena Prekrasna na Simeona-najmlađeg;

— Neću dati, Simeone-pevaču, da ti zbog mene glava ode. Radije ću otići starome caru.

Plovili oni tako jedan dan, dva dana. Simeon-najmlađi ne odmiče se ni koraka od princeze. A Jelena Prekrasna ne skida očiju s njega.

A zli vojvoda sve primećuje i već novo zlo smišlja.

Već su se približavali, obala se vidi. Sazva braću vojvoda na palubu, dade im po pehar slatkoga vina:

— Ispijmo, braćo, za domovinu našu!

Ispiše braća slatkog vina, polegaše po palubi, i zaspaše tvrdim snom. Ne može ih probuditi ni grom, ni oluja, ni materinska suza. U to vino je bila stavljena neka uspavljujuća trava.

Samo Simeon-najmlađi i Jelena Prekrasna nisu to vino pili.

Tako oni stigoše u svoju zemlju, a braća spavaju čvrsto, ne mogu se probuditi. Stade Simeon-najmlađi opremati Jelenu Prekrasnu kako bi je caru odveo. Oboje plaču i jecaju, žao im da se rastanu. Ali šta se tu može! Data reč se ne gazi!

A zli vojvoda otrča prvi k caru, pred noge mu pade i reče:

— Care-gospodare, Simeon-najmlađi ti zlo sprema, hoće da te ubije i princezu za sebe uzme. Naredi da ga ubiju.

Tek što je Simeon sa princezom caru došao, car otprati princezu na trem, i naredi da Simeona bace U tamnicu.

Povika Simeon-najmlađi:

— Braćo moja, braćo, šest Simeona, spasavajte svoga najmlađeg brata!

Spavaju braća i ne mogu da se probude.

A Simeona-najmlađeg u tamnicu baciše i gvozdenim lancima okovaše.

Sutradan ujutru, u zoru ranu, povedoše Simeona-najmlađeg na gubilište. Princeza plače, biserne suze roni. A zli vojvoda se smeška.

Tada reče Simeon-najmlađi:

— Care nemilostivi, ispuni mi po starome običaju poslednju želju: dopusti mi da poslednji put zasviram na svirali.

Zli vojvoda iz svega glasa viče:

— Nemoj mu, care, dopustiti, nemoj!

A car reče:

— Neću narušiti stari običaj. Sviraj, Simeone, ali brže, načekali su se moji dželati, otupili su im oštri mačevi.

Zasvira najmlađi brat na brezovu sviralu. Čuje se svirala preko brda, preko polja.

Začuše je i starija braća, probudiše se, prenuše, te rekoše:

— Sigurno je neka nevolja snašla našeg najmlađeg brata!

Otrčaše oni carskom dvoru. Carski dželati se taman prihvatili svojih oštrih mačeva da glavu Simeonu odseku, kad se pojaviše starija braća.

Navališe oni na staroga cara:

— Pusti na slobodu našeg najmlađeg brata i daj mu Jelenu Prekrasnu.

Uplaši se car i reče:

— Vodite svoga brata, a i princezu uz njega, ona mi se i tako ne dopada. Uzmite je što pre.

I priredіše slavnu gozbu. Pili su, jeli su i pesme pevali.

Zatim uze Simeon-najmlađi svoju sviralu i zasvira jednu igru.

I car igra i princeza igra, i bojari igraju. U konjušnicama konji počeše da igraju. U štalama krave topću. Petlovi i kokoške poigravaju.

A više od svih vojvoda igra. Igrao je sve dok nije pao mrtav.

Priredіše svadbu, i posla se prihvatiše: Simeon-zemljoradnik žito seje; Simeon-moreplovac po morima plovi; Simeon-zvezdočatac o zvezdama brigu vodi; Simeon-strelac Rusiju čuva... Ima posla za sve u Rusiji.

A Simeon-najmlađi pesme peva, u sviralu svira, svima dušu razveseljava, i raditi pomaže.

DOĐI TAMO — NE ZNAM KAMO, DONESI TO — NE ZNAM ŠTO

U jednom carstvu živeo car koji nije bio oženjen. Kod njega je služio strelac po imenu Andreja.

Pođe jedanput Andreja-strelac u lov. Išao on. išao celog dana po šumi, ali ne imade sreće i ne naiđe na divljač. Već i veče pade. Pođe on natrag, sav žalostan. Kad, ugleda na drvetu sedi grlica.

„Hajde, makar da nju ubijem.“

Pusti strelu i pogodi je. Pade grlica sa drveta na vlažnu zemlju. Podiže je Andreja, htede da joj glavu zavrne, i da je spremi u torbu.

A grlica progovori čovečjim glasom:

— Ne ubijaj me, Andreja-strelče, ne otkidaj mi glavu! Uzmi me živu, ponesi kući, stavi me na prozor. Ali pazi, kad mi se pridrema, udari me tada desnom rukom preko svoje leve — i velika sreća će te zadesiti.

Začudi se Andreja-strelac: šta je to? Izgleda kao prava ptica, a čovečjim glasom govori. Donese on grlicu kući, stavi je na prozor, pa stade čekati.

Ne prođe dugo, a grlica metnu glavicu pod krilo i zadrema. Seti se Andreja šta mu je naredila, udari je desnom rukom preko svoje leve. Pade grlica na zemlju i pretvori se u devojku, princezu Marju, i to tako prekrasnu da se ni zamisliti ne može, samo se u bajci može opisati.

Tada princeza Marja reče strelcu:

— Kad si me umeo uzeti, moraš me i zadržati. Da priredimo gozbu, pa onda svadbu. Biću ti čestita i vesela žena.

Tako se sporazumeše.

Oženi se strelac Andreja princezom Marjom i stade da živi sa mladom ženom i da uživa. A svoju službu ne zaboravlja: svako jutro, čim zora zarudi, pođe on u šumu, pobije dosta divljači i donese u carsku kuhinju.

Živeli oni tako, al' ne prođe dugo a princeza Marja reče:

— Sirotinjski živiš, Andreja!

— Pa, kao što vidiš.

— Dobavi stotinak rubalja te kupi za taj novac razne svile i ja ću sve popraviti.

Posluša Andreja, pođe prijateljima, uze od nekog rublju, od nekog dve, nakupova razne svile i donese ženi. Uze princeza Marja svilu i reče:

— Lezi te spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Andreja leže da spava, a princeza Marja se lati tkanja. Čitavu noć je tkala i izatka ćilim kakvog na svetu nema. Čitavo carstvo je na njemu naslikano, sa gradovima i selima, šumama i njivama, a ptipe na nebu, i zveri u planinama, i ribe u morima. A gore mesec i sunce...

Predade ujutru princeza Marja ćilim mužu.

— Ponesi ovo na pazar, prodaj trgovcima, ali pazi, ne određuj cenu, već uzmi što ti dadnu.

Uze Andreja ćilim, prebaci ga preko ruke i pođe na pazar.

Priđe k njemu jedan trgovac:

— Slušaj, dobri čoveče, koliko tražiš?

— Ti si trgovac, ti ga proceni.

Mislio trgovac, mislio, ne može ćilim da proceni. Priđe drugi, a za njim još jedan. Sakupi se velika gomila trgovaca, gledaju ćilim, dive se, a ne mogu da ga procene.

U taj čas tuda je prolazio carski savetnik i htede da sazna zbog čega se to trgovci spore. Iziđe iz kočija, probi se kroz veliku gomilu i upita:

— Zdravo, trgovci, prekomorski gosti! O čemu to razgovarate ?

— Takva i takva stvar, nikako ne možemo ćilim da procenimo.

Pogleda savetnik ćilim i sam se zadivi.

— Reci istinu, strelče: odakle ti ovaj prekrasni ćilim?

— Moja ga je žena izatkala.

— Koliko tražiš za njega?

— Ni sam ne znam. Žena mi naredila da se ne pogađam: koliko dadnu, toliko će naše i biti.

— Evo ti, strelče, deset hiljada.

Uze Andreja novac, dade ćilim i pođe kući. A carski savetnik ode caru da pokaže ćilim.

Pogleda car ćilim, a na njemu čitavo carstvo kao na dlanu. Zadivio se on:

— Kako god hoćeš, ali ti ja ćilim ne dam!

Izvadi car dvadeset hiljada rubalja i dade savezniku iz ruke u ruku. Uze savetnik pare i misli: „Ništa zato, ja ću sebi drugi, još lepši, poručiti.“

Sede u kočiju i pođe u selo. Pronađe kolibu u kojoj je živeo Andreja-strelac, i zakuca na vrata. Princeza Marja mu otvori. Carski savetnik zakorači jednom nogom preko praga, a drugu ne miče, zanemeo i zaboravio zašto je došao: pred njim stoji takva lepotica da oči sa nje ne bi nikad skinuo, čitav bi js vek posmatrao.

Princeza Marja počeka da on progovori, pa zgrabi onda carskog savetnika za ramena, izbaci ga i vrata zatvori. Jedva se osvestio i teška srca pošao kući. I od tog vremena niti jede, niti pije: stalno mu pred očima strelčeva žena.

Opazi to car i stane ga ispitivati šta ga to muči

A savetnik reče caru:

— Ah, video sam kod jednog strelca ženu i stalno mislim na nju. Ne mogu ni jelom, ni pićem, ni bilo kakvom travom da se izlečim.

Zažele car da vidi strelčevu ženu. Obuče se u proste haljine, pođe u selo, pronađe kolibu u kojoj je živeo Andreja-strelac i pokuca na vrata. Princeza Marja mu otvori. Car jednom nogom preko praga zakorači, a drugom ne miče, zanemeo: pred njim stoji neopisiva lepota.

Princeza Marja počeka da on progovori, zgrabi cara za ramena, izbaci ga i vrata zatvori.

Cara srce zabole. Zašto da živi ovako neženjen? Da se oženi tom lepoticom! Ne pristaje njoj da bude strelčeva žena, suđeno joj je da bude carica.

Vrati se car u dvorac i poče smišljati zlo: kako da otme ženu od živoga muža. Dozva on savetnika i reče mu:

— Smisli kako da se otresemo Andreje-strelca. Hoću da se njegovom ženom oženim. Ako smisliš, nagradiću te zlatom i daću ti gradove i sela, a ako ne smisliš, skinuću ti glavu s ramena.

Sneveseli se carski savetnik. Ne može nikako da smisli kako da ubije strelca. I od jada pođe u krčmu da se vina napije.

Priđe mu tada kafanska skitnica, sav poderan, i reče:

— Zašto si se, carski savetniče, snuždio, što si nos pokunjio?

— Ma, ostavi me na miru!

— Ne teraj me, bolje me počasti čašom vina, pa ću ti nešto pametno reći.

Počasti ga carski savetnik čašom vina i ispriča mu svoju nevolju.

A skitnica mu reče:

— Andreju-strelca nije teško ubiti, on nije lukav, ali mu je žena zato veoma lukava. Ali, mi ćemo joj postaviti takvu zagonetku da čak ni ona neće moći da je reši. Vrati se caru i reci: neka pošalje Andreju-strelca na onaj svet da sazna kako živi pokojni car-gospodar. Andreja će otići i neće se vratiti.

Carski savetnik zahvali skitnici i otrča caru:

— Takva i takva stvar, možemo se strelca otarasiti.

I ispriča kuda ga treba poslati i zašto. Car se obradova i naredi da dovedu strelca.

— Pa, Andreja, služio si me časno i pošteno. Ispuni mi još i ovo: otidi na onaj svet i saznaj kako živi moj otac. Ako ne odeš, moj mač će ti odrubiti glavu s ramena.

Vrati se Andreja kući, sede na klupu i snuždi se. A princeza Marja ga upita:

— Što si neveseo ? Da te nije kakva nevolja snašla ?

Ispriča joj Andreja kakav mu je zadatak car zadao. A princeza Marja mu reče:

— I ti si zbog toga žalostan? To nije zadatak. to je zadačić, zadatak te još čeka. Lezi i spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Rano ujutru, tek što se Andreja probudio, princeza Marja mu dade vreću dvopeka i zlatan prstenčić.

— Idi caru i zamoli da ti da carskog savetnika da te prati, inače ti neće poverovati da si bio na onome svetu. A čim izađeš sa njim na put, baci preda se prstenčić i on će te odvesti kud treba.

Andreja uze vreću dvopeka i prsten, oprosti se sa ženom, pođe k caru i zamoli ga da mu dodeli savetnika kao pratioca. Car nemade kud, složi se i naredi savetniku da pođe sa Andrejom na onaj svet

Tako njih dvojica izađoše na put. Andreja baci prstenčić, on se stade kotrljati, a Andreja za njim po poljima, močvarama i rekama jezerima, a za Andrejom savetnik jedva korača.

Kad se umore, pojedu koji dvopek, pa opet na put.

Išli oni tako, išli i dođoše do jedne stare, guste šume, spustiše se u jednu duboku jarugu i tu se prstenčić zaustavi.

Andreja i carski savetnik seli da jedu dvopek. Kad, imaju šta i videti: pokraj njih dva đavola upregli starog, prastarog cara da drva vozi, grdno velika kola, i teraju cara batinama, jedan s jedne, drugi s druge strane.

Andreja reče:

— Gledaj, izgleda da je to naš pokojni car-gospodar!

— Istina je, to on sam drva vozi.

Povika Andreja đavolima:

— Ej, gospodo đavoli! Oslobodite tog pokojnika makar za kratko vreme, moram nešto da ga pitam.

A đavoli odgovaraju:

— Kao da mi imamo vremena da čekamo! Nećemo, valjda, sami drva da vozimo?

— A vi uzmite od mene odmornog čoveka na smenu.

Ispregoše đavoli starog cara, i na njegovo mesto upregoše u kola carskog savetnika i stadoše ga sa obe strane štapovima terati. Ovaj

se povio i vuče.

Andreja upita staroga cara kako živi i šta radi.

— Ah, strelče Andreja — odgovori car — rđavo živim na ovome svetu! Pozdravi sa moje strane moga sina i reci mu da mu preporučujem da ljude ne vređa inače će ga isto to snaći.

Tek što su koju reč progovorili, evo ti đavola natrag sa praznim kolima. Oprosti se Andreja od cara, uze od đavola carskog savetnika i pođu oni natrag.

Kad stigoše u svoje carstvo, odoše odmah u dvorac. Car ugleda strelca i okomi se na njega:

— Kako si se smeo natrag vratiti?

A Andreja-strelac odgovara:

— Takva i takva stvar, bio sam na onome svetu ,59D vašeg pokojnog roditelja. Živi on rđavo, naredio mi da vas pozdravim i prenesem vam njegov savet da ljude ne vređate.

— A kako ćeš dokazati da si bio na onome svetu i da si moga roditelja video?

— Dokazaću time što se na leđima vašeg savetnika još i sada vide znaci kako su ga đavoli štapovima tukli.

Tu se car uveri, ne mogade ništa da učini i pusti Andreju kući. A sam reče savetniku:

— Smisli kako da se oslobodimo strelca, inače će ti moj mač odrubiti glavu s ramena.

Pođe carski savetnik i još se više snuždi. Dođe u krčmu, sede za sto i zatraži vina. Pritrča mu kafanska skitnica.

— Što si se, carski savetniče, sneveselio? Počasti me čašicom pa ću ti nešto pametno reći.

Savetnik ga počasti čašom vina i ispriča mu svoju nevolju. A skitnica mu reče:

— Vrati se i reci caru da zada ovakav zadatak strelcu — teško ga je izmisliti, a kamoli izvršiti — da ga pošalje preko devet brda, devet voda, u deseto carstvo, da uzme mačka-uspavljača...

Carski savetnik otrča caru i rekne mu kakav zadatak da postavi strelcu pa se on natrag neće vratiti. Car posla po Andreju.

— Pa, Andreja, izvršio si prvi zadatak, izvrši sad i drugi: otidi u deseto carstvo i dobavi mi mačka-uspavljača, inače će ti moj mač odrubiti glavu sa ramena.

Pođe Andreja kući, snuždio se i priča ženi kakav mu je zadatak car postavio.

— I ti si zbog toga žalostan? To nije zadatak — reče princeza Marja — to je zadačić, zadatak te još čeka. Lezi i spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Leže Andreja da spava, a princeza Marja ode u kovačnicu i naredi kovačima da joj iskuju tri gvozdena kalpaka, gvozdena klešta i tri pruta: jedan gvozdeni, drugi bakarni, treći olovni.

Rano ujutru probudi princeza Marja Andreju:

— Evo ti tri kalpaka, klešta i tri pruta, idi preko devet brda i devet voda, u deseto carstvo. Na tri vrste od carstva počeće da te savlađuje strašan san — mačak-uspavljač će pustiti na tebe dremež. A ti nemoj spavati, nego idi, bauljaj, a gde treba ti se i kotrljaj. Ako budeš zaspao, mačak-uspavljač će te ubiti.

U priči je sve to brzo, al' u zbilji nije: dođe Andreja-strelac u deseto carstvo. Na tri vrste od carstva poče ga savlađivati san. Navuče Andreja na glavu tri kalpaka gvozdena, ide, baulja, a gde treba kotrlja se.

Jedva nekako savlada dremež i nađe se kraj visokog stuba.

Mačak-uspavljač vide Andreju, poče da frče i mauče i sa stuba mu pravo na glavu skoči! Jedan kalpak razbi, razbi i drugi, pa navali i na treći. Ali tada ga Andreja-strelac zgrabi kleštima, skide ga na zemlju i stade ga prutovima šibati. Prvo ga je šibao gvozdenim prutom, izlomi gvozdeni, prihvati se bakarnog, i taj izlomi, i stade ga tada tući olovnim.

Olovni prut se savija, ali se ne lomi, oko tela mu se obavija. Andreja tuče, a mačak-uspavljač stade bajke pričati: o popovima, o đakonima, o popovskim kćerima. Andreja ga ne sluša, već tuče li tuče.

Vidi mačak da mu snage ponestaje, da ga zagovoriti ne može, te reče:

— Ostavi me, dobri čoveče! Učiniću ti sve što želiš.

— Hoćeš li poći sa mnom?

— Gde god ti hoćeš, ja ću poći.

Pođe Andreja natrag i mačka sa sobom povede. Kad stigoše do njegovog carstva, uđe Andreja sa mačkom U dvor i reče caru:

— Takva i takva stvar. zadatak sam izvršio, mačka vam doveo.

Car se zadivi i reče:

— Deder, mačku-uspavljaču, pokaži svoje velike majstorije!

Tada mačak stade kandže oštriti, na cara ih ustremljuje, bele grudi hoće da mu razdere, živome srce da iščupa.

Car se uplaši:

— Andreja-strelče, umiri, molim ti se, mačka-uspavljača!

Andreja je mačka umirio i u kavez zatvorio, pa pošao kući, princezi Marji. Lepo je živeo sa mladom ženom. A cara još veća zavist obuze. Opet dozva savetnika k sebi:

— Izmisli šta hoćeš samo da uklonimo strelca Andreju, inače će ti moj mač odrubiti glavu s ramena.

Ode carski savetnik pravo u krčmu, nađe tamo kafansku skitnicu u poderanom kaftanu, i zamoli ga da mu pomogne. Skitnica popi čašu vina, obrisa brke.

— Pođi k caru i reci: neka pošalje Andreju-strelca tamo — ne znam kamo, da donese to — ne znam što. Ovaj zadatak Andreja neće nikada izvršiti, niti se natrag vratiti.

Otrča savetnik caru i o svemu ga izvesti. Posla car po Andreju:

— Izvršio si dva zadatka, izvrši i treći: pođi tamo — ne znam kamo, donesi to — ne znam što. Ako izvršiš, carski ću te nagraditi, a ako ne izvršiš, moj mač će ti odrubiti glavu s ramena.

Došao Andreja kući, seo na klupu i zaplakao. A princeza Marja ga pita:

— Što si, dragi, neveseo? Kakva te je nevolja snašla ?

— Eh — reče on — zbog tvoje lepote trpim sve strahote! Naredio mi car da idem tamo — ne znam kamo, da donesem to — ne znam što.

— E, to je zadatak! Ali, ništa, lezi ti pa spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Dočeka princeza Marja noć, otvori čarobnjačku knjigu, stade da čita, čita, baci knjigu i za glavu se uhvati: o carevoj zagonetki nije u knjizi ni reči rečeno. Iziđe princeza-Marja na trem, izvadi maramicu i mahnu njome. Doleteše razne ptice, dotrčaše razne zveri.

Princeza Marja ih pita;

— Zveri šumske, ptice nebeske! Vi, zveri, svuda njuškate, a vi, ptice, svuda letite, znate li kako da se dođe tamo — ne znam kamo, i da se donese to — ne znam što?

Zveri i ptice odgovoriše:

— Ne, princezo Marjo, nismo za to čule.

Mahnu princeza Marja maramicom — i zveri i ptice nestadoše, kao da ih nikad nije ni bilo. Mahnu ponovo — pojaviše se pred njom dva cina:

— Šta ti treba? Šta želiš?

— Sluge moje verne, odnesite me na sredinu mora-okeana.

Uzeše džinovi princezu Marju, odnesoše je na more-okean, stadoše na sredinu, na samu pučinu — stoje, kao stubovi, a nju na rukama drže. Princeza Marja mahnu maramicom i doplivaše k njoj sve morske ribe i gmizavci.

— Vi, ribe i gmizavci, vi uvek plivate, na sva ostrva odlazite: niste li čuli kako da se dođe tamo — ne znam kamo, i da se donese to — ne znam što?

— Ne, princezo Marjo, mi za to nismo čuli.

Rastuži se princeza Marja i naredi da je odnesu kući. Džinovi je podigoše i doneše u Andrejevo dvorište i spustiše na trem.

Rano ujutru spremi princeza Marja Andreju na put i dade mu klube konca i izvezen ubrus.

— Baci klube ispred sebe: kuda se ono kotrlja, tamo i ti pođi. Ali pazi, gde god dođeš, umivaj se, ali se tuđim ubrusom nemoj brisati, već samo ovim.

Oprosti se Andreja 'od princeze Marje, pokloni se na četiri strane i pređe granicu. Baci klube ispred sebe, a klube se kotrlja, kotrlja, a

Andreja ide za njim, ide.

U priči je sve to brzo, al' u zbilji nije. Mnogo je carstava i zemalja obišao Andreja. Klube se kotrlja, konac se razmotava: postade klube sasvim malo, kao kokošja glava — tako je malo postalo, da se ni na putu nije videlo... Stiže Andreja do šume, kad, ugleda kolibu na kokošjim nogama.

— Kolibice, kolibice, okreni se meni grudima, šumi leđima!

Okrete se kolibica. Uđe Andreja i spazi — na klupi sedi starica, kudelju prede.

— Fu, Fu! Osećam ovde miris čovečji. Sad ću da te ispečem i pojedem i na kostima da se provozam.

A Andreja odgovori starici:

— Šta je, stara baba-Jago, nećeš, valjda, jesti čoveka-putnika! On je tvrd i prljav: prvo ti vode ugrej, pa me operi, ispari, tada ćeš me pojesti.

Baba Jaga naloži vatru i zagreja vodu. Andreja se okupa i uze ženin ubrus da se njime obriše.

Baba Jaga ga upita:

— Odakle ti taj ubrus? Njega je moja kći vezla.

— Tvoja kći je meni žena, ona mi je ubrus i dala. — Ah, dragi zete, čime da te poslužim?

Tada baba Jaga spremi večeru, iznese razna jestiva, vina i medovine. Andreja ne beše stidljiv, nego sede za sto i svojski se prihvati jela. Baba Jaga sede kraj njega. On jede, a ona se raspituje kako se on oženio princezom Marjom i žive li u slozi. Andreja sve ispriča: kako se oženio i kako ga je car poslao tamo — ne znam kamo, da donese to — ne znam što.

— Eh, kad bi mi ti pomogla, bakice!

— Ah, zete moj dragi, ja za to čudno čudo nisam nikad ni čula. To zna jedna stara žaba. Ona živi u močvari već trista godina... Ne brini se, lezi i spavaj, jutro je od večeri mudrije.

Andreja leže da spava, a baba Jaga uze dva brezova venčića, polete na močvaru i stade da doziva:

— Bakice, žabice-skočice, jesi li živa?

— Živa sam.

— Iziđi iz močvare.

Iziđe stara žaba iz močvare, a baba Jaga je pita:

— Znaš li gde je to — ne znam što?

— Znam.

— Reci, milost mi učini! Zetu mome je postavljen zadatak: da dođe tamo — ne znam kamo, da uzme to — ne znam što.

A žaba odgovara:

— Ja bih ga pratila, ali sam veoma stara, neću moći donde da doskačem. Neka me tvoj zet odnese u vrelom mleku do ognjene reke, pa ću mu tada reći.

Uze baba Jaga žabicu-skočicu, polete kući, napuni krčag mlekom, stavi žabu unutra i rano ujutru probudi Andreju:

— Zete dragi, obuci se, uzmi krčag vrelog mleka. U krčagu je žaba. Uzjaši moga konja. On će te dovesti do ognjene reke. Tamo ostavi konja i izvadi iz krčaga žabu, ona će ti sve reći.

Obuče se Andreja, uze krčag, uzjaha baba-Jaginog konja. Jahao on tako dok ne stiže do ognjene reke. Preko nje ni zver ne može preskočiti, ni ptica preleteti.. Sjaha Andreja sa konja a žaba mu reče:

— Izvadi me iz mleka, dobri junače, treba da preko reke pređemo.

Izvadi Andreja žabu iz krčaga i pusti na zemlju.

— A sada, dobri junače, sedi mi na leđa.

— Ma šta ti je, bakice, ti si tako malena, prngnječiću te!

Ne boj se, nećeš me prignječiti. Sedi i drži se čvrsto.

Sede Andreja na žabicu-skočicu. Stade se ona naduvavati. Naduvavala se, naduvavala, dok nije postala kao stog sena.

— Držiš li se čvrsto?

— Čvrsto, bakice!

Opet se ona stade naduvavati, naduvavati, i postade viša od mračne šume. Skoči ona i preskoči ognjenu reku, prenese Andreju na drugu obalu, pa se opet smanji.

— Pođi, dobri junače, ovom stazicom i ugledaćeš kulu nije kula, kolibu nije koliba, šupu nije šupa. uđi unutra i stani iza peći. Tamo

ćeš naći to — ne znam što.

Krenu Andreja stazicom, kad, ugleda staru kolibu nije koliba, živica oko nje, bez prozora, bez trema. On uđe i sakri se iza peći.

Nije prošlo dugo, kad poče nešto da se trese, — Ej, prijatelju Naume, hoću da jedem!

Tek što viknu, a pred njim se stvori zastrt sto, a na njemu burence piva i vo pečeni, a u volu nož naoštreni. Sede lakat-brada kraj vola, izvuče nož naoštreni, stade meso da reže, belim lukom da zalaže. Jede i sve se sladi.

Pojede vola do poslednje koščice, popi celo burence piva.

— Ej, prijatelju Naume, pokupi otpatke!

I odjednom nestade sto kao da ga nikad nije ni bilo — ni kostiju, ni burenceta... Andreja sačeka dok ne ode lakat-brada, iziđe iza peći, sakupi hrabrosti i pozva:

— Prijatelju Naume, nahrani mene...

Tek što je to izgovorio, pojavi se zastrt sto, a na njemu razna jestiva, zakuske i đakonije, vino i medovina.

Andreja sede za sto i reče:

— Prijatelju Naume, sedi sa mnom, brate, pa ćemo zajedno jesti i piti.

Njemu odgovori nevidljiv glas:

— Hvala ti, dobri čoveče! Koliko godina ja ovde služim, ni koricu nisam video, a ti me za sto posadi.

Gleda Andreja i čudi se: nikoga ne vidi, a jela nestaje sa stola kao da ih neko metlom čisti, vino i medovina sami se u čašu nalivaju — čaša hop, hop, hop.

Stade Andreja moliti:

— Prijatelju Naume, pokaži mi se!

— Ne, mene niko ne može videti, ja sam to — ne znam što.

— Prijatelju Naume, hoćeš li kod mene da služiš ?

— Zašto ne bih? Ti si, kako ja vidim, dobar čovek.

Kada se dobro najedoše, Andreja reče:

— Pa, hajde, pokupi sve svoje i pođi sa mnom.

Iziđe Andreja iz kolibe i osvrte se:

— Prijatelju Naume, jesi li tu?

— Tu sam. Ne boj se, idem za tobom.

Dođe Andreja do ognjene reke, a tamo ga čeka žabica.

— Dobri junače, jesi li našao to — ne znam što?

— Našao sam, bakice.

— Sedi na mene.

Andreja opet sede na nju: žabica se stade naduvavati: nadu se, skoči i prenese ga preko ognjene reke.

Tu on zahvali žabici-skočici i pođe ka svome carstvu. Ide on, ide, te se okrete:

— Prijatelju Naume, jesi li tu?

— Tu sam. Ne boj se, idem za tobom.

Išao Andreja, išao, put dalek, zamorio se.

— Eh, kako sam se zamorio! — reče on.

A prijatelj Naum će njemu:

— Što mi to nisi ranije rekao? Ja bih te brzo na mesto preneo.

Dograbi Andreju silni vihor i ponese — preko brda i šuma, gradova i sela koji ispod njega promiču. Leti Andreja iznad dubokog mora i uhvati ga strah.

—Prijatelju Naume, ja bih da se malo odmorim!

Odjednom vetar oslabi i Andreja se stade spuštati na more. Gleda on: gde su šumeli talasi sinji, pojavi se ostrvce, na ostrvcetu stoji dvorac sa zlatnim krovom, oko njega prekrasni vrt... Prijatelj Naum reče Andreji:

— Odmaraj se, jedi, pij i na more gledaj. Tuda će proći tri trgovačke lađe. Trgovce pozovi, ugosti, počasti — oni imaju tri retkosti. Ti promeni mene za te retkosti i ne boj se — ja ću ti se opet vratiti.

Ne prođe dugo, kad se sa zapadne strane pojaviše tri lađe. Lađari opaziše ostrvce, i na njemu dvorac sa zlatnim krovom i vrtom prekrasnim.

— Kakvo je to čudo? — rekoše oni. — Koliko puta smo ovuda plovili i ništa, osim sinjega mora nismo videli. Hajde da pristanemo!

Tri lađe baciše sidra, tri trgovca sedoše na čamac i zaploviše ka ostrvu. A Andreja-strelac ih dočekuje:

— Izvolite, dragi gosti!

Trgovci idu i čude se: na kuli krov kao žar scja, na drveću ptice poju, putevima čudne zveri šetaju.

— Reci, dobri čoveče, ko je podigao ovde ovo čudno čudo?

— .Moj sluga, prijatelj Naum, za jednu noć je to podigao.

Andreja povede goste na kulu:

— Ej, prijatelju Naume, spremi nam nešto da popijemo, pojedemo!

Tek što on to reče, stvori se zastrt sto, a na njemu razna vina i jestiva, što ti duša zaželi. Trgovci se samo čude i uzdišu.

— Hajde, dobri čoveče, da se menjamo: ustupi nam svoga slugu, prijatelja Nauma, uzmi za njega od nas kakvu god hoćeš retkost.

— Zašto se ne bismo menjali? A kakve su te vaše retkosti?

Jedan trgovac izvuče ispod pazuha tojagu. Njoj treba samo da kažeš: „Hajde, tojago, namesti mu rebra!“ — i tojaga će izlemati kojeg god hoćeš čoveka.

Drugi trgovac izvuče ispod kaftana sekiru, okrenu je ušicama nagore — i sekira stade sama da teše: hop-hop, i stvori se lađa. Hop-hop, još jedna lađa. Sa jedrima, topovima, hrabrim mornarima. Lađe plove, topovi gruvaju, hrabri mornari naređenje čekaju.

Kad okrenu sekiru ušicama nadole, lađe namah iščezoše, kao da ih nikada nije ni bilo.

Treći trgovac izvuče iz džepa sviralu, zasvira, a vojska se pojavi: konjica i pešadija, sa puškama i topovima. Maršira vojska, muzika trešti, zastave se vijore, konjanici poskakuju, naređenje čekaju.

Trgovac zasvira sa drugog kraja svirale — i sve iščeze, kao da nikada ničeg nije bilo.

Andreja-strelac reče:

— Lepe su vaše retkosti, ali moja vredi više. Ako hoćete da se menjamo dajte mi za mog slugu prijatelja Nauma sve tri retkosti.

— Da to nije previše?

— Kako god hoćete!

Misle trgovci, misle: „Šta će nam tojaga, sekira i svirala? Bolje da se menjamo, sa prijateljem Naumom nećemo imati nikakve brige, a bićemo uvek siti i napiti.“

Dadoše trgovci Andreji tojagu, sekiru i sviralu, pa povikaše:

— Ej, prijatelju Naume, mi te sa sobom vodimo! Hoćeš li nam verno i pošteno služiti?

Nevidljivi glas im odgovara:

— Zašto da ne služim? Meni je svejedno kod koga ću da živim.

Trgovci se vratiše na svoje lađe i htedoše da gozbu prirede. Piju, jedu i stalno podvikuju:

— Prijatelju Naume, vrati se, donesi nam ovo. Donesi nam ono!

Svi se isponapijaše i polegaše gde su i sedeli.

A strelac Andreja sedi sam u kuli i sneveselio se: „Eh“, mišljaše on, „gde li je sada moj verni sluga, prijatelj Naum?“

— Ovde sam. Šta ti treba?

Obradova se Andreja:

— Prijatelju Naume, nije li vreme da krenem u rođenu zemlju, ženi mladoj? Odnesi me kući.

Dograbi opet Andreju vihor i ponese ga u njegovo carstvo, u zemlju rođenu.

A trgovci se probudiše i htedoše da se otrezne:

— Ej, prijatelju Naume, spremi nam da nešto pojedemo, popijemo, požuri!

Zvali su, vikali, ali nikakve fajde. Kad, imaju šta i videti: ostrva nema, na njegovom mestu šume sinji valovi.

Sneveseliše se trgovci: „Eh, prevari nas rđav čovek!“, pa podigoše jedra i zaploviše kud su naumili.

A Andreja-strelac dolete u zemlju rođenu, spusti se kraj svoje kućice, kad, ima šta i da vidi: umesto kućice samo izgoreli dimnjak štrči. Obuze ga tuga i jad, te pođe iz grada na sinje more, na pusto mesto. Sede i ostade tako sedeći. Odjednom dolete odnekud siva

grlica, pade na zemlju i pretvori se u njegovu mladu ženu, princezu Marju.

Zagrliše se, pozdraviše i stadoše jedno drugome da pričaju, jedno drugog da ispituju.

Princeza Marja kazuje:

— Otkako si ti otišao od kuće, kao siva grlica letim po šumama i šumarcima. Car je tri puta po mene slao, i kad me nisu našli, kuću su nam spalili.

Andreja reče:

— Prijatelju Naume, možeš li nam na pustom mestu kraj mora sinjega dvorac izgraditi?

— Zašto da ne mogu? Sada će biti učinjeno.

I dok si okom trenuo, stvori se dvorac tako lep, lepši od carskoga. Oko njega vrt zeleni, na drveću ptice poju, putevima retke zverke šetaju.

Uđe Andreja-strelac sa princezom Marjom u dvorac, sedoše kraj prozora i razgovaraju, jedno u drugome uživaju. Lepo žive, za zlo ne znaju.

A car za to vreme pođe u lov, na sinje more, i ugleda — na mestu gde ranije ničeg nije bilo, stoji dvorac.

— Kakva je to neznalica bez pitanja na mojoj zemlji dvorac podigao?

Otrčaše glasnici, sve ispitaše i izvestiše cara da je taj dvorac podigao strelac Andreja i da u njemu živi sa svojom mladom ženom, princezom Marjom.

Razgnevi se car još više, te ih posla da saznaju je li išao Andreja tamo — ne znam kamo, i je li doneo to — ne znam što.

Otrčaše glasnici, ispitaše i cara izvestiše:

— Andreja-strelac je išao tamo — ne znam kamo i doneo je to — ne znam što.

Razbesne se car, sakupi vojsku i naredi joj da ide na obalu mora, da do temelja razruši dvorac, a da Andreju-strelca i princezu Marju ljutom smrću umore.

Spazi Andreja silnu vojsku koja je na njega pošla, uze brže-bolje sekiru, okrete je ušicama nagore. A sekira hop-hop, i stvori se lađa. I opet hop-hop — stvori se druga. Sto puta je učinio hop-hop, i sto lađa zaplovi po sinjem moru.

Izvuče Andreja sviralu, zasvira — pojavi se vojska: konjica, pešadija sa topovima i zastavama.

Oficiri jašu, naređenje čekaju. Andreja naredi da otpočne bitka. Zasvira muzika, zalupaše doboši, krenuše pukovi. Pešadija bije carske vojnike, konj da juri, u ropstvo ih odvodi. A topovi gruvaju sa sto lađa i gađaju carevu prestonicu.

Vide car da njegova vojska beži, pojuri da je sam zaustavi. Tada Andreja izvadi tojagu i reče:

— Hajde, tojago, namesti mu rebra!

Poče se tojaga kao točak vrteti, i pređe preko polja širokoga s jednog kraja na drugi. Stiže cara i udari ga po glavi, te mu se glava rasprsnu.

Tada se bitka završi. Nagrnu narod iz grada i stade moliti Andreju-strelca da uzme u svoje ruke čitavo carstvo.

Andreja se ne usprotivi. Prirediše gozbu slavnu i tako je on zajedno sa princezom Marjom upravljao carstvom do duboke starosti.

MAĆUŠA PEPELjNI

U jednom carstvu, na jednom mestu, ravnom kao tepsija, po strani od puta, živeli starac i starica. Imali su oni sina, po imenu Maćuša.

Rastao mladić iz časa u čas, a ne iz dana u dan, kao testo s kvascem se dizao, a još više uma-razuma dostizao.

Kad napuni petnaest godina, zamoli oca i majku: — Pustite me! Idem sudbinu svoju da tražim. Ražališe se roditelji, sneveseliše se, ali šta mogu — napekoše mu kolača, oprostiše se i otpratiše Maćušu na put.

Išao on tako, išao i došao u jednu mračnu, drevnu šumu. Tu ga zateče veliko nevreme. Kiša lije i kiša pada. Pope se Maćuša na najviši hrast — da se od nevremena skloni, kad tamo, a na grani — gnezdo. U gnezdu mali ptići pište. Hladno im, grad ih bije, kiša kvasi. Sažali se Maćuša na ptiće: skide sa sebe kaftan, pokri im gnezdo i sam se skloni. Nahrani ptiće onim što je imao kod sebe.

Ne potraja dugo, a bura se smiri i pojavi se sunce. Ali odjednom, zamrači se opet. Podiže se buka. Dolete velika ptica Magaj i stade da bije i kljuje Maćušu. A ptići progovoriše:

— Nemoj, majko, dirati ovoga čoveka! On nas je svojim kaftanom pokrio, nahranio i od smrti spasao.

— Ako je tako — reče ptica Magaj — oprosti mi, dobri čoveče. Ja sam te za rđavog smatrala. A ja ću ti dobrim vratiti što si moju decu nahranio i od nepogode sklonio. Pored hrasta je zakopan jedan ćup. Ispij iz toga ćupa tačno tri gutljaja, pa ćeš videti šta će se desiti.

Siđe Maćuša na zemlju, iskopa ćup iz zemlje i ispi iz njega tri gutljaja.

Tada ga zapita ptica Magaj:

— Kako ti je? Osećaš li kakvu promenu?

— Osećam u sebi takvu snagu da kada bi u zemlji bio zakopan stub do neba i kada bih se ja uhvatio za taj stub, prevrnuo bih celu majčicu-zemlju.

— A sada idi i dobro upamti: nemoj se svojom snagom bez potrebe hvaliti, nikakvog se rada ne kloni, a ako te nevolja snađe, ćup sa lekovitim pićem potraži na starom mestu.

I opet se smrači sve unaokolo. Raširi ptica krila, vinu se iznad šume i odlete.

Iziđe Maćuša iz šume i uskoro dospe u veliki grad. Tek što je prošao pokraj stražara na ulazu u grad, kad srete carskog upravitelja.

— Ej, ti, seljačino! Skloni mi se s puta!

Ukloni se Maćuša, a carski upravitelj zaustavi kolja i reče:

— Šta je, čoveče, je l' posao tražiš, il' od posla bežiš? Ako tražiš, hajde sa mnom, ja ću ti posao dati — vozićeš vodu za carski dvor.

Postade Maćuša carski vodonoša. Od ranog jutra do mrkloga mraka vozi vodu, a nema gde ni da noćiva: sve su zauzele carske sluge. Pronađe on sebi mesto za prenoćište u zadnjem dvorištu, gde su đubre i pepeo bacali. Tako ga u dvoru prozvaše Maćuša Pepeljni.

Car ne beše oženjen, te je tražio sebi nevestu: ova mu nije po volji, druga, opet, nije lepa — te tako nikako da se oženi.

Tada se pronese glas: preko devet brda, preko devet voda, u desetom carstvu, car Vahramej ima kćer, deliju-devojku, takvu lepoticu da joj na celom svetu ravne nema. Odlazili su carevići i kraljevići u Vahramejevo carstvo da je prose, ali se niko nije vratio: svi su tamo ostavili glave.

Saznade car za prekomorsku princezu te pomisli: „Ako isprosim tu carevu kćer, svi će mi carevi i kraljevi zavideti. Proneće se glas po svim zemljama, po svim gradovima, da od moje carice lepše na svetu nema."

I naredi da se lađa opremi. A sam sazva kneževe i bojare i upita:

— Ko bi od vas želeo da ide preko devet brda, preko devet voda, u deseto parstvo, da isprosi za mene Nastasju Vahramejevnu?

Najveći se iza srednjega zaklanja, a srednji iza najmanjeg, a najmanji ni reči ne zbori.

Sutradan sazva car bojarske sinove i čuvene trgovce, te opet zapita:

— Ko će od vas poći preko devet brda, preko devet voda, u deseto carstvo, da isprosi za mene Nastasju Vahramejevnu?

I opet se najveći iza srednjega zaklanja, a srednji iza najmanjeg, a najmanji ni reči ne zbori.

Trećeg dana pozvaše u carsko dvorište sve sluge. Iziđe car na crveni trem te reče:

— Ko će od vas, momci, poći preko devet brda, devet voda, u deseto carstvo, da isprosi za mene deliju-devojku, Nastasju Vahramejevnu ?

Nađoše se tu oni koji pristadoše da idu preko mora, ali ih je bilo malo. U taj čas tuda prođe Maćuša sa vodom. Car povika:

— Ej, Maćuša Pepeljni! Hoćeš li sa nama preko mora da isprosimo za mene deliju-devojku, Nastasju Vahramejevnu!

A Maćuša odgovara:

— Vaše carsko veličanstvo, prema sebi drvo secite, da se posle ne kajete!

Rasrdi se car:

— Ti ćeš mene da učiš! Tvoje je da slušaš.

Maćuša Pepeljni ne reče više ni reči i pođe na lađu.

Uskoro se sakupiše i ostali i lađa krenu iz pristaništa.

Plove oni tako jedan dan, plove drugi dan. A vreme ss pogodilo vedro, toplo.

Iziđe car na palubu, zadovoljan, veseo:

— Eh, kakva blagodat! Da mi je konj — da se prošetam; da mi je luk — da gađam; da mi je mač — da sečem; da mi je devica-lepotica — da me poljubi!

A Maćuša Pepeljni mu odgovori:

— Biće luka, ali gađat neće tvoja ruka; biće mač. al’ ti nećeš njime seći; dobar konj će biti, al’ ga ti nećeš jahati; biće i lepotica-devica, al’ neće tvoja biti.

Razgnevi se car na ove reči još više nego ranije. Naredi da se Maćuši Pepeljnom ruke i noge okuju i da se za jarbol privežu.

— A kada se kući budem vratio, narediću posle svadbe da ti glavu odrube.

Prođe još šest nedelja i doplovi lađa do Vahramejeva carstva. Uplovi lađa u luku, a car se sutradan uputi Vahrameju u dvorac.

— Vaše veličanstvo, ja sam car te i te slavne zemlje, i došao sam tebi po dobrome delu: hoću da isprosim Nastasju Vahramejevnu.

—Dobro — reče car Vahramej. — Odavno nam prosci nisu dolazili te dosada obuze našu Nastasju Vahramejevnu. Samo je dogovor važniji od svega. Moja kći je snažna, kršna, delija-devojka. Ako si i ti delija i jači od nje, ispuni tri zadatka i venčaj se s njome, a ako ne ispuniš — nemoj se ljutiti: moj mač će ti odrubiti glavu s ramena. Idi sada i odmaraj se, a sutra, čim zora zarudi, dođi k meni sa celom svojom družinom. Zadaću ti prvi zadatak. Ima u mom vrtu hrast, trista godina star. Daću ti čudotvorni mač od sto pudi. Ako jednim udarcem oboriš taj hrast, daću ti kćer za ženu.

Vrati se car-mladoženja na svoju lađu smrknut.

A družina ga pita:

— Šta je, care-gospodare, što si tužan i neveseo?

— Pa kako, momci, da ne budem tužan i neveseo! Zapoveđeno mi je da sutra mačem od sto pudi jednim udarcem posečem najstariji hrast što postoji. Uzalud smo tako dalek put prevalili, i bliže se mogla naći nevesta ne manje lepa... Treba sidro podići i, kada noć padne, pobeći.

— Ne — reče Maćuša Pepeljni — ne možemo kao lopovi noću da odemo, sebe da brukamo. Ja sam još na moru rekao: „Biće mač, al’ ti nećeš njime seć.“ Onako je kako sam ja rekao. Ali, neka, jutro je od večeri mudrije. Lezite, Vaše veličanstvo, te spavajte, a kada dođemo sutra caru Vahrameju, recite: „Ovakvim dečjim mačem neka se neko od mojih slugu poigra, a ja se nemam čega ni laćati.“

— Maćuša Pepeljni, ako me izvučeš iz nevolje, doveka ću pamtiti tvoje dobro delo! Hej, družino, odvežite Maćušu Pepeljnog od jarbola, skinite mu okove i dajte mu čašu votke.

A sam se šepuri kao ćuran:

— Lepo je ovo carstvo, i sam Vahramej, iako mi nije po volji, može mi tast postati.

Sutradan dođoše prosci caru Vahrameju, tamo se već okupio narod, a Nastasja Vahramejevna na balkonu sedi. Kada je ugleda Maćuša Pepeljni, postade mu sve lepo i veselo, kao da ga je sunašce ogrejalo.

Povedoše ih do staroga hrasta, a tri junaka mač nose.

Pogleda car-mladoženja mač i osmehnu se:

— Kod nas se ovakvim mačevima samo dečica igraju! Neka se neko od mojih slugu njime poigra, a meni ns pristaje da ga se prihvatam.

Tada iziđe Maćuša Pepeljni, uze mač jednom rukom.

— Da, nije ovo za carsku ruku igračka!

Zamahnu i rascepi hrast na sitno iverje, a od mača samo drška ostade.

Pogleda careva kći Maćušu Pepeljnog i porumene kao makov cvet.

Tada se car-mladoženja sasvim osmeli:

— Da nisam došao da se orodimo, mislio bih da me ismevate ovakvim detinjim mačem.

— Vidim, vidim — reče car Vahramej — prvi zadatak ste izvršili. Sutra ćemo da vidimo ume li mladoženja da gađa. Imam ja luk, trista pudi teži, a svaka je strela od pet pudi. Treba strelu pustiti iz tog luka i oboriti kube sa stare kule u carstvu moga šuraka Berendeja. Danas ću tamo glasnike poslati, a sutra do večeri će se oni vratiti i reći mi gađaš li dobro.

Ućuta car-mladoženja, pokunji se. Vrati se na lađu, tužan i čemeran.

— Dajem reč, kada bih znao put kući i umeo lađom da upravljam, ni časa ne bih časio! Dižite sidra, nemamo ovde šta tražiti. I carstvo

nije veselo, i nevesta nije ništa naročito. Da mi pođemo!

— Ne, Vaše veličanstvo — reče Maćuša Pepeljni — nečasno je krišom pobeći.

— A šta da se radi? Jesi li čuo kakav nam je zadatak car zadao? Neka đavo nosi i luk i nevestu!

— A sećate li se, ja sam rekao: „Biće luka, ali gađat neće tvoja ruka.“ Tako je kako sam ja rekao. Nije trebalo tog posla ni da se laćate! Niste me poslušali, sada se nema kud... A zbog luka se ne brinite. Sutra, kad dođemo, recite: „Mislio sam da imate luk junački, a to je ženska zabava. Možda nekome od mojih slugu neće biti poniženje, a meni je to ispod časti.

— Oh, Matvejuška Pepeljni, možeš li ti takav luk savladati?

Razveseli se car:

— Dajte brže svim mornarima po pehar vina, a Maćuši Pepeljnom dva.

Popi i sam i od radosti se opi.

— Ah, kako je nevesta lepa! Sve ima: i stas i lepotu. Kada se oženim, lepše carice od moje Nastasje Vahramejevne na čitavom svetu neće biti. A tebi ću, Maćuša Pepeljni, dati u posed gradove i zaseoke.

Sluša Maćuša Pepeljni pijanu reč i smeška se.

Ujutru se opet svi uputiše Vahramejevom dvorcu. A tamo silesija naroda.

Na crvenom tremu sede car Vahramej i Nastasja Vahramejevna, a na stepenicama niže njih — kneževi i bojari.

Devet junaka nose luk, a tri junakinje — tobolac sa strelama.

Car Vahramej sačekuje prosce:

— Pa, budući zete, prihvataj se posla!

Pogleda mladoženja luk te reče:

— Zašto se vi meni podsmevate! Juče mi dečji mač doneli, danas — nekakav luk, ženama da se zabavljaju, a ne junaku da gađa. Možda će se naći neko od mojih slugu da gađa, a meni je mrsko i da gledam. Hoćeš li ti, možda, Maćuša Pepeljni, narod da zabaviš?

Nategnu Maćuša Pepeljni tetivu, nanišani i pusti strelu.

Zapeva tetiva, zagude strela, kao da je grom zagrmeo i iščeze.

— Sklonite mi taj luk s očiju: to nije zabava za našeg cara.

I baci luk na kameni pločnik, a od njega samo komađe polete na razne strane.

Nastasja Vahramejevna rukama pljesnu i uzdahnu.

Poče narod da se komeša:

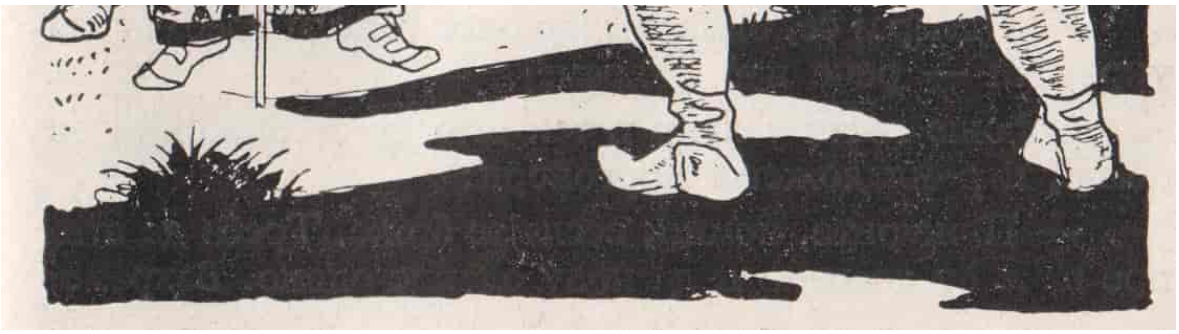

— To su prosci-junaci! Takvi nam još nisu dolazili.

A car-mladoženja se šetka, bradu gladi, i sve sa visine pssmatra.

— Kakvo mi je to čudo taj dečji luk! Carstvo vam je odista veselo, ali strašno maleno, i narod je, izgleda, dobar, ljubazan, samo slab prema našemu.

Tada car Vahramej pozva sve prosce u dvorac:

— Dođite, prosci dragi, u odaje, da vas ugostimo, i dotle će se glasnici iz Berendejevog carstva vratiti.

Još se čašćenje nije završilo, a stigoše glasnici iz Berendejeva:

— Pogodila strela pravo staru kulu i oborila šator na vrhu, a ljude nije ranila.

Tada car Vahramej reče:

— E, sada vidim da Nastasja Vahramejevna ima prosce sebi ravne: i mačem junačkim umeju da seku i strelom da gađaju. Hvala vam, obradovali ste nevestu i mene starca, i čitav narod moj. A sada ne zamerite. gosti dragi, na posluženju: ovo nije svadbena gozba, svadba nas tek čeka. Idite sada te se odmarajte, a sutra ćeš, zete moj budući, poslednji zadatak izvršiti. Imam ja konja. U konjušnici je iza dvanaest vrata, iza dvanaest katanaca. Za toga konja nema jahača. Ko je god probao da ga jaše, niko živ nije ostao. Ko bude toga konja ukrotio, taj će na njemu i na venčanje poći.

Sasluša Vahramejeve reči car-mladoženja i umiri se, te se stade opraštati:

— Hvala vam, Vaše carsko veličanstvo, na gošćenju, moramo se žuriti, za videla na lađu dospeti.

— Odmaraj se, odmaraj, jer onog đavola treba sutra ukrotiti — reče car Vahramej.

Siđoše gosti u luku i tek što su se odvojili od obale, car-mladoženja progovori:

— Požurite, momci, veslajte brže. Treba da što pre na lađu dospemo i da noću odavde odemo. Vahramej lepo priča, a svirepo radi: čim svane — eto nevolje. Prohtelo mu se da besnoga konja ukrotimo!

A Maćuša Pepeljni mu reče:

— Sećate li se, Vaše veličanstvo, kako sam govorio: „Dobar konj će biti, al' ga ti nećeš jahati.“ Opet je ispalo kako sam ja rekao. A zbog toga ne treba bežati. Vi sutra recite: „Sedi, Maćuša Pepeljni, probaj konja hoće li izdržati junaka“, i posle mene uzjašite slobodno.

— Ako on tebe ubije! Tada ni mene neće mimoići smrt.

— Ne plašite se ničega, ja ću konja primiriti.

— E, Maćuša Pepeljni, čitavog živoga tvoje usluge zaboraviti neću! Bio si vodonoša, a sada te proizvodim za carskog vojvodu. Daću ti tri grada sa okolinom, tri trgovačka sela sa zasescima.

A sam se po palubi šepuri i podvikuje:

— Što se to družina ućutala! Svima po tri pehara vina.

Ispi car pehar, ispi drugi i stade se hvaliti:

— Mnogo je prosaca dolazilo Vahrameju, ali niko nije tako počastvovan kao ja. Dobro je rečeno: ko umije — njemu dvije. Nije uzalud Nastasja Vahramejevna stalno gledala u mene, očiju nije mogla skinuti. A car Vahramej je rad celo carstvo da da samo da ja ne odustanem

Tu ga vino sasvim uhvati i on se izvali da spava.Ujutru se Maćuša Pepeljni diže rano, umi se i pošo cara da budi:

— Ustajte, Vaše veličanstvo, vreme je da pođemo konja da ukrotimo.

Ubrzo pođoše u dvor.

Na crvenom tremu sede car Vahramej i Nastasja Vahramejevna, a na stepenicama, niže njih, kneževi i bojari.

— Izvolite, gosti naši dragi, sve je spremno. Sad će konja dovesti.

A konja vode dvadeset n četiri junaka, umesto dizgina — dvanaest debelih lanaca. Junaci ga teškom mukom savlađuju.

Pogleda car-mladoženja konja, ts povika:

— Hajde, Maćuša Pepeljni, probaj može li junaka da izdrži?

Snađe se Maćuša Pepeljni te vešto skoči na konja. Junaci jedva uspeše da se razbeže, a konj se prope više carskih kula i odjuri iz carskoga dvorišta.

Izbio on na morsku obalu, pustio konja u sipki pesak, a udara ga lancima po sapima, i raseca meso do kostiju. Tukao ga sve dok konj ne pade na kolena.

— Šta je, mešino od trave, vučja krvi, hoćeš li se još protiviti?

Konj ga stade moliti:

— Oh, dobri junače, nemoj me tući i sakatiti! Sve ću učiniti što želiš.

Okrete Maćuša Pepeljni konja i reče:

— Kada se vratimo u carski dvor, osedlaću te i čim te car-mladoženja uzjaše, a ti do gležnjeva upadni u zemlju, a kad te bičem ošine, ti na kolena padni. Padni tako kao da nosiš teret od trista pudi. Ako ss uzjoguniš, ubiću te i gavranove tvojim mesom nahraniti.

Kad je Maćuša Pepeljni stigao na carski dvor, car-mladoženja ga upita:

— Hoće li izdržati konj junaka?

— Poda mnom izdržava, a kako će biti pod Vama, ne znam.

— Dobro, osedlajte ga što pre, sam ću isprobati.

Osedlaše konja, i tek što ga car-mladoženja uzjaha konj do gležnjeva upade u zemlju.

— Nije tako jak, ali se drži poda mnom.

Ošinu ga lako bičem, a konj na kolena pade. Car Vahramej i Nastasja Vahramejevna, kneževi i bojari. dive se i čude:

— Ovakvu snagu još nismo videli!

A car-mladoženja sjaha sa konja:

— Ne, Maćuša Pepeljni, ne doliči junaku na takvom kljusetu da jaše, na njemu samo vodu možeš nositi. Sklonite mi ga sa očiju, jer ću ga u polje najuriti, da ga svrake i gavranovi iskljuju.

Naredi car Vahramej da konja odvedu i stade se opraštati.

Tada car-mladoženja progovori:

— E, pa, Vaše veličanstvo, mi smo sve vaše zadatke izvršili, vreme je da stvar okončamo i sveću palimo.

— Svoju reč neću pogaziti — odgovori car Vahramej.

Naredi kćeri da se za svadbu priprema.

U njegovom carstvu ne beše potrebno ni pivo spravljati, ni vino cediti, svega je imao u izobilju.

Prirediše slavnu gozbu i svadbu održaše.

Venča se car sa Nastasjom Vahramejevnom. Sedi Nastasja Vahramejevna za stolom svadbenim i misli: „Daj da još jedanput oprobam snagu svoga muža.“

Stegnu mu ruku lako, u pola snage, a car ne izdrža: udari mu krv u lice, samo što mu oči ne ispadoše. A careva kći pomisli tada: „Ah, znači, takav si junak ti! Uspeo si da me na prevaru isprosiš, i oca da obmaneš."

Pravi se da ništa ne primećuje, vina mu naliva i nudi:

— Posluži se, care-gospodare, mužu moj dragi.

A u mislima veli: „Pričekaj, mužiću mili, neće ti ovo tek tako proći."

Dan-dva su pirovali, odmarali se, a tada se car stade opraštati:

— Hvala ti, taste, za hleb i so, za gostoljublje tvoje. Vreme je kući da idemo.

Natovariše miraz, oprostiše se i isplovi lađa na more.

Plovili oni tako, plovili, iziđe car na palubu i vide Maćušu Pepeljnog gde spava junački snom.

Seti se car tada Maćušinih reči: „Biće mač, al’ ti nećeš njime seć; biće i luka, ali gađat neće tvoja ruka; i dobar će konj biti, al’ ga ti nećeš jahati; biće i lepotica-devica, ali neće tvoja biti“, i obuze ga gnev. Ko je još čuo da sluga sa carem tako razgovara!

I dođe mu zla misao. Dograbi mač te odseče usnulom sluzi noge do kolena i gurnu ga u more.

Dohvati Maćuša svoje noge i stade plivati ka obali. Plivao on tako, plivao, i sasvim iznemogao. A talas naiđe, dohvati ga i izbaci na obalu. Odmori se Maćuša neko vreme i seti se ptice Magaj: „Neću,

valjda, celog života ovde ležati. Makar se i kotrljao, samo da stignem na ono mesto gde je ćup sa lekovitom vodom zakopan.“

Kad, odjednom ugleda čoveka kako ide prema njemu i na svakom koraku se spotiče.

Povika Maćuša Pepeljni:

— Kud ideš? Zar ne vidiš da je voda pred tobom?

— Baš je tako, ne vidim, jer sam slep.

— A ti onda idi kako ti budem ja govorio.

— A ko si ti, i šta ovde radiš?

— Ja ovde ležim, jer ići ne mogu: noge su mi do kolena odsečene.

Slepac mu se približi i reče:

— Ako ti vidiš, sedi u moju torbu. Ja ću tebe nositi, a ti meni put pokazuj.

Posadi slepac Maćušu u torbu.

— Od starih ljudi sam slušao da negde postoji živa voda. Eh, kada bismo je nas dvojica našli! Ti bi tom vodom noge iscelio, a ja bih oči oprao i opet bih progledao.

— Ja znam gde ima lekovite vode. Ti me samo nosi, a ja ću put pokazivati.

Išli oni tako, išli. U priči je sve to brzo, al’ u zbilji nije, te slepac i sakati polako odmicahu. Kada se umore — malo se odmore, jagoda i pečuraka pojedu, a ponekad i divljači dobave, pa opet se dadnu na put.

Išli su tako preko polja širokih, kroz šume mračne, preko močvara prelazili, i najzad stigoše do one šume gde je Maćuša Pepeljni za vreme nepogode ptiće zagrejao. Stigoše do označenog hrasta, skide slepac torbu sa ramena. Dokotrlja se Maćuša Pepeljni do drveta i ubrzo iskopa bakarni ćup. Opra lekovitom vodom oči svome pobratimu — i slepac progleda. Plače i smeje se od radosti:

— Hvala ti, dobri čoveče! Celog života ću ti dobro delo pamtiti.

— A sada mi pomozi da noge namestim.

Namestiše noge kako treba, poprskaše živom vodom — i noge prirastoše.

— Snašli smo se nekako — reče Maćuša Pepeljni. — A sada hajdemo da pogledamo šta se u našem carstvu radi. Car me je za vernu službu bogato nagradio — usnulom mi noge do kolena odsekao i u more bacio. Moram se s njim videti i njegovo mu dobro vratiti.

Ispiše oni po gutljaj lekovite vode — i tad umora nestade, kao rukom odnesen, a snaga im se udvostruči.

Iziđoše oni iz šume i uskoro ugledaše grad. Ispred samoga grada, na carskim livadama veliko krdo krava pase. Dođoše oni bliže, i poznade Maćuša Pepeljni u pastiru svoga bivšeg cara. Maćuša ga upita:

— Čije je ovo carstvo?

A pastir zaplaka:

— Oh, ljudi dobri, ne znate vi nesreću moju! Ovo je carstvo bilo moje i ja sam ranije bio car, a sada evo krave čuvam. Mnogo godina sam vladao neženjen, te pođoh u deseto carstvo da isprosim u cara Vahrameja njegovu kćer, deliju-devojku, Nastasju Vahramejevnu. Kada saznade ona da u meni nema snage junačke, naredi mi krave da čuvam, a sama carstvom zavlada. Svaki dan, kad doteram krave kući, ona me grdi, psuje i glađu me mori.

— A sećaš li se da sam ti govorio: „Biće i lepotica-devica, ali neće tvoja biti.“ Opet je ispalo onako kako sam ja rekao.

Tada car-pastir poznade Maćušu Pepeljnog i zaplaka još jače.

— Oh, Matvejuša Pepeljni, pomozi mi carstvo da povratim! Za ministra ću te postaviti, a tvome pobratimu ću vojvodstvo pokloniti.

— Lepo zboriš i mnogo obećavaš kada te nevolja snađe, a zaboravljaš kako si me za moju raniju službu nagradio! Trebalo bi da te ubijem, ali neću ruke da prljam. Odlazi iz ovoga carstva, i nikad se više nemoj pojaviti. Ako mi još jedanput iziđeš pred oči — kajaćeš se.

Kada to car ču, uplaši se silno, pa se dade u bekstvo. I izgubi se.

A Maćuša Pepeljni i njegov pobratim dođoše u grad i zamoliše staricu-sluškinju da prenoće kod nje.

A starica krišom pogleda Maćušu Pepeljnog:

— Negde sam te već videla, dobri junače! Da nisi ti ranije za carski dvor vodu nosio?

Tada Maćuša Pepeljni priznade:

— Da, bakice, to sam bio ja.

— Eh, dete drago, živ i zdrav si se vratio! A ovde se glas proneo da nisi više među živima. Novi vodonoša nikome neće kutlić da nalije, a ti si svim siromasima i bogaljima davao vode koliko im je volja. Zato te se svi sećaju i žale.

Stade starica da se po kući okreće, ustrča se. Nahrani ih, napoji i vode im zagreja. Umiše se gosti i legoše da spavaju. A starica ode na dvor carski i reče:

— Vratio se u grad Maćuša Pepeljni.

Stiže ta vest i do carskih odaja. Ujutru carica Nastasja posla sluškinju:

— Pozovite mi što pre Maćušu Pepeljnog.

Dođe Maćuša Pepeljni u carski dvor. Kada ga ugleda Nastasja Vahramejevna, brzo strča sa trema, te ga za ruku uhvati:

— Nije moj suđenik onaj ko krave čuva, već je moj suđenik onaj ko je umeo da me isprosi. Mislila sam da nisi više živ. Mrski par je pričao da si se ti tobož napio na lađi i u more pao. Za tobom sam plakala, tugovala i mrskog cara sam sa dvora oterala krave da čuva.

Tada joj Maćuša Pepeljni ispriča celu istinu: kako je njemu car na spavanju noge odsekao i u vodu ga bacio i kako je on sa pobratimom svojim do žive vode došao.

— A o pastiru sada da ne govorimo. I trag mu se sada ohladio, i nikada više neće smeti ni na oči da nam se pomoli.

Povede carica Maćušu Pepeljnog u odaje, postavi na sto raznih pića i jestiva. Gosta svog poslužuje:

— Posluži se, prijatelju mili moj!

Napi se i najede Maćuša Pepeljni pa se stade opraštati:

— Moramo se rastati, roditelje moram obići.

Naredi Nastasja Vahramejevna da se kočija spremi:

— Idi i što pre oca i majku dovedi — neka s nama žive.

Dovede Maćuša Pepeljni roditelje, te gozbu prirediše i svadbu proslaviše.

Maćuša Pepeljni stupi na presto, a pobratima za ministra postavi. I stadoše lepo da žive u sreći i blagostanju.

DRVENI ORAO

Živeo u jednom carstvu jedan car, i imao mnogo slugu. Ali to ne behu obične sluge, već razni majstori: i stolari, i grnčari, i krojači. Car je voleo da mu i haljine budu bolje sašivene nego kod drugih, i posuđe veštije išarano, i dvorac bogatije izrezbaren.

U carskom dvorcu bilo je tušta i tma majstora.

Svako jutro bi se oni sakupljali kod carskog ulaza i čekali kome će kakav posao za taj dan car zadati.

Tako se jednom dogodi da se na carskom pragu sudare zlatar i stolar. Sudariše se i stadoše se prepirati — ko od njih svoj zanat bolje poznaje i čiji je rad teži.

Zlatar reče:

— Tvoja veština nije baš velika, ti majstorišeš drvetom i drvene stvari režeš. A kakav je moj posao: sve od suvog zlata radim, milina ti je i pogledati.

A stolar mu odgovori:

— Nije veština skupocenu stvar napraviti, kad i samo zlato vredi. A napravi ti od običnog drveta takvu stvarčicu da ti se svi okolo čude i dive. Tada ću te majstorom smatrati.

Prepirali se oni, prepirali, samo što se nisu potukli, a za to vreme pojavi se car. Ču par taj razgovor, osmehnu se i naredi:

— Svaki od vas neka napravi po jednu retku stvar: jedan od zlata, drugi — od drveta. Kada ih budem video, ja ću rešiti ko je od vas dvojice bolji majstor.

Sa carem se nećeš prepirati, ako ti je život mio. I tako odoše oba majstora iz dvorca. Oba se dadoše u misli, kako bi jedan drugog

pretekli u veštini.

Car im dade nedelju dana za njihov posao.

Kad prođe nedelja dana, dođoše oba majstora u dvorac, stadoše jedan pored drugog, čekaju da se car pojavi. Svaki drži zamotuljak u rukama.

Iziđe car i reče:

— E pa, momci, pokažite svoju veštinu. — A smeška se sebi u bradu. Naredio je da u palatu pozovu i caricu i mladog carevića.

— Neka i oni vaš rad pogledaju.

Sedoše car i carica na presto, a carević stade pokraj njih. Prvo iziđe pred njih zlatar.

— Naredi, care, da se donese velika kaca vode. Donesoše veliku kacu, vodom je nališe.

Razveza majstor svoj zavežljaj, izvadi zlatnu patku i pusti je na vodu. Zapliva patka kao da je živa: glavu okreće, guče, kljunom perje bište.

Car u čudu zinu, a carica povika:

— Ta to je živa patka, a ne zlatna! On je, sigurno, živu patku zlatom pokrio!

Uvredi se majstor:

— Kakvi živa? Naredite da je rasklopim i opet sklopim.

Izvadi on patku iz kace, prvo joj krila odvrnu, zatim glavu, a posle je celu na delove rasklopi. Razmesti sve to po stolu, i stade ponovo sve sastavljati. Kada sastavi, pusti je u vodu. I zaplovi patka još bolje nego pre.

Svi zapljeskaše:

— To je majstor! Pravo čudo napravio! Nikad nismo takvo ni videli!

Okrete se car stolaru:

— A sada .ti svoju veštinu pokaži.

Pokloni se stolar.

— Naredi, care, da se otvori prozor na ovoj odaji.

Otvoriše prozor. Odmota stolar svoj zavežljaj, izvadi iz njega drvenog orla. A taj orao je bio tako lepo napravljen, da se nije mogao

od pravog razlikovati. A stolar tada reče:

— Zlatna patka samo po vodi pliva, a moj orao se i pod oblake diže.

Sede stolar na orla i okrete zavrtanj. Podiže ga orao i za tren izleteše iz carske odaje. Svi poleteše ka prozoru, gledaju, od čuda zinuli, a stolar iznad carskog dvorišta po vazduhu razne krugove pravi. Okrene levi zavrtanj — orao leti dole, okrene desno — orao se diže. Caru od čuda kruna na potiljak skliznula, gleda on kroz prozor, odvojiti se ne može. A svi oko njega zanemeli. Takvu veštinu još niko nikad nije video.

Kružio malo stolar po vazduhu i natrag u palatu uleteo. Stavi orla u stranu i priđe caru:

— Pa, care-gospodare, jesi li zadovoljan mojom veštinom?

— Reči ne mogu da nađem, tako sam zadovoljan — odgovara car. — Kako sp se samo dosetio ? Kako si mu taj zavrtanj napravio?

Stade stolar objašnjavati caru, a u taj čas carica kriknu:

— Kuda ćeš? Kuda? Ah, držite ga, zaustavite!

Svi se na njenu viku okrenuše, kad, imaju šta i videti: dok je par ispitivao stolara, mladi carević je skočio na orla, okrenuo zavrganj i izlezeo kroz prozor u dvorište.

— Vrati se brzo! Kuda ćeš? Poginućeš! — viču mu car i carica. A carević mahnu rukom i prelete preko srebrne ograde kojom je dvorac bio okružen.

Okrete on desni zavrtanj — vinu se orao pod oblake i izgubi se iz vida.

Carica se onesvesti, a car se razgnevi na stolara.

— To si ti namerno takvu spravu izmislio da bi našeg jedinca sina pogubio. Hej, stražari! Uhvatite ga i u tamnicu bacite. A ako se za dve nedelje carević ne vrati, stolara ću na vešala poslati.

Zgrabiše stražari stolara i baciše ga u mračne podrume.

A carević na drvenom orlu leti sve dalje i dalje. Careviću beše lepo, širina oko njega, sloboda. U ušima vetar zviždi, kosu mu nosi, pod nogama mu oblaci promiču, i sam carević se kao ptica oseća. .. ide kuda hoće.

Pred veče dolete on u nepoznato carstvo i spusti se nakraj grada, kad, ugleda jednu kolibu.

Zakuca carević na vrata. Iziđe jedna starica.

— Pusti me, bako, da prenoćim. Ja sam ovde stranac, nikog ne poznajem, nemam kod koga da odsednem.

— Zašto da te ne pustim, sinko. Uđi, mesta ima dosta. Živim sama.

Rastavi carević orla, sveza ga u zavežljaj, uđe u kolibu.

Spremi mu starica večeru, i stade je on ispitivati: kakav je to grad, ko u njemu živi, kakvih ima novosti u gradu.

A starica mu priča:

— Ima kod nas, sine, jedno čudo u gradu. Nasred grada se nalazi carski dvorac, a pokraj dvorca visoka kula. Ta je kula zatvorena sa trideset katanaca, a kapiju čuva trideset stražara. Nikoga u tu kulu ne puštaju. A tamo živi careva kći. Čim se rodila tu su je sa njenom dadiljom zatvorili, da je niko ne bi video. Plaše se car i carica da će se njihova kći u nekoga zaljubiti i da će se udati i u tuđu zemlju otići. A njima je žao da se rastanu s njom: samo nju jednu imaju. I tako živi devojka u kuli, kao u tamnici.

— A sigurno je careva kći lepa? — upita carević.

— Ne znam, sine, a ljudi pričaju da se takva lepotica na celom svetu ne može naći.

Prohte se careviću da nekako u zatvorenu kulu dođe. Leže da spava, a sve misli kako bi carevu kćer video.

Sutradan, kad pade mrak, sede on na svoga drvenog orla, vinu se pod oblake i polete ka kuli sa one strane gde je prozor.

Dolete i pokuca na staklo.

Začudi se careva kći kada vide pred sobom mladića neopisive lepote.

— Ko si ti, dobri čoveče? — upita ga.

— Otvori prozor. Sve ću ti odmah ispričati.

Otvori devojka prozor, ulete drveni orao u sobu. Carević siđe sa njega, pozdravi se, ispriča devojci ko je i kako je dospeo ovde.

Tako su oni sedeli, jedno drugo gledali i nisu se mogli nagledati.

Upita je tada carević hoće li da mu bude žena.

— Hoću — reče careva kći — ali se bojim da me majka i otac neće dati.

A zla dadilja koja je carevu kćer čuvala sve je to pratila. Otrča ona u dvorac i izvesti šta je i kako je, da je carevoj kćeri neko doleteo i da se taj mladić sada skriva u staričinoj kući.

Dotrča straža, uhvati carevića i odvuče ga u dvorac. A kad tamo, na prestolu car sedi, gnev ga obuzeo, štapom o pod udara.

— Kako si se ti, razbojniče, usudio da moju carsku zabranu prekršiš? Sutra ću narediti da te pogube!

Povedoše carevića u tamnicu-samicu i jakim katancima zatvoriše.

Ujutru okupiše sav narod na trg. Objaviše da će pogubiti drskog mladića koji je prodro u kulu carevoj kćeri.

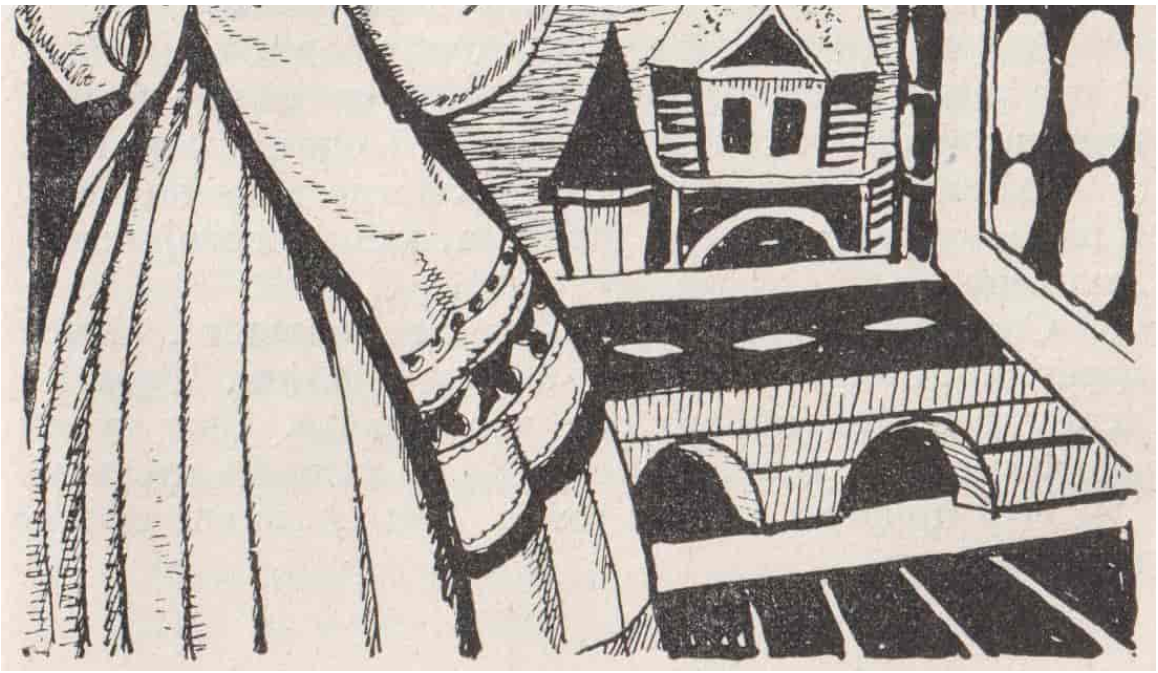

I dželat stiže, i vešala postaviše, a car i carica sami dođoše da posmatraju pogubljenje.

Izvedoše carevića na trg. Tada se on okrete caru i reče:

— Vaše veličanstvo, dopustite mi da izrazim svoju poslednju želju.

Namršti se car, ali odreći ne može.

— Dede, govori.

— Naredite glasniku da otrči starici kod koje sam živeo i da donese moj zavežljaj.

Car ne mogade da odrekne, te posla glasnika. Donesoše zavežljaj.

A carevića za to vreme vešalima privedoše, na klupicu postaviše. I donesoše mu zavežljaj.

Carević ga razmota, skoči na drvenog orla i nestade. Vinu se iznad vešala, iznad cara i svog okupljenog naroda.

Jeknu car:

— Drž'te ga! Uhvatite ga! Odlete!

A carević okrenu orla prema kuli, dolete do poznatog prozora, zgrabi carevu kćer i stavi je ispred sebe na orla.

— E, sada se nikakve potere ne plašimo! — reče on.

I odnese ih orao u carstvo carevićevo.

A tamo jadni stolar čami i očiju sa neba ne skida. Gleda hoće li se carević vratiti. Sutra se dve nedelje navršavaju, i ako se carević ne vrati, ode on na vešala.

Odjednom ugleda drvenog orla gde leti po nebu, a na njemu carević, ali nije sam, već sa devojčicom-lepoticom.

Spusti se orao nasred carskog dvorišta. Skide Carević nevestu i povede je ocu i majci. Tada im ispriča gde je proveo ove dve nedelje. Oni mu od radosti sve oprostiše i stolara iz tamnice pustiše.

Car priredi veliku gozbu. Tri su meseca svadbu proslavljali.

DEDA MRAZ

Živeli jednom muž i žena. Muž imao svoju kćer, a žena svoju. Žena je svoju kćer mazila i tepala joj, a starčevu kćer je mrzela, sav posao je na nju svaljivala, za sve ju je grdila, psovala i glađu morila.

Devojka bi svaki posao uradila, što god bi joj se naredilo. Ljudi je gledaju i nahvaliti se ne mogu. A o ženinoj kćeri svi govore:

— Gle ti nje, lenjivice-neradnice! Loše tkalje, loše prelje!

Žena je postajala još više zla i sve svadljivija. Grizla je devojku kao crv, i stalno mislila kako bi je se otresla.

Pođe tako jedanput starac na pazar, a zla žena se sa svojom kćerkom dogovara:

— E, sad ćemo je mi, gaduru, oterati sa ovoga sveta!

Pozva žena devojku te joj reče:

— Pođi u šumu po suvo granje!

— Pa suvoga granja imamo i bez toga mnogo — odgovori devojka.

Stade zla žena da viče, nogama da topće, okomi se sa svojom kćerkom na devojku, te je izguraše iz kuće.

Vide devojka da nema kud i pođe u šumu. A napolju sve puca od mraza, vetar zavija, a mećava šiba...

A žena sa svojom kćerkom po toploj kući se šetka i Jedna drugoj govore:

— Neće se vratiti ta mrska devojka. Smrznuće se u šumi!

A devojka zađe u šumu, zaustavi se ispod guste jele i ne zna šta da čini, kuda da ide...

Odjednom se začu šum i pucketanje: skače Deda Mraz po jelovoj šumipi, po brezovoj šumici, sa drveta na drvo skakuće, škripuće i pucketa. Siđe tada sa jelke i reče:

— Zdravo, lepo devojče! Zašto si po ovakvoj studeni zalutala u šumu k meni?

Ispriča mu devojka kako nije po svojoj volji došla u šumu, ispriča i ništa ne sakri.

Sasluša je Deda Mraz i reče:

— Ne, devojče-lepojče, nisu tebe ovamo po granje poslali. Ali kad si već došla u moju šumu, pokaži mi koliko si vična i vešta u poslu!

Dade joj kudelje i preslicu i naredi:

— Ispredi od ove kudelje pređu, izatkaj platno. a od platna mi košulju sašij!

Reče to Deda Mraz i ode. Devojka se ni časa ne premišljaše, već se odmah posla prihvati.

Kada joj se prsti ukoče, ona malo dune na njih pa opet dalje radi. Cele se noći nije ni digla od posla. Samo je mislila kako da što bolje košulju sašije.

Ujutru se pokraj jelke začu šum i pucketanje: Deda Mraz dođe. Pogleda košulju i pohvali je:

— E, devojče-lepojče, lepo si to uradila!

Iznese tada Deda Mraz veliki okovani kovčeg, stavi pred devojku i reče:

— Kakav rad, takva i nagrada!

Posle toga dade on devojci toplu bundicu, šarenu maramu i pokaza joj put.

— Zbogom, lepojče-devojče! Sad će ti već dobri ljudi pomoći i do kuće te otpratiti.

To reče i nestade ga kao da nikad nije ni postojao.

A za to vreme starac se kući vratio.

— Gde je moja kćerkica? — upita on.

— Ona je još juče u šumu po suvo granje otišla i još se nije vratila.

Uznemiri se starac, ne ispreže konje, već odmah krenu u šumu. Kad, ima šta i videti: pokraj puta njegova kći stoji, lepo odevena i vesela.

Posadi je starac u saonice, Deda-Mrazov kovčeg sa darovima natovari i pođe kući.

A zla žena sa kćerkom za stolom sedi, kolačima se sladi i ovako govori:

— Živa se kući neće vratiti! Starac će samo koščice doneti!

A psetance pokraj peći kevće:

— Av, av, av! Starčeva kći će skupocene darove doneti, a staričinu kćer niko neće uzeti!

A žena je i kolačiće psetancetu bacala i žaračem ga tukla.

— Umukni, nevaljalče! Bolje reci: „Staričina kći će se udati, a starčevu kćer neće živu dovesti!“

A psetence stalno isto ponavlja:

— Starčeva kći će skupocene darove doneti, a staričinu kćer niko neće uzeti!

U taj čas zaškripa kapija, otvoriše se vrata na kolibi i uđe devojka, rumena, lepo odevena, a za njom ljudi veliki kovčeg uneše, sav ledenim šarama ukrašen.

Polete žena sa svojom kćerkom ka kovčegu, stade haljine izvlačiti, razgledati, na klupe razmeštati, a stalno zapitkuje:

— Od koga si takav bogat poklon dobila?

Kada žena saznade da je Deda Mraz devojku nagradio, ustrča se po kući, obuče i umota što toplije svoju kćer, gurnu joj u ruke zavežljajčić sa kolačima i naredi starcu da je odveze u šumu:

— Ona će dva ovakva kovčega dovući!

Doveze starac ženinu kćer u šumu, ostavi je ispod visoke jelke. Stoji ona, na sve strane se okreće, drhti i grdi:

— Što to Deda-Mraza nema ? Kud li se samo, prokletinja jedna, denuo?

Tada se začu šum i pucketanje: skače Deda Mraz po jelovoj šumici, po brezovoj šumici s drveta na drvo skakuće, škripuće i pucketa. Siđe tada sa jelke i reče:

— Zašto si k meni došla, devojče-lepojče?

— Kao da ne znaš? Došla sam po darove!

Osmehnu se Deda Mraz i reče:

— Pokaži mi prvo koliko si vična i vešta u poslu — ispleti mi rukavice!

Dade joj igle i klupče vune i ode.

Ženina kći zabode igle u sneg, a klupče nogom ćušnu:

— Vidi ti starca, šta je smislio! Ko je to čuo i video da se po ovakvoj studeni plete ? Da mi se prsti smrznu!

Ujutru stade nešto da škripuće, pucketa — stiže Deda Mraz:

— Pa, lepojče-devojče, pokaži mi šta si uradila.

Okomi se na njega ženina kći:

— Ma kakav posao, stara budalo! Zar si slep, zar ne vidiš — sva sam ozebla čekajući te, jedva sam živa ostala!

— Pa kakav rad, takva i nagrada! — reče Deda Mraz.

Zatrese bradom — diže se strašna mećava i vejavica, svu zemlju i puteve zaveja. A Deda Mraz nestade, kao da ga nikad ni bilo nije.

Stade ženina kći da luta, put ne može da nađe, zaluta u jednu duboku jarugu i tu je sneg zaveja...

Ujutru, čim se razdani, stade starica da drmusa starca, probudi ga i naredi da u šumu krene po njenu kćer. A sama stade kolače da peče. A psetance pod klupicom leži i kevće:

— Av, av, av! Starčeva kći će se udati, a ženina kći se iz šume neće vratiti!

Žena je psetancetu i kolače bacala i žaračem ga tukla:

— Umukni, nevaljalče! Kolač jedeš, a tako pričaš! Bolje reci: „Staričina kći će skupocene darove doneti, a starčeva kći mladoženju neće imati!“

A psetence kolač jede i opet isto:

— Av, av, av! Starčeva kći će se udati, a ženina kći se iz šume neće vratiti!

„Da se zaista mojoj kćeri nešto zlo ne dogodi! Da na putu skupe darove ne izgubi! Da potrčim ja za starcem!“

Navuče ona bundu i otrča u šumu. A mećava još više zavija, još više vitla. Ceo put zavejala...

Izgubi se žena i sneg je zatrpa...

A starac tražio ženinu kćer u šumi, tražio i nije našao. Vrati se kući, kad, ni žene nema. Sakupi on susede. Stadoše svi ženu i kćer da traže. Tražili, tražili, sve smetove prevrnuli, i nisu ih našli.

Ostade starac da živi sa svojom kćerkom. A kada stiže proleće, zaprosi je dobar momak — kovač iz kovačnice.

Prirediše oni veselu svadbu i stadoše da žive u ljubavi i slozi. I sada još žive.

PETLIĐ-ZLATNI KRESTIĆ I ČUDOTVORNI MLINČIĆ

Živeli baba i deda.

.Teli oni tako jedanput grašak i ispade im jedno zrno graška na pod. Stade se grašak kotrljati po podu i otkotrlja se u podrum.

Ležao tamo grašak, ležao, pa tek poče da raste. Rastao, rastao i do poda izrastao. Vide to starica i reče:

— Stari, treba pod proseći da grašak još više naraste. A kad naraste, u kući ćemo grašak brati.

Proseče starac pod, a grašak još raste, raste i do tavanice naraste. Proseče starac i tavanicu, a grašak raste li raste — i izraste do samoga neba.

Zaželeše se starac i starica graška. Uze starac cak i uspuza se uz struk graška — da plod obere. Verao se on, verao, do oblaka stigao, kad vidi: na oblaku sedi petlić-zlatni krestić, a pokraj njega divan mlinčić.

Starac se ne premišljaše, već uze i mlinčić i petlića i spusti se niz struk graška u kuću.

Spusti se i reče:

— Evo ti, stara, dar: petlić-zlatni krestić i mlinčić!

A starica reče:

— Daj der da pogledam kakav je to mlin!

Uze mlinčić, okrete ga — kad, odjednom, na sto padoše palačinka i kolač. Okrete još jedanput — kad, opet palačinka i kolač!

Kako god okrene — sve palačinka i kolač, palačinka i kolač!

Obradovaše se starac i starica: stadoše lepo da žive i da se ne žale.

Navede put pokraj njihove kuće nekakvog bogatoga gospodina. Zaustavi se on pored mlina i upita:

— Ej, starice, ima li kod vas što da se pojede? Na putu sam ogladneo.

A starina reče:

— Šta da ti damo, gospodine, da pojedeš? Sem ako ćeš palačinke i kolače?

Uze mlinčić i okrete ga. Stadoše padati palačinke i kolači. Gospodin gleda i čudi se.

Pojede pa reče:

— Prodaj mi, starice, ovaj mlinčić!

— Ne, gospodine, ne mogu ga prodati — i nama je potreban.

Gospodin sačeka dok starac i starica iziđu iz kuće, i ukrade im mlinčić. Uskoči u kočije i ode.

Uzeše uveče starac i starica mlinčić da traže, a njega nigde! Stadoše da kukaju i suze prolivaju.

A petlić-zlatni krestić povika:

— Nemojte plakati, bakice i dekice! Odleteću ja gospodinu i oteću mu mlinčić.

Vinu se petlić i polete iznad polja, iznad reka, iznad gustih šuma. Dolete do gospodskog dvorišta, sede na kapiju i povika:

— Kukuriku! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić!

Ču to gospodin, rasrdi se, te naredi slugama:

— Ej, sluge, uhvatite petla i bacite ga u vodu

Uhvatiše sluge petla i baciše ga u vodu.

A petlić sedi u bunaru, vodu pije i govori:

— Kljuniću, kljuniću, pij vodu! Kljuniću, kljuniću, pij vodu! — i ispi svu vodu.

Ispi svu vodu, izlete iz bunara, dolete do gospodske kuće i povika:

— Kukuriku! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić!

Još se više rasrdi gospodin, naredi slugama da bace petlića u vatru.

Uhvatiše sluge petlića i baciše u peć.

A petlić sedi u peći i govori:

— Kljuniću, kljuniću, sipaj vodu! Kljuniću, kljuniću, sipaj vodu! — i ugasi vatru u peći.

Izlete petlić iz peći, odlete pravo na gospodsku kuću, sede na prozor i opet povika:

— Kukuriku! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić! Gospodine, gospodine, daj naš mlinčić, divni mlinčić! Ako nećeš dati, u glavu ću te kljucati!

Stade gospodin sluge dozivati:

— Ej, sluge! Uhvatite petla! Sabljama ga sasecite!

Otrčaše sluge sablje da oštre, a petlić ne da mira gospodinu: seo mu na glavu i u teme ga kljuca.

Stade gospodin da trči tamo-amo, a petlić za njim i pravo ga u glavu kljuje! Zatim zgrabi mlinčić i odlete starcu i starici. Dolete i povika:

— Kukuriku! Doneo sam naš mlinčić, divni mlinčić!

Obradovaše se starac i starica. Uzeše mlinčić i stadoše lepo da žive, sve redom palačinkama i kolačima da časte.

MAŠA I MEDVED

Živeli baba i deda i imali unuku Mašenjku.

Okupiše se jedanput devojčice u šumu po pečurke i po jagode da idu. Dođoše da zovu i Mašenjku.

— Dekice, bakice — reče Mašenjka — pustite me u šumu sa drugaricama!

A dekica i bakica odgovaraju:

— Idi, samo pazi, nemoj za drugaricama zaostajati da se ne bi izgubila.

Dođoše devojčice u šumu, stadoše pečurke i jagode da skupljaju. A Mašenjka malo-pomalo, drvo po drvo, žbunić po žbunić — i udalji se od drugarica.

Stade ih ona dozivati, vikati, a drugarice ne čuju i ne odazivaju se.

Lutala Mašenjka po šumi, lutala i sasvim zalutala.

Zađe ona duboko u šumu, u sam čestar, kad, ugleda — stoji koliba. Zakuca Mašenjka na vrata — niko ne odgovara. Gurnu vrata — a ona se sama otvoriše.

Uđe Mašenjka u kolibu, sede kraj prozora na klupicu.

Sela i razmišlja:

„Ko li živi ovde? Zašto nikoga nema?...“

A u toj kolibi je živeo veliki medved. Samo ga tada nije bilo kod kuće: po šumi je lutao.

Vrati se uveče medved, ugleda Mašenjku, obradova se.

— Aha — reče — sada te neću pustiti! Živećeš kod mene. Ložićeš peć, kuvaćeš kašu i mene kašom hraniti.

Rastuži se Maša, srce joj se steže, ali šta može, ostade da živi u kolibi.

Medved ode na celi dan u šumu, a Mašenjki naredi da nikada bez njega iz kolibe ne izlazi.

— A ako izađeš — reče — uhvatiću te i tada ću te pojesti!

Stade Mašenjka da razmišlja kako bi od medveda pobegla. Oko nje je šuma, na koju stranu da ide — ne zna, a nema koga da pita...

Mislila ona, mislila, i naposletku smislila.

Kada dođe jednom medved iz šume, Mašenjka mu reče:

— Medvede, medvede, pusti me samo na jedan dan u selo: da odnesem baki i dedi poklone.

— Ne — reče medved — ti ćeš u šumi zalutati. Daj darove, sam ću ih odneti.

A Maša je baš to i htela!

Napeče ona kolačića, uze veliku, preveliku kutiju i reče medvedu:

— Evo, pazi: u ovu kutiju ću metnuti kolačiće, a ti ih odnesi dedi i baki. Ali, upamti: kutiju na putu ne otvaraj, i kolačiće ne uzimaj. A ja ću se na hrast popeti i motriti na tebe!

— Dobro — reče medved — daj kutiju!

Mašenjka reče:

— Izađi na trem i pogledaj da ne pada kišica!

Tek što je medved izišao na trem, Mašenjka se odmah uvuče u kutiju, a stavi na glavu tanjir sa kolačima.

Vrati se medved i vidi — kutija spremljena. Natovari je na leđa i krenu u selo.

Ide medved pokraj jela, ide medved pokraj breza, u jaruge se spušta, na brežuljke se penje. Išao, išao. umorio se i reče:

Sešću na panjić I pojesti kolačić!

A Mašenjka će tek iz kutije:

Vidim, vidim!

Ne sedaj na panjić,
Ne jedi kolačić!
Nosi bakici, Nosi dekici!

— Ih, kakve oči ima — reče medved — sve vidi!

Podiže kutiju i krenu dalje. Išao, išao, išao, išao, zaustavio se, seo i rekao:

Sešću na panjić I pojesti kolačić!

A Mašenjka će iz kutije opet:

Vidim, vidim!

Ne sedaj na panjić, Ne jedi kolačić!

Nosi bakici, Nosi dekici!

Začudi se medved:

— Uh, kako je lukava! Visoko sedi, daleko vidi!

Diže se i požuri dalje.

Došao u selo, našao kuću gde su deda i baba živeli i stade iz sve snage da lupa na vrata:

— Dum-dum-dum! Otvarajte, otvarajte! Od Mašenjke sam vam darove doneo.

A psi osetili medveda i jurnuše na njega. Trče iz svih dvorišta i laju.

Uplaši se medved, ostavi kutiju kod kapije i dade se u bekstvo glavom bezobzirce.

Tada iziđoše baka i deka na kapiju. Vide — kutija stoji.

— Šta je to u kutiji? — reče baka.

A deda podiže poklopac, gleda i očima ne veruje: U kutiji Mašenjka živa i zdrava sedi.

Obradovaše se baka i deda. Stadoše Mašenjku Da grle, ljube i mudricom da nazivaju.

TETA-LIJA I VUK

Trčala lisica putem, kad, vidi kako ide jedan starac i vozi pune saonice ribe. Zažele lisica ribicu. Potrča napred i prući se nasred puta, kao da je mrtva.

Starac priđe, a ona se i ne miče. Gurnu je štapom, a ona se ne mrdnu.

„Uh, ala će stara imati divan okovratnik na bundi!“, pomisli starac.

Uze on lisicu, stavi je na saonice, a sam pođe ispred.

A lisica je baš to i htela. Osvrte se i poče tiho ribu sa saonica da baca. Sve ribu po ribu, sve ribu po ribu. Pobaca svu ribu i sama siđe.

Stigao starac kući i reče:

— Eh, stara, kakav sam ti okovratnik doneo!

— A gde je?

— Tamo, na saonicama, i riba i okovratnik. Idi i uzmi!

Priđe starica saonicama, gleda — ni okovratnika ni riba nema.

Vrati se ona u kuću i reče:

— Na saonicama, osim rogožine, ničeg drugog nema, stari!

Tada se starac doseti da lisica nije bila mrtva. Bi mu krnvo, ali ne mogade ništa da učini.

A lisica za to vreme svu ribu na gomilu sakupila. sela i jede.

Naiđe vuk i priđe joj:

— Zdravo, lijo!

— Zdravo, vujo!

— Daj mi ribe!

Lisica otkide ribi glavu i baci vuka.

— Oh, lijo, al' je lepo, daj mi još.

— Vidi ti njega! Ulovi sam, pa ćeš i jesti.

— Ali ja ne umem!

— Kako ne umeš! Vidiš kako sam ja nalovila. Idi na reku, pusti rep u vodu, sedi i govori: ,,Lovi se, lovi, ribice, velika i mala! Lovi se, lovi, ribice, velika i mala!" I riba će ti se sama na rep kačiti. Što duže sediš, više uloviš!

Otrča vuk na reku, pusti rep kroz rupu na ledu, sedi i govori:

— Lovi se, lovi, ribice, velika i mala! Lovi se, lovi, ribice, velika i mala!

A lisica dotrčala, oko vuka obleće i govori:

— Mrzni se, mrzni, vučji repu! Mrzni se, mrzni, vučji repu!

A vuk govori:

— Lovi se, lovi, ribice, velika i mala! Lovi se, lovi, ribice, velika i mala!

A lisica:

— Mrzni se, mrzni, vučji repu!

A vuk će opet:

— Lovi se, lovi, ribice, velika i mala!

A lisica:

— Mrzni se, mrzni, vučji repu!

— Šta ti to, lijo, govoriš? — upita je vuk.

— To ti ja, vujo, pomažem: ribu ti na rep nagonim!

— Hvala ti, lijo!

— Nema na čemu, vujo!

A mraz sve jače i jače steže. Vučji rep se zamrznuo.

Lisica viče:

— Vuci sada!

Povuče vuk rep, ali ga ne može izvaditi! „Uh, koliko se ribe nahvatalo, ne mogu je ni izvući!", pomisli on. Pogleda oko sebe, htede liju u pomoć pozvati, a od nje ni traga ni glasa — pobegla.

Celu noć provede vuk na reci — ne mogaše rep izvući.

U zoru stigle žene na reku po vodu.

Kada ugledaše vuka, povikaše:

— Vuk, vuk! Udri ga! Udri ga!

Pritrčaše i stadoše tući vuka: neka obramicom. neka vedrom, a neke čime su stigle.

Vuk da poleti ovamo, da poleti onamo — ne može. Skakao, skakao, otimao se, sebi rep otkide i dade se u bekstvo.

„Čekaj samo, lijo, platiću ja tebi!“, mišljaše vuk.

A lisica, kad je pojela svu ribu, zažele da se još nečega domogne.

Uvuče se ona u kolibu gde je domaćica palačinke zamesila, i glavačke upade u testo. Od testa joj se ni oči ni uši ne vide. Izvuče se iz kolibe i trk u šumu...

Trči ona, a u susret joj vuk dolazi.

— Tako si me naučila ribu da lovim — povika on. — Isprebijaše me, osakatiše, rep mi otkinuše!

— Eh, vujo, moj vujo! — reče lisica. — Tebi su samo rep otkinuli, a meni su glavu razbili. Vidiš, i mozak mi iscureo. Jedva se vučem!

— Zaista, kud možeš takva da ideš! Uzjaši mene, pa ću te ja odneti — reče vuk.

Sede lisica vuku na leđa, te je on odnese.

Jaše lija vuka i tiho govori:

— Bijen nebijenog nosi! Bijen nebijenog nosi!

— Šta ti to, lijo govoriš? — upita je vuk.

— Ja, vujo, kažem: „Bijen bijenog nosi.“

— Tako, lijo, tako!

Donese vuk lisicu do njene jazbine, skoči ona u nju i stade se vuku podsmevati:

— Nema vuk mozga, ni pameti.

MAČAK-SIVO ČELO, JARAC I OVAN

U jednom dvorištu živeli u velikoj slozi jarac i ovan: ako je i pregršt sena, oni podele.

Leže tako jedanput jarac i ovan i pričaju. Odnekud se pojavi mačak-prelo-sivo čelo, ide i tužno plače.

Jarac i ovan ga zapitaše:

— Mačak, mačence-sivo čelance, zašto plačeš, na tri noge skačeš?

— Kako da ne plačem? Tukla me domaćica, tukla...

— A šta si to zgrešio?

— Pavlaku sam polizao!

I opet zaplaka mačak-prelo.

— Mačak, mačence-sivo čelance, a zašto još plačeš ?

— Kako da ne plačem? Domaćica me je tukla i još je govorila: „Doći će nam zet, gde ću pavlake uzet? Moraće, htela to ili ne, jarac i ovan dobit batine!“

Zakukaše jarac i ovan:

— Eh, ti, sivi mačku — nerazumna glavo! Što si nas upropastio? Sad ćemo te izbosti!

Tada mačak-prelo priznade svoju krivicu i za oproštaj zamoli. Jarac i ovan mu oprostiše i stadoše sva trojica da premišljaju šta će i kako će.

— Srednji brate — upita mačak ovna — je li ti jako čelo? Probaj ga o vrata.

Podiže se ovan, iz zaleta udari čelom o vrata — vrata se zadrmaše, ali se ne otvoriše.

— Stariji brate — upita mačak jarca — je li ti čelo jako? Probaj ga o vrata.

Podiže se jarekanja-bradekanja, zalete se, grunu, i vrata se otvoriše.

Prašina se podigla, trava se ka zemlji povila, trče jarac i ovan, a za njima na tri noge skače mačak-sivo čelo.

Umorio se mačak, i stao moliti svoje pobratime:

— Ovnu i jarče, ne napustite najmlađeg brata...

Uze jarac mačka, stavi ga na sebe i potrčaše opet po brdima, po poljima i dolima.

Dugo su tako trčali, dan i noć. dok ih noge služiše.

Dođoše tako do strme strmine, ravne ravnine, na pokošeno polje, a na tom polju stogovi, kao gradovi, stoje.

Zaustaviše se jarac, ovan i mačak da malo predahnu.

A beše jesenja noć, hladna. Gde da nađu vatre? Misle jarac i ovan, a mačak već dobavio brezove kore. okrenuo rogove jarcu i naredio mu da se rogovima sudari sa ovnom.

Grunuše jarac i ovan rogovima jedan u drugoga tako jako da varnice iskočiše i zapali se brezova kora.

Razduvali oni vatru, seli i greju se.

Nisu uspeli ni da se ogreju, kad naiđe nezvani gost — medved:

— Pustite me da se ogrejem, odmorim, nešto nemam snage...

— Sedi, Mihailo Ivanoviču! Odakle ideš?

— Išao sam u pčelinjak i sa seljacima se potukao.

I tako oni učetvoro provedoše mrklu noć: medved ispod stoga, mačak-sivo čelo na stogu, a jarac i ovan pokraj vatre.

Odjednom se pojaviše sedam sivih vukova, a osmi beo — i uputiše se pravo stogu.

Zablejaše jarac i ovan od straha, a mačak-sivo čelo progovori:

— Eh, ti, beli vuče, vučji kneže! Ne ljuti nam najstarijeg brata: ljut je, i kada se razbesni, nikom se dobro ne piše. Zar mu ne vidiš

bradu? U njoj i jeste snaga: bradom on zveri ubija, a rogovima samo kožu dere. Bolje lepo priđite i zamolite: hoćemo, recite, da se poigramo, snagu da okušamo sa mlađim bratom, sa onim što pod stogom leži.

Na to se vukovi mačku pokloniše, obiđoše medveda sa svih strana i stadoše da ga zadirkuju. Uzdržavao se medved, uzdržavao — i odjednom svakom šapom po jednog vuka mlatnu! Uplašiše se vukovi, izvukoše se nekako, i podavivši repove, dadoše se u trk.

A jarac i ovan za to vreme zgrabiše mačka, potrčaše u šumu i opet nabasaše na sive vukove.

Mačak se brzo uzvera na vrh jele, a jarac i ovan nogama se zakačiše za jelovu granu.

Vukovi stoje ispod jele i zubima škljocaju.

Vide mačak-sivo čelo da će biti zla, stade bacati jelove šišarke na vukove i govoriti:

— Jedan vuk! Dva vuka! Tri vuka! Svega po jedan vuk na svakog. A ja, mačak, nedavno sam dva vuka pojeo sa kostima, i još sam sit, a ti, veliki brate, za medvedima si išao i sreće nisi imao, pa uzmi i moj deo!

Tek što je to rekao, stropošta se jarac i pade na vuka i to sa rogovima napred. A mačak stade da viče:

— Drži ih, hvataj ih!

Tada se vukovi tako uplašiše te stadoše da beže glavom bezobzirce. Tako i pobegoše.

A mačak-sivo čelo, jarac i ovan odoše svojim putem.

KOZICA-DRZNICA

Živeli baba i deda i imali kćer.

Pođe tako jedanput kći da čuva koze. Pasle koze po brdima, pasle po poljima, po zelenim livadama, a uveče se vraćale kući. Uveče deda izađe na trem i upita ih:

Kozice, majčice,
Niste li žedne, niste li gladne ?

A koze mu odgovaraju:
Nismo žedne,
nismo gladne,
Po gori smo hodale,
Travicu smo čupkale,
Jasike smo glodale,
Pod brezicom ležale!

Samo jedna koza odgovara:
Ja sam žedna,
ja sam gladna,
Po gori ne hodih,
Travu ne čupkah,
Jasike ne glodah,
Pod brezom ne ležah,

Kad trčah preko mostića,
Uzeh klenovog listića,
Kad trčah kroz šumicu,
Uhvatih vode kapljicu!

Naljuti se starac na svoju kćer i otera je.

Sutradan posla staricu da čuva koze. Pasle koze po brdima, pasle po poljima, po zelenim livadama. Uveče kasno dotera ih starica kući.

Iziđe starac na trem:

Kozice, majčice,
Niste li žedne, niste li gladne ?

A koze mu odgovaraju:

A koze mu odgovaraju:
Nismo žedne,
nismo gladne,
Po gori smo hodale,
Travicu smo čupkale,
Jasike smo glodale,
Pod brezicom ležale!

A jedna koza opet tera svoje:

Samo jedna koza odgovara:
Ja sam žedna,
ja sam gladna,
Po gori ne hodih,
Travu ne čupkah,
Jasike ne glodah,
Pod brezom ne ležah,

Kad trčah preko mostića,
Uzeh klenovog listića,
Kad trčah kroz šumicu,
Uhvatih vode kapljicu!

Naljuti se starac još više, i otera staricu.

Trećeg dana pođe sam da čuva koze. Pasle koze po brdima, pasle po poljima, po zelenim livadama. Uveče ih dotera starac kući, istrča pred njih i upita:

Kozice, majčice,
Niste li žedne, niste li gladne ?

A koze mu odgovaraju:

Nismo žedne,
nismo gladne,
Po gori smo hodale,
Travicu smo čupkale,
Jasike smo glodale,
Pod brezicom ležale!

Jedna koza tera po svoje :

Samo jedna koza odgovara:
Ja sam žedna,
ja sam gladna,
Po gori ne hodih,
Travu ne čupkah,
Jasike ne glodah,
Pod brezom ne ležah,
Kad trčah preko mostića,

Uzeh klenovog listića,
Kad trčah kroz šumicu,
Uhvatih vode kapljicu!

Uhvati starac kozu, priveza je n stade je tući. Tukao, tukao, pola bedra je odrao i pođe nož da naoštri.

Vide koza da neće biti dobro, ote se i pobeže. Trčala ona, trčala i dotrča ta do zekine kolibe, ušla u nju i legla na peć.

Dođe zeka:

— Ko se u moju kolibu uvukao?

A koza mu sa peći odgovara:

Ja kozica drznica,
Za tri groša kupljena,
I napola odrana,
Lupam, lupam nogama,
Zaklaću te rozima,
Nožicama zgaziti, i
repiđem zbrisati!

Uplaši se zeka te pobeže. Ide on i gorke suze proliva.

Srete on petla u crvenim čizmicama. sa zlatnim minđušama, na ramenu kosu nosi:

— Zdravo, zekane. Zašto plačeš?

— Kako da ne plačem? Uvukla se koza u kolibu i mene isterala.

— Hajdemo, ja ću ti pomoći!

Dođoše oni do kolibe i petao zakuca:

— Kup-kuc, ko je u kolibi?

A koza mu sa peći odgovara:

Ja kozica drznica,
Za tri groša kupljena,

I napola odrana,
Lupam, lupam nogama,
Zaklaću te rozima,
Nožicama zgaziti, i
repiđem zbrisati!

A petao skoči pa prag i povika:

Dolazim u tomidma,
Sa zlatiim minđušama,
I kosu donosim,
Glavu da ti pokosim.
Do ramena samih , sa peći ti silazi!

Uplaši se koza i od straha pade sa peći i ubi se... A zeka i petlić stadoše da žive u kolibi i uživaju.

MAČAK I LISICA

Živeo jedan seljak i imao mačka. A taj mačak je bio tako razmažen, strahota prava! I dosadio on seljaku. Mislio seljak, mislio, uzeo mačka, stavio ga u džak i poneo u šumu. Doneo ga i ostavio u šumi — neka tamo propadne.

Išao mačak, išao i naišao na jednu kućicu. Popeo se on na tavan i tamo leži. Kada ogladni — pođe u šumu, nalovi ptičica, miševa, najede se do mile volje, pa opet na tavan, i uživa!

Pošao tako mačak u šetnju i sretne lisicu. Kad lisica vide mačka, začudi se: „Koliko godina živim u šumi, a ovakvu zver nisam videla!“

Pokloni se lisica mačku i upita:

— Reci, junače, ko si ti? Kako si dospeo ovamo i kako ti je ime?

A mačak nakostreši dlaku i odgovori:

— Zovem se Macan Ivanovič, iz sibirskih šuma sam poslat vama za vojvodu.

— Ah, Macane Ivanoviču! — reče lisica. — Nisam znala za tebe, nisam čula. Hajde k meni u goste.

Pođe mačak lisici. Dovela ga ona u svoju jazbinu i stade ga služiti raznom divljači, a stalno zapitkuje:

— Macane Ivanoviču, jesi li ženjen ili neženjen?

— Neženjen.

— I ja sam lisica-devica. Uzmi me za ženu! Složi se mačak i priredišе slavnu gozbu.

Sutradan otišla lija u šumu da dobavi hrane, a mačak ostao kod kuće.

Trčala lisica, trčala i uhvatila patku. Nosi je kući, kad srete vuka.

— Stoj, lisice! Daj patku!

— Ne, ne dam!

— Sam ću je oteti.

— A ja ću reći Macanu Ivanoviču, on će te ubiti.

— A ko je taj Macan Ivanovič?

— Zar nisi čuo? Nama je iz sibirskih šuma poslat vojvoda Macan Ivanovič! Ja sam ranije bila lisica-devica, a sada sam vojvodina žena.

— Ne, nisam čuo, Lizaveta Ivanovna. A kako bih ga ja mogao videti?

— Uh! Macan Ivanovič je strašno prgav: ko mu se ne dopadne, odmah ga pojede! Spremi ti ovna njemu na poklon: stavi ga na vidno mesto, a sam se skloni, da te mačak ne bi video, inače će biti, brate, zlo.

Otrča vuk po ovna, a lisica kući.

Ide lisica i sretne medveda.

— Stoj, lisice, kome patku nosiš? Daj je meni!

— Idi ti, medo, dok si čitav i zdrav kući, inače ću reći Macanu Ivanoviču i on će te ubiti!

— A ko je taj Macan Ivanovič?

— Poslat je iz sibirskih šuma nama za vojvodu. Ja sam ranije bila lisicadevica, a sad sam našeg vojvode, Macana Ivanoviča, žena.

— A mogu li ga ja, Lizaveta Ivanovna, videti?

— Uh! Macan Ivanovič je strašno prgav: ko mu se ne dopadne, odmah ga pojede. Idi ti i dobavi vola, te mu ga na poklon donesi. Ali pazi, vola stavi na vidno mesto, a sam se skloni da te ne bi Macan Ivanovič video, inače će biti zlo!

Ode medved po vola, a lisica kući.

Doneso vuk ovna, odrao mu kožu i stade da razmišlja. Kad, ugleda — ide medved i nosi vola.

— Zdravo, Mihailo Ivanoviču!

— Zdravo, brate Levone! Da nisi video lisicu sa Macanom Ivanovičem?

— Ne, Mihailo Ivanoviču, i sam ih čekam.

— A ti otidi i pozovi ih — reče medved vuku.

— Ne, ne mogu, Mihailo Ivanoviču. Ja sam neokretan, bolje idi ti.

— Ne, ns mogu, brate Levone! Ja sam dlakav, šepav, kud ja da idem!

Odnekud se stvori zec. A vuk i medved povikaše na njega:

— Ej, razroki, dođi!

A zec čučnuo i načuljio uši:

— Ti si, zeko, okretan i brz: otrči do lisice i reci joj da su medved Mihailo Ivanovič i brat Levon Ivanič odavno spremni, i da je čekaju sa mužem Macanom Ivanovičem, ovna i bika da mu poklope.

Potrči zeka iz sve snage lisici. A medved p vuk stanu se domišljati gde bi se sakrili.

Medved reče:

— Ja ću se uzverati na bor.

A vuk mu reče:

— A kud ću ja? Ja se na drvo ne mogu popeti. Sakrij me negde.

Medved sakri vuka u žbunje, zatrpa ga suvim lišćem, a on se pope na bor, m to na sam vrh, pa pogleda idu li Macan Ivanovič sa lisicom.

A zec dotrča do lisičje jazbine.

— Medved Mihajlo Ivanovič i vuk Levon Ivanič poslali me da kažem kako odavno čekaju tebe sa mužem i žele da vam poklone vola i ovna.

— Dobro, , idi, mi ćemo sad doći.

I pođoše mačak i lisica. A medved ih ugleda m reče vuku:

— Kako je vojvoda Macan Ivanovič mali!

A mačak odmah jurnu na vola, dlaku nakostrešen poče meso zubima i šapama kida. Mauče kao da se ljuti:

— Mjau, mjau!...

A medved će opet:

— Nije velik. ali je proždrljiv! Ono što ni nas četvoro ne bismo pojeli njemu samom je malo. Doći ćemo n mi na red.

Zažele i vuk da vidi Macana Ivanoviča. ali kroz lišće nikako da ga vidi. Stade vuk tiho razgrtati lišće. A mačak ču kako lišće šuška, pomisle da je to miš i jurnu — te pravo vuku u njušku zabode.

Poplaši se vuk, skoči i stade da beži.

A mačak se m sam uplaši m uzvera se na drvo gde je medved sedeo.

,.On je mene spazio“. pomisli medved.

Medved ne imade vremena da siđe sa drveta nego prsnu pa zemlju tako da bubrege odbi. Skoči medved i dade se u trk.

A lisica za njim viče:

— Bežite, bežite, da vas ne bi zaklao!...

Od tog vremena sve zveri se stadoše mačka bojati. A mačak i lisica snabdeše se mesom za čitavu zimu i stadoše da žive p uživaju. Još i sada žive.

SELjAK I MEDVED

Pošao seljak u šumu repu da seje. Ore on i radi, kad naiđe medved:

— Seljače, ja ću te ubiti.

— Ne ubijaj me, medo, nego hajde bolje zajedno repu da sejemo. Ja ću za sebe uzeti makar korenčiće, a tebi ću dati vrščiće.

— Dobro — reče medved. — A ako me prevariš, u šumu mi više ne dolazi.

Reče to medved i ode u lug.

Izraste repa velika. Dođe seljak da vadi repu. A medved se iz luga pojavi:

— Seljače, hajde repu da delimo, moj deo mi daj.

— Dobro, medo, hajde da delimo: tebi vrščići, meni korenčići.

Dade seljak medvedu svu repušinu, a repu natovari na kola i pođe na pazar. Srete ga medved:

— Seljače, kud ideš?

— Idem, medo, u grad, korenčiće da prodajem.

— Daj mi da probam kakav je korenčić.

Seljak mu dade repu. Medved je pojede i zaurla:

— Aa, seljače, prevario si ti mene! Tvoji korenčići su slatki. Sad mi ne dolazi u šumu po drva, ubiću te.

Sledeće godine poseja seljak na onom istom mestu raž. Došao on da žanje, a medved ga već čeka:

— Sad me, seljače, nećeš prevariti, daj mi moj deo!

A seljak reče:

— Dobro. Uzmi, medo, korenčiće, a ja ću sebi uzeti makar vrščiće.

Sakupiše oni raž. Dade seljak medvedu korenčiće, a raž natovari na kola i potera kući. Medved se petljao, petljao, i ništa sa korenčićima nije mogao učiniti. Naljuti se on na seljaka, i otada poče neprijateljstvo između seljaka i medveda.

BELEŠKA

U svakom narodu postoje večni motivi folklora, večni karakteri, sadržaji, ideje, bez uskih nacionalnih okvira. Te večne ideje zajedničke su za narodno stvaralaštvo svih naroda, no u isto vreme svaki narod ih kazuje na svoj način i time im daje svoju nacionalnu boju. Likovi su opšti, pa ipak svaki je izraz svoga naroda, pripada svome narodu (Pepeljuga i ruska Havrošečka, italijanski Pulčinelo i ruski Ivanuška-budalina).

Folklor je plod večno „mladog pesnika — naroda“, on je izraz njegovih maštanja o nekoj boljoj, srećnijoj, još nepostignutoj budućnosti. „Na ovome materijalu, — kaže Lenjin, — mogla bi se dati prekrasna analiza nadanja i očekivanja naroda.“ „Pokažite mi narod koji bi imao više pesama“, pisao je N. V. Gogolj.

Prostranom ruskom zemljom odjekivale su pesme, pomažući ljudima u njihovom mukotrpnom radu, prenošene su sa pokolenja na pokolenje bajke o drevnim ruskim bogatirima — Ilji Muromcu, Aljoši Popoviču, Dobrinji Nikitiču, negujući i razvijajući kod ruskog čoveka patriotizam, mržnju prema tuđinskom osva-jaču. Ovi popularni ruski junaci ovaploćavali su u sebi sve najlepše crte jednog čoveka: odvažnost, čestitost, bezgraničnu ljubav prema otacbini.

Ruske bajke svojim prevashodno nacionalnim obeležjem, jasno izraženim ne samo u tematici, već i u stilu pripovedanja, takozvanim tipičnim formulacijama, ponavljanjem istih epiteta, hiperboličnim kazivanjem, izvanredno bogatoj, živoj narodnoj leksici, odista predstavljaju nepresuešni izvor za izučavanje psihe ruskog čoveka i istorije ruskog društva. Do nas su one stigle u čistom narodnom ruhu koje nije iskvarila „stilska obrada“. Obrada je ovde samo most preko

kojeg će čitalac imati mogućnost da se više približi i izbliže sagleda ovaj plod narodnog duha, da jače i dublje oseti miris i dah prostrane ruske zemlje i duh ruskog čoveka, „široke ruske duše“.

Ruska bajka dugo je bila zapostavljena, tako reći sve do XVII veka. Tek u XVIII veku počelo se sa njihovim objavljivanjem. To su bili pojedinačni zbornici sakupljeni od strane tadašnjih naučnika i književnika. Međutim, svoje pravo i za-služeno mesto u ruskoj, a preko nje i u svetskoj literaturi, ruska bajka je dobila tek u prošlom stoleću. Velika zasluga tu pripada Aleksandru Puškinu, velikanu ruske poezije, koji je u svojoj bogatoj književnoj delatnosti otvorio vrata dotad malome broju pristupačne riznice narodnog genija i njeno blago izložio celome narodu.

Na izvoru narodne bajke napajali su svoje duhove i drugi književnici: Gogolj, Aksakov, Nekrasov, L. N. Tosltoj, Gorki, A. N. Tolstoj i mnogi drugi.

Ruske bajke su veoma raznovrsne. I ovde, kao i kod bajki ostalih naroda, naučna klasifikacija je samo uslovna.

Fantastična bajka je po svome poreklu najstarija. Javila se u besklasnom društvu. U njoj je, sasvim prirodno, bilo mnogo mitološkog i magijskog elementa. Vremenom je i ona menjala svoj karakter, gubeći sve više taj mitološki elemenat. Koliko god na prvi pogled izgleda čudno, osnova na koju je nadograđen mit i magija, je u suštini realistička. Evo šta o tome kaže Maksim Gorki: „Još u drevnoj prošlosti ljudi su maštali o mogućnosti da lete po vazduhu, o tome nam govore legende o Faetonu, Dedalu i njegovom sinu Ikaru, kao i bajka „o letećem ćilimu". Maštali su kako bi ubrzali kretanje po zemlji — „bajka o čizmama od sedam milja“... Razmišljali su o mogućnosti da za jednu noć ispredu i izatkaju ogromnu količinu materijala, da za jednu noć izgrade dobro konačište, čak i ‚dvorac’, takvo konačište koje bi odolevalo neprijatelju; stvorili su preslicu — jedno od najstarijih oruđa za rad, primitivan ručni tkački razboj, stvorili su Vasilisu Prekrasnu.“

Ruska fantastična bajka zadržala je izvesne drevne mnogobožačke pojmove: verovanje u šumske duhove, u gospodare mora, gora, stihija (Baba-Jaga, Morski car, Zmaj Gorinić, Morosko itd. itd.), imali su kult predaka (umrli otac poklanja konja). Radnja im

se obično događa preko devet brda, preko devet voda, junaci hodaju u čizmama od sedam milja, lete na letećim ćilimima, skrivaju se pod nevidljivom kapom. I u ovim bajkama narod je stvorio lik borca za pravdu i pravičnost, lik heroja — zastupnika obespravljenih. U ruskim fantastičnim bajkama to je najčešće seljački sin u kojem, na izgled, nema ničeg neobičnog. On sedi na peći, ukućani i starija braća ga smatraju budalom. Ali, kada dolazi do kakve velike nevolje, kada se traži kakav herojski podvig i slično, taj tobožnji glupak iskrsava pred nama kao čovek neobično visokih moralnih kvaliteta, velike duhovne snage. On je taj koji poseduje kakav volšebni talisman, živu ili mrtvu vodu, volšebnog konja — Sivku-burku, čudotvornu štuku. On je taj koji uvek na kraju pobeđuje, a s njim zajedno trijumfuje pobeda dobra nad zlim, obespravljenog nad ugnjetačem, istine nad laži.

Priče iz života dugo su bile zapostavljene na račun fantastičnih bajki, iako njima pripada značajno mesto u ruskoj narodnoj bajci. Po svome stilu one se približavaju anegdoti i obično imaju resku satiričnu žaoku. Život, iz kojeg one crpe svoj materijal, pruža im široke i nepresušne mogućnosti. Glavne ličnosti ovih priča su obično siromašni seljak, radnik, često vojnik, koji svojom dovitljivošću, lukavstvom nadmudruje glupog, bezdušnog, gramzivog gospodina, gazdu ili popa. Pouka je i ovde uvek prisutna. Glupost, lenjost i ostali poroci se ismevaju i na kraju kažnjavaju.

Priče o životinjama po svome poreklu vezane su za posto-janje totemizma — verovanja u neku natprirodnu vezu životinja i ljudskog roda i za obožavanje životinja. Danas su se one pri-bližile basnama, jer sve veći značaj u njima dobija „naravoučenije“, i najčešće se primaju kao alegorija ljudskih karaktera i postupaka. Plašljivi zec, glupi i krvoločni vuk, lukava lisica — to su najomiljeniji junaci ovih priča. I ovde prvo mesto zauzima lisica, kojoj je Rus izmislio bezbroj nadimaka, tepajući joj i diveći se njenoj domišljatosti i lukavosti. Ona je i „teta lija“, i „kuma“, i ,,damica“, i jednostavno ,,lija“.

Svojom šarolikom leksičkom folklornom ornamentikom ruska bajka deluje sočno i sveže, ona razgara i razigrava ljudsku maštu. Kao vešto izatkani ćilim koji plamti jarkim bojama ona unosi toplinu i veselje u ljudsku dušu. Ona ,,... predstavlja veliku duhovnu kulturu

naroda koju mi sakupljamo mrvicu po mrvicu i kroz koju se pred nama razotkriva hiljadugodišnja istorija naroda.“ (A. N. Tolstoj).

D. Jakšić

1 Bogatir — junak, hrabar čovek (prim. prev.).
2 Od reči mqm6 što znači gnječiti, štaviti kože.